

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI**

**ÂŞIK CEMAL HAKİROĞLU'NUN HAYATI, SANATI VE
ŞİİRLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ZÜBEYDE ŞİRİN

KOCAELİ 2019

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI**

**ÂŞIK CEMAL HAKİROĞLU'NUN HAYATI, SANATI VE
ŞİİRLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ZÜBEYDE ŞİRİN

DANIŞMAN: PROF. DR. IŞIL ALTUN

KOCAELİ 2019

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI

ÂŞIK CEMAL HAKİROĞLU'NUN HAYATI, SANATI VE
ŞİİRLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tezi Hazırlayan: Zübeyde ŞİRİN

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Kurulu Tarihi ve No: 12/06/2019-16

Jüri Başkanı: Prof. Dr. Işıl Altun

Jüri Üyesi: Mark Soileau

Jüri Üyesi: Dr. Öğret. Üyesi Senel Gerçek

Jüri Üyesi:

BAKIR
M. Soileau
Senel Gerçek

KOCAELİ 2019

ÂŞIK CEMAL HAKİROĞLU’NUN HAYATI, SANATI VE ŞİİRLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

ÖN SÖZ

Âşıklık geleneğinin geçmişi sözlü kültüre kadar dayanmaktadır. İslamiyet Öncesi Türk Edebiyatında kam, şaman, baksı, ozan vb. isimlerle anılan kişi zamanla âşık kimliğine bürünmüş ve günümüze kadar insanların duygu ve düşüncelerine tercüman olmuştur.

Âşık tarzı şiir geleneği üzerine çalışmak istememizin nedeni, bu geleneğin geniş bir coğrafyada değişen ve gelişen kültürle birlikte geçmişten günümüze hâlâ yaşatılması kadar Anadolu’nun pek çok yerinde halkın duygu ve düşüncelerine de tercüman olmasıdır.

Âşık Cemal Hakiroğlu’nun hayatı, âşıklığı, âşıklık geleneği hakkındaki görüşlerini, kendisiyle belli tarihlerde yaptığımız görüşmelerde kayıt altına aldık. Çalışma, âşığın toplamda 98 şiirinin incelenmesi ile oluşturuldu. Âşığın düzensiz haldeki kişisel arşivi, araştırmalarımızı zaman zaman zorlaştırmış olsa da çalışmamıza malzeme sağlama bakımından önemli katkılar sunmuştur.

Bu çalışmada Âşık Cemal Hakiroğlu ile çeşitli zamanlarda yapılan görüşmeler, âşığın soyadı ve görüşme tarihi belirtilerek gösterilmiştir. (Demirelli, 2018a, 2018b gibi...) Bu görüşmelerin yer, mekân, zaman gibi ayrıntıları çalışmanın kaynakça kısmında belirtilmiştir.

Çalışmanın bölümleri ve alt başlıkları Prof. Dr. Işıl Altun ve Orhan Utku Özdemir’in “Unutamadım” adlı eserinde kullandığı sistem esas alınarak oluşturulmuştur. Ancak bazı kısımlar çalışmanın öznel koşulları gereği farklılıklar göstermektedir.

Çalışma; Giriş, Âşığın Kimliği, Âşıklığı, Âşık Cemal Hakiroğlu'nun Şiirlerinde Biçim, Âşık Cemal Hakiroğlu'nun Şiirlerinde Üslup, Âşık Cemal Hakiroğlu'nun Şiirlerinde İçerik olmak üzere beş bölümden oluşmakta, “Sonuç, Şiirler, Sözlükçe, Ekler ve Kaynaklar” bölümleri bulunmaktadır.

Giriş bölümündeki kısımda âşıklık geleneğinin gelişimi ve oluşumu hakkında çeşitli kaynaklardan genel bilgiler verilmiştir.

I. Bölümde âşığın kimliği, ailevi bilgileri yer almaktadır.

II. Bölümde çıraklığı, âşıklığa başlaması ve icra ortamları gibi alt başlıklarla âşığın gelenek içindeki yeri hakkında bilgilere yer verilmiştir.

III. Bölümde 98 şiir biçimsel olarak incelenmiş, şiirlerin hece sayıları, durakları, kafiye düzenleri, ayakları, konuları, dörtlük sayıları ve şiirlerde kullanılan mahlaslar bir tablo halinde gösterilmiştir. Tabloda, âşık şiirinde irticalen söyleyişten kaynaklanan uyak düzensizliklerinin sıklığı nedeniyle uyak türünü gösteren bölüme yer verilmemiştir.

IV. Bölümde âşığın üslup özellikleri, şiirlerinden alınan örneklerle incelenmiştir. Bu incelemede şiirlerdeki söz sanatları, deyimler, atasözleri, kelime kadrosu gibi üslup özellikleri ve yöresel ifadeler yer verilmiştir.

V. Bölümde âşığın şiirleri içerik açısından incelenmiş, şiirler konularına göre sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmada dini tasavvuf adlı bölüm kendi içinde dini şahsiyetler ve dini unsurlar olmak üzere alt bölümlerde incelenmiştir.

Şiirler bölümünde derlemiş olduğumuz 98 şiir yer almaktadır.

Sonuç bölümünde, Âşık Cemal Hakiroğlu'nun şiirlerinin biçimsel özelliklerinden yola çıkılarak âşığın gelenek içindeki yeri ve geleneğe katkıları hakkında değerlendirme yapılmış; Âşık Cemal Hakiroğlu örneği üzerinden geleneğin gelişimi hakkında bilgi verilmiştir.

“Kaynaklar” kısmında, yararlanılan kaynaklar alfabetik olarak sıralanmıştır.

“Ekler” başlığı altında, Âşık Cemal Hakiroğlu’nun fotoğraflarına, âşığın el yazması şiir örneklerine ve şimdiye kadar almış olduğu ödüllerin bazılarına yer verilmiştir. Son olarak özgeçmiş kısmıyla çalışma sonlandırılmıştır.

Bu çalışmayla Âşık Cemal Hakiroğlu’nun monografisini çıkarmaya çalıştık. Yazdığı şiirlerle bu çalışmamızın hazırlanmasını sağlayan, desteğini esirgemeyen, bizlere her konuda yardımcı olan âşıklık geleneğinin yaşayan temsilcilerinden Cemal Demirelli’ye sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmayı hazırlamam konusunda beni destekleyen, teşvik eden, bu alanda beni aydınlatan, desteğini esirgemeyen, öğrencisi olmaktan gurur duyduğum değerli danışmanım Prof.Dr.Işıl Altun’a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmamın hazırlık aşamasında beni destekleyen aileme ve hep yanımda olan kardeşim Fırat Şirin’e sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Zübeyde ŞİRİN

Tokat, 2019

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	IV
ABSTRACT	IX
KISALTMALAR.....	X
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	4
1. ÂŞIĞIN KİMLİĞİ.....	4
1.1. ADI, SOYADI, MAHLASI	4
1.2. DOĞUM YERİ, DOĞUM TARİHİ.....	4
1.3. AİLESİ, SOYU, AKRABALARI	5
1.3.1. Baba Tarafı	5
1.3.2. Anne Tarafı.....	5
1.4. ÖĞRENİM DURUMU	5
1.5. ASKERLİĞİ.....	6
1.6. GEÇİM DURUMU-İŞİ.....	6
1.7. AİLESİ.....	6
1.7.1. Evliliği.....	6
1.7.2. Çocukları.....	6
1.8. ÂŞIK CEMAL HAKİROĞLU’NUN TARİKAT VE ZÜMRE İLİŞKİSİ.....	7
İKİNCİ BÖLÜM.....	9
2. ÂŞIKLIĞI.....	9
2.1. ÂŞIKLIĞINI HAZIRLAYAN ORTAM VE ETMENLER	9
2.1.1. Âşıklığa Başlama	10
2.1.2. İcra Ortamı	11
2.1.2.1. Âşık Cemal Hakiroğlu ve Elektronik Kültür Ortamı	11
2.1.3. Usta-Çırak İlişkisi.....	12
2.1.4. Saz	14
2.1.5. Rüya, Bâde	15
2.2. DİĞER ÂŞIKLARLA ETKİLEŞİMİ VE TÜRKİYE’DE BİLİNİP TANINMASI	17
2.3. ALDIĞI ÖDÜLLER	18
2.4. HAKKINDA YAZILAN YAZILAR, ŞİİRLERİNİ YAYIMLANDIĞI KİTAP VE DERGİLER.....	18
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	20
3. ÂŞIK CEMAL HAKİROĞLU’NUN ŞİİRLERİNDE BİÇİM.....	20
3.1. NAZİM BİÇİMİ.....	20

3.2. ÖLÇÜ-DURAK	21
3.3. UYAK, REDIF, AYAK	22
3.3.1. Uyak	22
3.3.1.1. Yarım Uyak.....	23
3.3.1.2. Tam Uyak.....	23
3.3.1.3. Zengin Uyak.....	24
3.3.1.4. Tunç Uyak.....	24
3.3.1.5. Cinash Uyak.....	25
3.3.2. Redif.....	25
3.3.3. Ayak	27
3.4. ŞİİRLERİN BİÇİMSEL DAĞILIMI.....	31
3.5. SES OLAYLARI	34
3.5.1. Ses Düşmesi	34
3.5.2. Ses Değişikliği	34
3.5.2.1. Tonlulaşma.....	34
3.5.2.2. Sızıcılaşma.....	35
3.5.2.3. Ünlü Değişimi :	35
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	37
4. ÂŞIK CEMAL HAKİROĞLU'NUN ŞİİRLERİNDE ÜSLÛP	37
4.1. KELİME KADROSU.....	38
4.1.1. Maddî Aşkın İşlendiği Şiirlerde.....	38
4.1.2. İslâmî İnanç ve Tasavvufun İşlendiği Şiirlerde	38
4.1.3. Nasihat Konulu Şiirlerde	39
4.1.4. Toplumsal-Bireysel Eleştirinin İşlendiği Şiirler.....	39
4.1.5. Adlar	39
4.1.5.1. Yer ve Şahıs Adları.....	39
4.1.5.2. Türk Kültürü ve Tarihinden Alınan Adlar.....	40
4.1.5.3. İslâm Kültüründen Alınan Adlar	40
4.1.5.4. Tasavvuf Kültüründen Alınan Adlar	40
4.2. ÂŞIK CEMAL HAKİROĞLU'NUN ŞİİRLERİNDE ANLATIM ŞEKİLLERİ.....	40
4.2.1. Nasihat ve Hitap Yoluyla Anlatım.....	40
4.2.2. Doğrudan Anlatım	42
4.2.3. Tahkiye	43
4.2.4. Delil ve İspat Yoluyla Anlatım.....	44
4.3. ÂŞIK CEMAL HAKİROĞLU'NUN ŞİİRLERİNDE ANLATIM.....	45
4.3.1. Tekrar (Yineleme) Yoluyla Anlatım	45

4.3.2.	Söz ve Anlam Sanatlarıyla Anlatım.....	46
4.3.3.	Atasözleri.....	51
4.3.4.	Deyimler.....	52
4.3.5.	Alkış ve Kargışlar.....	53
4.3.6.	Halk Söyleyişleri ve Yerel Dille Anlatım.....	54
BEŞİNCİ BÖLÜM		56
5.	ÂŞIK CEMAL HAKİROĞLU'NUN ŞİİRLERİNDE İÇERİK	56
5.1.	ÂŞIK CEMAL HAKİROĞLU'NUN MADDİ AŞK VE SOSYAL KONUSU ŞİİRLERİ	57
5.1.1.	Şiir Çevresi	57
5.1.2.	Âşık Cemal Hakiroğlu'nun Şiirlerinin Tasnifi.....	57
5.1.2.1.	Âşık Tarzı Halk Edebiyatı.....	58
5.1.2.2.	Dini- Tasavvufi Halk Edebiyatı.....	64
5.1.3.	Aşk İçerikli Şiirler	73
5.1.4.	Öğüt Verici / Öğretici İçerikli Şiirle	74
5.1.5.	Toplumsal / Bireysel Eleştiri İçerikli Şiirler.....	75
5.1.6.	Vatan / Yurt-Belde İçerikli Şiirler	77
5.1.7.	Öğretmen	79
5.1.8.	Deprem.....	80
5.1.9.	Anne	81
5.1.10.	Nevrûz.....	82
5.1.11.	Saz	83
5.2.	ÂŞIK CEMAL HAKİROĞLU'NUN DİNİ-TASAVVUFİ ŞİİRLERİ ..	84
5.2.1.	Dinî Şahsiyetler - Tasavvuf Uluları	84
5.2.1.1.	Ehl- i Beyt	84
5.2.1.2.	Hz. Ali	85
5.2.1.3.	Hz. Fatma	86
5.2.1.4.	Hz. Hasan	87
5.2.1.5.	Hz. Hüseyin	87
5.2.1.6.	On İki İmam	89
5.2.1.7.	Hacı Bektaş Veli	91
5.2.1.8.	Zeynep	94
5.2.1.9.	Aziz Baba.....	95
5.2.1.10.	Keçeci Baba	97
5.2.1.11.	Hz. Hatice	98
5.2.1.12.	Hz. Muhammed.....	98
5.2.1.13.	Şeyh Ahmet.....	99

5.2.2. Dinî - Tasavvufî Unsurlar	102
5.2.2.1. Cem (Ayîn-i cem)	102
5.2.2.2. Dar – Dâr	104
5.2.2.3. Dem	105
5.2.2.4. Dergâh	106
5.2.2.5. Erenler	107
5.2.2.6. Hızır	108
5.2.2.7. Himmet	109
5.2.2.8. Hünkâr	109
5.2.2.9. İkrar	111
5.2.2.10. Kerbelâ	112
5.2.2.11. Meydan	114
5.2.2.12. Mürşid	115
5.2.2.13. Pîr	116
5.2.2.14. Şah	118
5.2.2.15. Zülfikâr	119
5.2.2.16. Yezîd	120
5.2.2.17. Yol	121
5.2.2.18. İlm-i Ledün	122
5.2.2.19. Çilehane	123
5.2.2.20. Eşik	123
5.2.2.21. Don Değiştirme (Ruhun Ölümsüzlüğü)	124
SONUÇ	126
ŞİİRLER	129
SÖZLÜKÇE	234
EKLER	236
Ek 1. Fotoğraflar	237
Ek 2. Âşık Cemal Hakiroğlu'nun el yazması şiir örnekleri	249
Ek 3. Âşık Cemal Hakiroğlu'nun Aldığı ödüllerin bir kısmı	251
KAYNAKLAR	253
ÖZGEÇMİŞ	259

ÖZET

Âşık edebiyatının geçmişi Sözlü Edebiyat Dönemine kadar uzanmaktadır. Âşık edebiyatı, ozan-baksı kültürünün bir devamı olarak XV.yüzyılın sonlarında ortaya çıkmış ve âşıklar tarafından günümüze kadar varlığını sürdürmüştür.

Âşıklık geleneğinin yaşatılmasında ve devam ettirilmesinde önemli bir geçmişe sahip olan Tokat'ta doğup büyüyen Âşık Cemal Hakiroğlu, günümüzde bu geleneği devam ettirmeye çalışan âşıklarımızdandır. Âşık, hem içerisinde bulunduğu Alevi-Bektaşî kültürünün hem de elektronik ortamın vermiş olduğu imkanları kullanıp zâkirlik ve âşıklık geleneğini birlikte icra ederek bu kültüre katkı sağlamaya çalışmaktadır.

Bu çalışmada, Âşık Cemal Hakiroğlu'nun hayatı ve sanatı değerlendirilmiş, doksan sekiz şiiri yapısal ve içerik olarak incelenmiştir. Âşığın incelenen şiirlerinin biçimsel yapısı bir tabloda sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Cemal Hakiroğlu, Âşık, Âşık Şiiri, Zâkirlik.

A STUDY ON ÂŞIK CEMAL HAKİROĞLU'S LIFE, PERFORMANCE AND POEMS

ABSTRACT

The history of Minstrel Literature extends back to the Oral Literature Period. Minstrel Literature emerged as a continuation of poet-bakhshi culture at the end of the fifteenth century and it continued to exist to the present day by poets.

Âşık Cemal Hakiroğlu who was born and raised in Tokat, who has an important effect in the existence and continuation of Minstrel tradition, is one of the poets who is trying to continue this tradition. Using both the power of Alaouite-Bektashi culture and the opportunities of the electronic environment, he tries to contribute to this culture by performing together the tradition of zâkkirlik and Minstrel.

In this study, the life and the art of Cemal Hakiroğlu were evaluated and his ninety-eight poems were studied structurally and contextually. The formal structure of these poems is presented as a chart.

Keywords: Cemal Hakiroğlu , Âşık , Âşık Poetry , Zâkkirlik.

KISALTMALAR

a.g.e.: Adı geçen eser

bkz.: Bakınız

C.: Cilt

ev: Çeviren

Dan.: Danışman

DTS: Dini Terimler Szlğ

Haz.: Hazırlayan

KO: Kocaeli Üniversitesi

S.: Sayı

s.: Sayfa

TDEA: Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi

TDK : Türk Dil Kurumu

TDV: Türk Diyanet Vakfı

vb.: ve benzer(ler)i

vd.: ve diğerleri

GİRİŞ

Türk dünyasının kültür varlığının önde gelen unsurlarından biri âşıklık geleneğidir. Bu gelenek Türk Cumhuriyetleri ve topluluklarında ortak bir mirastır. Ortaklığın temeli; aynı dili, tarihi, kültürü paylaşan kavimlerin aynı kökten beslenmelerine dayanmaktadır. Bu mirasın kökleri Türklük dünyası tarihinin köklerine kadar uzanır. Atlı-göçebe kültürün temel teması olan kahramanlık, ozan-baksılar tarafından kuşaktan kuşağa aktarılarak destan geleneği oluşmuştur. Efsane ile tarihin kaynaştırıldığı destan kültürü, sözlü geleneğe oluşmuş, ozan-baksılarca taşınarak aktarılmıştır (Artun, 2009).

“Tonguzların Şaman, Moğol ve Boryatların Bo veya Bugué, Yakutların Oyun (Ouioun), Altay Türklerinin Kam, Samoitlerin Tadibei, Finovaların Tietoejoe yani – bakıcı, Kırgızların Baksı Bakşı, Oğuzların ozan dedikleri-sahir-şâirler; sihirbazlık, rakkaslık, musikişinaslık, hekimlik gibi birçok vasıfları kendilerinde toplamakta ve toplumsal yaşamda önemli görüldükleri bilinmektedir. Fakat bu statüler Türklerin muhtelif dinleri kabul ettikleri zaman baksı-ozanların mevki ve ehemmiyetleri, içtimaî mevkileri, dini vazifeleri tabiatıyla değişmektedir” (Köprülü, 2004: s.71-72).

Orta Asya’da Türklerin şaman inancını yaşadığı dönemlerde görülen ozan-baksı geleneği; zaman, zemin, dünya görüşü ve inancın değişmesiyle şekillenmiş, Anadolu’da âşıklık geleneğini oluşturan yeni bir sanatçı tipi ortaya çıkmıştır. Bu yeni gelenekle birlikte ozanın yerini “âşık” almıştır.

“Âşık, 15. yüzyılda Selçuklulardan sonra Anadolu’da ortaya çıkan sanatçı tipidir. Bu yüzyıl Türk milletinin refah içinde olduğu bir dönemdir. Bu ortamda ortaya çıkan âşık tipi, dolayısıyla büyük kültür birikiminin ve Anadolu’da yeni bir kültürle oluşmuş bir uygarlığın ürünü olmuştur. Anadolu öncesi halk kültürünün sanatçı tipi olan ozan, bu yönüyle milli öze bağlıdır. Türklerin yeni kültür dairesine girmeleri ve yeni coğrafyada değişen beğenileriyle ozan gözden düşmeye

başlamıştır. Yeni kültürel değişim ve gelişimle İslami öze bağlı âşık tipi, eski kültürün temsilcisi olan ve işlevini yitiren ozanın yerini almıştır” (Artun, 2017: s. 2).

Halk şâirleri “âşık” terimine pek çok anlam yükemişlerdir. **Âşık** teriminin çeşitli kaynaklarda farklı tanımları yapılmıştır. Bu tanımlar şöyledir:

Âşık: Işık veya aşk: sevgiden; seven kimse

Tasavvuf terimi: Allah’ın cemâl ve celâl sıfatlarına yani azamet ve heybet sıfatlarına tutkun olan.

Edebiyat terimi: Bir hazırlığı olmaksızın (irticalen) şiir söyleyen, ekserisi saz eşliğinde şiirlerini okuyan veya halk hikâyelerini anlatan şahıslar bu isimle anılmışlardır. Çok kere sazşairi, çöğür şairi, ozan, halk şairi terimleri âşık mukabili olarak kullanılmıştır (TDEA I: s. 184).

Âşık, halk arasında, umumiyetle saz şâirlerine verilen bir isimdir. Yine halk arasında dolaşan birçok menkıbeler, bunların maddî ve cismanî aşktan manevî ve ruhanî aşk derecesine yükseldiklerini, saz çalıp şiir söylemeyi de ilahi vasıtalarla – yani ya bir mürşidin, pirin yahut Hızır peygamberin rüyada veya hakikatte tecellisi ile - öğrendiklerini anlatır (Köprülü, 2004: s. 26).

Âşık; sazlı (telden), sazsız (dilden), doğaçlama yolula, kalemlle (yazarak) veya bu özelliklerin birkaçını birden taşıyan ve âşıklık geleneğine bağlı olarak şiir söyleyen halk sanatçısıdır (Artun, 2017: s. 1).

Âşık: Daha çok kırsal kesimlerde yetişen, şiirlerini saz eşliğinde ve hece vezni ile vücuda getiren, halk hikâyesi tasnif edebilen ve anlatabilen sanatçıya verilen ad (Kaya, 2007: s. 65).

Türk Halk Edebiyatı içinde yer alan Âşık Edebiyatı, millî edebiyat geleneğinin bugün de yaşamaya ve yaratmaya devam eden bölümüdür (Günay, 2008: s. 39).

Âşık edebiyatı İslâmiyet öncesi sözlü edebiyat geleneğinin bir devamı olmasına rağmen, özellikle Anadolu’da XII. asırdan başlayarak gelişmiş ve yeni bir

birleşim olarak belirmiştir. XII. ve XIII. asırlarda Horasan bölgesinden Anadolu'ya kadar yaygın verimleri görülen dini-tasavvufi mahiyetteki edebiyatın XII. asırda şekillenen Âşık edebiyatının oluşmasında geniş rolü dikkati çeker (TDEA I: s. 188).

Halk edebiyatının bir kolu olan ve tasavvuf ağırlıkta bir gelenek olan dini-tasavvuf halk edebiyatı içerisinde Alevî-Bektaşî âşıklarının eserleri farklı bir nitelik taşır.

Bektaşî edebiyatı, esaslarını büyük ölçüde İslâmiyet öncesi inanç sistemleriyle tasavvuftan aldı. Bektaşîlik, Yunus Emre'den sonra 15. yüzyıldan itibaren kuvvetli kişiler yetiştirdi. Ahîlik, Abdallık, Hurufilik, Kalenderîlik ve Haydarîlikten öğeler alıp bir sentez oluşturdu. Bektaşî şairleri şiirlerinde; aşk ve muhabbetle Allah, Muhammed, Ali üçlüsüne, Âl-i Âbaya, Fazlın ulûhiyetine, harflerin sırlarına, Hacı Bektaş Veli'ye, tarikatın kurallarına, ayin-usûllerine yer verirler (Artun, 2008: s. 94).

Türk halk şiirinin odak noktalarından biri şüphesiz Tokat'tır. Tokat'ın da halk şiirinde en çok emek veren, sazı ile sözü ile bu duygulu edebiyat türüne en çok hizmet eden yöresi Zile' dir (Yardımcı, 2003: s. 271).

Zile ve yöresinde halk şiirimiz yüzyılların içinden usta çırak ilişkisi ile ses vermiş, dilimizin canlılığını koruyup gelişmesinde büyük etken oluşturmuş ve bu sanatını günümüze kopmadan uzanan bir zincir gibi getirmiştir. Öyle ki bu yörelerde yetişen âşıklar Anadolu'nun pek çok yerini dolaşmış; Çorum, Yozgat, Amasya, Sivas hatta Çankırı yörelerinde çırak âşıklar edinmiş; Seyhunî gibi adları anıtlaşan nice saz ustaları yetiştirmişlerdir (Yardımcı, 2003: s. 278).

Çalışmamızın konusu olan Âşık Cemal Hakiroğlu, Tokat'ın Zile ilçesinde yetişmiş, günümüzde âşık tarzı şiir üretmeye devam eden ve âşıklık geleneğini günümüzde de yaşatmaya çalışan âşık edebiyatı temsilcilerinden biridir. Âşık, eserlerini içerisinde yetiştiği Alevî-Bektaşî kültürü çevresinde üretmiş ve yine bu kültür çerçevesinde zâkirlik vasıtasıyla ayine-ı cemlerde bu eserleri icra etmiştir. Âşığın şiirlerini incelediğimizde eserlerinde hem yaşadığı dönemin sosyal yapısını hem de kendi inançlarını yansıttığını görmekteyiz.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ÂŞIĞIN KİMLİĞİ

1.1. ADI, SOYADI, MAHLASI

Âşığın adı ve soyadı Cemal Demirelli'dir. Âşık 1980'den sonra yazdığı eserleri cemde söylemeye başladıktan sonra Merzifonlu Ahmet Turan Saltık tarafından âşığa Hakiroğlu mahlası verilmiştir.¹Âşık mahlasını nasıl aldığını şöyle anlatır:

“Bir gün cemde şiirlerimi okurken Merzifonlu Ahmet Turan Saltık “Oğul, bu eserleri cidden sen mi yazıyorsun!” dedi. Ben de “ Ben yazıyorum!” deyince şaşırıp ve baktı. Daha sonra bir gün bizim köye bir âşık geldi. Âşık Semai irticalen şiir okuyan bir âşıktı. O irticalen çalıp söylerken ben de ona irticalen karşılık vermeye başladım ve bunu gören Merzifonlu Ahmet Turan Saltık bana ‘sen gerçekten âşık olmaya başladın.’ dedi ve bunun üzerine bana Hakiroğlu mahlasını layık gördü. Hakiroğlu ismi de Merzifon'da yaşayan Battalgazi evlatlarına soyisim kanunu çıkmadan önce Hakiroğluları derlermiş isim oradan gelir. Ben de o günden sonra şiirlerimde Hakiroğlu mahlasını kullanıyorum” (Demirelli, 2018a).

1.2. DOĞUM YERİ, DOĞUM TARİHİ

Âşık Cemal Hakiroğlu 1953 (kimlikte 1955) yılında Tokat ilinin Zile ilçesine bağlı Palanlı köyünde doğmuştur. Âşık Palanlı köyünün Alevi-Bektaşî kültürünü yaşatan ve devam ettiren bir kültüre sahip olduğunu dile getirmektedir.²

¹ Cemal Demirelli âşıklık mahlasının Hakiroğlu olduğunu ve “turab olmak” anlamına geldiğini dile getirmiştir (Demirelli,2018a).

²Cemal Demirelli alevî kültürünün içerisinde yaşadığını ama âşıklıkta olaya din mezhep olarak değil de hümanist bir bakış açısı ile bakan bir cem zâkiri olduğunu dile getirmiştir (Demirelli,2018a).

1.3. AİLESİ, SOYU, AKRABALARI

1.3.1. Baba Tarafı

Âşığın dedesinin ismi Ali, babasının ismi Süleyman'dır. Âşığın babası çiftçidir. Âşık, baba tarafından da âşıklık geleneğinin yaşatıldığını ve babaannesinin Sivas-Zaralı olduğunu belirtmektedir. Âşığın babaannesinin geçmişte anlattıklarına göre soy kütükleri Sivas Zaralı Âşık Halil'e dayanmaktadır (Demirelli, 2018b).

1.3.2. Anne Tarafı

Âşığın annesinin adı Kezban Bütüner'dir. Anne tarafına "Hasan Pualar" derlermiş; hatta Palanlı köyünde Hasan Pua Ziyaret Yeri adında bir yer olduğunu söylenmektedir. Bu sülaleye "er" denildiğini yani ermiş manasında olduğu soyadı kanunu çıkınca da sülalenin "Bütüner" soyadını aldığını belirtmektedir (Demirelli, 2018b).

Âşığın anne tarafında da âşıklık vardır; hatta aşığın ustalarından birisinin anne tarafından dedesi olan Dursun Bütüner olduğu dile getirilmektedir (Demirelli, 2018b).

1.4. ÖĞRENİM DURUMU

Âşık Cemal Hakiroğlu köyüne okulun 1966 da yapıldığını, bu nedenle kendisinin 13 yaşında ilkokula başlayabildiğini söyler. İlkokul bittiğinde 18 yaşında olan âşık hem büyüklük hem de maddi imkansızlıklar nedeniyle eğitimine devam edemediğini dile getirmektedir (Demirelli, 2018b).

1.5. ASKERLİĞİ

Âşık, 1975 yılında askere gittiğini ve acemi birliğini Manisa Kırkağaç'ta tamamladığını, oradan Adapazarı'na geçtiğini belirtmektedir (Demirelli, 2018b).

1.6. GEÇİM DURUMU-İŞİ

Âşık Cemal Hakiroğlu, 1975-2000 yılları arasında canlı hayvan besiciliği yaptığını söylemiştir. Emekli olduktan sonra yani 2000-2018 yılları arasında çiftçiliğe devam ettiğini, bunun yanında zâkirlik geleneğini sürdürdüğünü, bu kapsamda konserler, geceler ,festivaller ve yurtdışı programlarına katıldığını belirtmektedir (Demirelli, 2018a).

Âşık, Hacı Bektaş Dergâhında görevli olarak yirmi yıldır zâkirlik yapmaktadır. Bu görev için Adana , Mersin, Aksaray, Eskişehir illerine her yıl; İstanbul, Tokat, Sivas, Ordu, Çorum, Amasya, Ankara gibi illere ise davet edildiğinde gittiğini söylemektedir (Demirelli, 2018a).

1.7. AİLESİ

1.7.1. Evliliği

Âşık, 1972 de evlendiğini ve Hanım isimli bir eşinin olduğunu söylemektedir. Eşi ile uzaktan akraba olduğunu ve görücü usulüyle evlendiğini belirtmektedir (Demirelli, 2018b).

1.7.2. Çocukları

Âşık Cemal Hakiroğlu'nun Veli, Mustafa, Evren adlı üç oğlu, Bahriye adlı bir kızı vardır. En büyük oğlunun İstanbul'da tornacılık yaptığını, ortanca oğlunun Zile'de elektronik işiyle uğraştığını, küçük oğlunun Ankara'da tıbbi sekreter olarak

çalıştığını, kızının ise ev hanımı olarak İstanbul'da yaşadığını belirtmektedir (Demirelli, 2018a).

Veli Bey'den Mert, Uğur; Mustafa Bey'den Işıl Kezban, Sıla, Cem Doğan; Bahriye Hanım'dan Ozan, Onur ; Evren Bey'den Kadriye adlarında sekiz tane torunu vardır (Demirelli, 2018b).

1.8. ÂŞIK CEMAL HAKİROĞLU'NUN TARİKAT VE ZÜMRE İLİŞKİSİ

Âşık Cemal Hakiroğlu insanlara humanist felsefeyle yaklaşan bir insan olduğunu, tarikat - zümre gibi ayrımlara gitmediğini ve yetmiş iki milleti bir gördüğünü belirtmektedir (Demirelli, 2018a).

Alevîlik ve Bektaşilik birbirinden ayıramayan Türk halk İslamlığı olgusuna bağlıdır. Bektaşiler gibi Alevîler de Hacı Bektaş Veli'den himmet umarlar (Melikoff, 2015: s. 29)³.

Âşık Cemal Hakiroğlu Alevî-Bektaşî kültürü içerisinde yer aldığını zâkirlik mesleğine devam ederken, katıldığı cemlerde, şenliklerde, toplantılarda Alevi-Bektaşî kültürüne sazı ile can verdiğini söylemektedir.

Zileli Âşık Sadık Doğanay hakkında araştırma yapan Necdet Kurt bir çalışmasında Âşık Cemal Hakiroğlu'nun Kemteri Kolu'ndan olduğunu şöyle ifade eder: “Zileli Âşık Kemteri kolu da ‘zâkirlik’ geleneğinden gelen önemli âşık kollarından biridir. Bu kolun üstadı Kemterî'ye aynı zamanda babası olan Seyit Süleyman ustalık etmiştir. Çırakları şunlardır:

Can Hatayi

Çırağı; Sefil Edna

³ Aleviliğin Temelleri ile ilgili daha geniş bilgi için bkz. Irène MELIKOFF, **Uyur İdik Uyardılar (Alevilik-Bektaşilik Araştırmaları)**, Demos Yayınları (4. Basım), İstanbul 2015, s. 29.

Çırakları:

Remzani, Sadık Doğanay

Onların çırakları:

Hakiroğlu (Cemal Demirelli), Âşık İkrari (Memiş Ay), Bahri Doğanay, Haydar Tezel

Hakiroğlu'nun Çırağı; Mustafa Sancar (Kurt, 2016 : s. 20).

Âşık, yaşadığı yer hakkında “Palanlı köyünde doğup büyüdüm. Bu köy Alevi-Bektaşî geleneğine çok bağlıdır; hâlâ bu güne gelene kadar alevilik yolunu sürdüren, bu yolda sorgu ve erkânı devam eden bir köydür. Çevremizdeki ozanlarımızın, aşıklarımızın bu kültürü devam ettirmesi bizlerin de bu kültürle büyümesini sağlamıştır. Benim anne tarafından dedem de cem zâkirliği yaptığı için gelenek olarak bu kültürü ben devam ettiriyorum; çünkü çevremden öyle gördüm” (Demirelli, 2018a). diyerek anlatmaktadır.

Abdülbâki Gölpınarlı, 100 soruda Türkiye’de Mezhepler ve Tarikatlar adlı kitabında alevilik için şunları söylemiştir: “Alevîliğe hiç bir zaman tarikat diyemeyiz; çünkü her hangi bir adam, istediği tarikate girebilir. Fakat anası ve bilhâssa babası Alevî olmayan birisi, Alevîliğe giremez. Alevî, yabancından kız alamaz; alırsa düşkün olur; yâni Alevîlikten ayrılmış sayılır; kimse ona selâm vermez, toplantılara katılamaz. Tarikatlerde, Bektâşîler de dahlia, idler giden, ehliyeti görülen birisine şeyhlik verilebilir; şeyh olan, halifelik makaamına yükselebilir. Alevîlikte dedelik, yâni şeyhlik, inhisar altındadır; dedeler, soy güderler. Her dede, Hz. Peygamber soyundan geldiği kabul edilen Seyyid Baba, Sarı Saltık, Dede Garkın, Pîr Sultan, Ağuiçen (Karadonlu Can Baba), Gözü kızıl, Şeyh Sâmit... gibi birinin soyundan geldiğini söyler; bu, böyle kabul edilir (Gölpınarlı, 1969 : s. 277-278)⁴.

⁴Daha geniş bilgi için bkz Abdülbâki Gölpınarlı, **100 Soruda Türkiye’de Mezhepler ve Tarikatler**, Gerçek Yayınevi, Birinci Baskı İstanbul, 1969, s. 277-278.

İKİNCİ BÖLÜM

2. ÂŞIKLIĞI

2.1. ÂŞIKLIĞINI HAZIRLAYAN ORTAM VE ETMENLER

Âşıklar hakkında etraflı bir fikir edinebilmek için, bunların hangi sosyal çevrelerde, ne gibi sosyal şartlar dahilinde yetiştiklerini, mesleki yetiştirme tarzlarını, bilmek gerekir (Köprülü, 2004 : s. 31).

Âşık Cemal Hakiroğlu, âşıklığının anne tarafından geldiğini ve özellikle âşıklığın torunlardan devam ettiğini söylemektedir. Âşık, anne tarafından dedesi olan Hüseyin Bütüner'in de âşıklık ve zâkirlik yaptığını, kendisine bu yeteneğin dedesinden irsiyet yoluyla geçtiğini dile getirmektedir.

Âşık, Zile'nin Alevi Bektaşî kültürünü devam ettiren Palanlı köyünde dünyaya gelmiştir. Âşıklığında ve zâkirliğinde yetiştiği çevrenin Alevi-Bektaşî kültürünü devam ettirmesi ve bu kültürün gereği yapılan cem ritüellerinin, irfanî muhabbet meclislerinin varlığı âşığın bu kültürden etkilenmesini sağlamaktadır.

Âşığın çevresinde kendisine örnek alabileceği ve kendisinin ustası olarak gördüğü Zileli Âşık Sadık Doğanay gibi âşıkların varlığı da âşığın yetişmesinde etkili olmuştur.

Âşığın gurbete çıkması, sıla hasreti, çektiği sıkıntılar, askerlik, yalnızlık gibi etmenler de âşığın sazının dile gelmesinde etkili olan unsurlardandır.

2.1.1. Âşıklığa Başlama

Âşıklık geleneği, çevresinde var olan pek çok unsurdan etkilenmektedir. Âşığın yaşadığı çevrenin tarihsel gelişimi, coğrafi ve sosyo-ekonomik yapısı, kültürü aşıklığa başlamada etkili olan unsurlardır.

“Âşıklığa başlayıştan ziyade âşıklığa yönelik şekilde adlandırılabilir bu süreçte çırak adayı, doğuştan gelen dürtüler neticesinde ruhî, fizikî ve sosyal bir takım sebeplere bağlı olarak âşıklığa yönelir. Bu yönelik sebeplerini ‘sevda’, ‘rüya’, ‘tevarüs’, ‘gelenekten etkilenme veya kendiliğinden’i ‘hasret duygusu’, ‘kazayla veya doğuştan gelen körlük’ ve ‘fakirlik’ başlıkları altında toplamak mümkündür” (Özarslan, 2001: s.112).

Âşık Cemal Hakiroğlu, âşıklığa başlamanın genlerden gelen bir dürtü olduğuna, kendisinin de âşıklığa bu dürtü ile beş altı yaşlarda başladığını dile getirir. Âşık, küçük yaşlardan itibaren çevrede bir cem olduğu zaman muhakkak katıldığını ya da duvarda bir saz gördüğü zaman çalmak istediğini, böylece içindeki dürtü ile kendiliğinden âşıklığa heves ettiğini söylemektedir (Demirelli, 2018b).

Âşık, dedesi Dursun Bütüner’in ve yakın çevresinden Sadık Doğanay’ın da âşıklığa başlamasında ve bu mesleği devam ettirmesinde katkıları olduğunu dile getirmektedir (Demirelli, 2018b).

Âşık, 1966 yılında Hacı Bektaş’ta Doğan Ulusoy’un cem için köylerine geldiğini ve kendisini cemde çalıp söylerken farkettiğini söyledi. Daha sonra askere gittiğini ve 1975’te yaklaşık on yıl geçtikten sonra Doğan Ulusoy’un kendisini tekrar çağırdığını ve başka köylere de zâkirlik için gönderdiğini belirtti (Demirelli, 2018b).

Âşık, önceden cemlerde atışmaların da yapıldığını ve buralarda âşıkların birbirlerine üstünlüklerini gösterdiğini söyler. Âşık, zâkirliğinin ilk yıllarında başka âşiklara mahcup olmamak için çok çalıştığını ve âşıklıkta pişmeye başladığını anlatmaktadır. “Âşık Cemal, âşıklığının ilk yıllarında Belpınar köyüne gittiğini ve orada bir âşığın kendisini hedef aldığını dile getirir. O günden sonra âşıklık işine öyle

bir sarıldığını söyler ki yirmi gün içinde içinde var olan bütün yeteneği geliştirip ortaya çıkardığını belirtmektedir” (Demirelli, 2018b).

2.1.2. İcra Ortamı

Cem ritüelleri, Alevi inancına mensup zâkir ve âşıkların yetiştikleri ortamlardır. Âşıklık geleneğindeki usta-çırak ilişkisi çerçevesinde âşık kahvehaneleri, toplantıları ve âşık meclislerinin üstlendiği görevi, zâkirlik geleneğinde çoğu zaman cem ritüellerinin ve irfanî muhabbet meclislerinin üstlendiğini görürüz (Akın, 2016: s. 16).

Âşık Cemal Hakiroğlu çıraklıktan ustalığa kadar içerisinde bulunduğu Alevi kültürünün, cemlerin ve irfanî muhabbet meclislerinin âşıklığını icra etmesinde etkisinin büyük olduğunu belirtmektedir.

Âşık, Hacı Bektaş dergâhından görevli olarak yirmi yıldır zâkirlik yapmaktadır. Âşık, yurdun pek çok yerinde zâkirliğe devam etmekte ve bu görev çerçevesinde âşıklığını icra etmektedir.

Âşık Cemal Hakiroğlu, âşıklığa başlayıp tanındıktan sonra pek çok festivalere, dernek gecelerine, şenliklere ve yarışmalara katılmış, sanatını buralarda da icra etmiştir.

2.1.2.1. Âşık Cemal Hakiroğlu ve Elektronik Kültür Ortamı

Elektronik kültür ortamının âşıklar tarafından kullanılması, onların daha geniş kitlelere seslenmesini kolaylaştırmıştır. Radyo, kaset, TV programları ve internet sayesinde âşık tarzı şiir geleneği zaman ve mekan engelini de aşmıştır.

Âşık Cemal Hakiroğlu da elektronik kültür ortamından faydalanan âşıklarımızdandır. Âşık, üç adet kaseti olduğunu, bunlardan ilkini 1987 yıllarında “Sevdiğim Midir Suçum”, ikinci kasetini 1987-2000 yıllarında “Seni Kurtaracak

Kalemdir Yavrum”, üçüncüsünü de 2007 yılında “Pir Elinden Esen Yel” ismi ile çıkarttığını belirtmektedir (Demirelli, 2018c).

Değişen hayat şartları ile zâkirlerin yeni icra ortamları, cem ritüelleri ve irfanî muhabbet meclisleri yerine insanların daha çok rağbet ettikleri şehir cemevleri, konser ve etkinlik alanları, radyo-televizyon programları ve ses kayıt stüdyoları olmuştur (Akın, 2016: s. 24).

Âşık Cemal Hakiroğlu tanınmasında, âşıklığını icra etmesinde ve diğer âşıklarla tanışmasında televizyon programlarının katkısının da büyük olduğunu dile getirir. Âşık, 2015 yılında Barış TV’de “Zâkirin Zikri” adlı programı yürütmeye başladığını ve programın sekiz ay sürdüğünü, bir yıl sonra 2017 yılında yine Barış TV’de aynı isimle programı yedi ay devam ettirdiğini belirtmektedir (Demirelli, 2018c).

Âşık Cemal Hakiroğlu katıldığı program ve cem ya da tek başına yaptığı icraların videolarını www.youtube.com www.dailymotion.com www.facebook.com” gibi video paylaşım sitelerinde yayımlamaktadır.

2.1.3. Usta-Çırac İlişkisi

Âşık adayının yetişmesi sırasında en çok başvurulan yollardan birisi usta – çırac ilişkisidir. Dilaver Düzgün usta-çırac ilişkisi ile ilgili “Bir âşığın yanında çıraclık eğitimi almadan, birden çok ustayı dinleyerek, kahvehane ortamında bulunarak yetişen âşıklar da vardır. Böyle bir süreçten geçen âşıklarda bir ustaya bağlılık duygusu öne çıkar ve dinlediği âşıklardan en fazla beğendiğini usta olarak kabul eder. Yaşayan âşıklar içinde ‘Bütün âşıklar benim ustamdır!’ diyenlere de rastlamak mümkündür. Hatta bazı âşıklar, daha önceki dönemlerde yaşamış, hayatta olmayan âşıklardan birinin şiirlerini ısrarla okuyup ezberleme ve onları çokça icra etme yoluna gider ve âşığı ‘manevi usta ‘kabul eder’” (Düzgün, 2010: s. 315).

Zâkirler, usta- çırak ilişkisi şeklinde karşılıklı olarak gerçekleşen bir eğitim sürecinden ziyade, zâkirlik hizmetlerini cemlerde bizzat cem ritüellerine katılarak ve yaşayarak, ritüel anındaki uygulamalardan öğrenirler (Akın, 2016: s.16).

Âşık Cemal Hakiroğlu da kendisinin birden fazla ustası olduğunu söyler ve çevresinde bulunan âşiklardan nasıl etkilendiğini şöyle dile getirir:

“Sadık Doğanay’ın çok fazla cemlerinde bulundum ve ondan cemde nelerin nerede söylendiğini aldım. Zâkirliği kendi köyümde bulunan Âşık Durmuş’tan aldım. Âşık Durmuş kendisi fazla yazmazdı ama usta malı eserleri ve yedi ulu ozanı çok iyi bilir ve aktarırdı. Ben de köyde yapılan cemlere katılarak cemin nasıl yürütüldüğünü ondan öğrendim. Yine anne tarafından dedem olan Dursun Bütüner de aşıklığımda ve cem zakirliğinde katkısı olanlardandır. Hacı Koçer de sazımı akort ederek bana desdek vermiştir. Bunun yanında tasavvuf ilmimin gelişmesinde şiirlerinden ve deyişlerinden etkilendiğim Âşık Hüdâi ve Âşık Dâimi de aşıklığıma katkı sağlayan usta isimlerdendir ” (Demirelli, 2018a).

Çıraklık eğitimi, ustanın teorik bilgileri adaya aktarmasından ziyade, adayın uygulama sırasında ustayı dinlemesi ve izlemesine bağlıdır. Bu sebeple çırak, ustanın sanatını icra ettiği her ortamda bulunmaya çalışır. Gerektiğinde onunla birlikte yolculuğa çıkar, fasıllara katılır, böylece ustanın davranışlarını yakından takip etme fırsatı bulur (Düzgün, 2010: s. 315).

Âşık Cemal Hakiroğlu, repertuarında beş yüze yakın eser bulunduğunu bunlardan yüze yakınını kendi yazdığı eserlerden oluştuğunu, yüze yakın eserinin ustası saydığı Mahsunî Şerif, Hüdâi ve Dâimi’ye ait eserlerden oluştuğunu, diğer kalan üç yüz eserin de Verani, Nesimi, Fuzûlî ve Mürşit Kelâmı dediğimiz Hacı Bektaş Dergah’ında yetişip o sülaleye mensup kişilerin sözlerinin bulunduğu eserlerden derlediğini söyler. Âşık, usta malı eserleri seslendirirken aynı zamanda bulunduğu cemler ve sohbetler aracılığı ile Zile ve çevresinde pek çok çırak da yetiştirmiştir. Âşık yetiştirdiği çırakların pek çoğunda doğrudan veya dolaylı emeği olduğunu söyler ve çırakların isimlerini şöyle sıralar: Mustafa SANCAR, Sadık ÇALIŞKAN, Haydar TEZEL, Mustafa İŞLER (Demirelli, 2018c)

2.1.4. Saz

Saz çalabilmek âşıkların önemli vasıflarından biridir. Âşık saz çalmayı genellikle ustasından öğrenir. Âşık, deyişini hâfızasında hazırlamak ve sözlerini melodilerle süslemek amacıyla sazını ilham kaynağı olarak kullanır. Saz, aynı zamanda âşıklar için bir kimlik göstergesidir. Ayrıca âşık, deyişlerini, anlatacağı sözleri zihninde tasarlarırken sazın dinleyenleri oyalama gibi bir vazifesi de vardır. Âşıklar, genellikle gezgin olduklarından hem rahat taşıyabilecekleri hem de rahat çalabilecekleri büyüklükte sazları kullanmayı tercih ederler (Şenel, 1991: s. 555).

Mehmet Fuat Köprülü'ye göre; saz şâirleri tabirinden de çok iyi anlaşıldığı gibi, meslekten yetişmiş asıl âşıklar arasında, sazı olmayan, saz çalmayan bir şâir düşünülemez (Köprülü, 2004: s. 30).

Bülent Akın 'Zâkirlikten Âşıklığa Âşık Niyazi' adlı kitabında; "Cem icra edilirken zâkir her hizmetin hakkını sazı ve sözüyle vermek durumundadır" (Akın, 2016: s.17). diyerek sazın önemini vurgulamaktadır

Âşık, sazı kendisi için bazen bir rehber, bazen derdini dökebileceği yarı, bazen de daraldığı zaman yetişen Hızır olarak görmekte ve sazı için hissettiği duygularını şu şiirde dile getirmektedir:

Rehber oldun diyar diyar gezdirdin
Sazım sen olmasan halım perişan
Kahı gökde kah deryada yüzdürdün
Sazım sen olmasan hâlım perişan

Ne kadar aşığım bir bilsen sana
Kah baba misali kahı da ana
Derdimi döktüğüm sadık yar bana
Sazım sen olmasan hâlım perişan

Dökülür manalar sarı telinden
Anlatanlar anlar senin telinden
Mecnun'a aşk verir Leyla çölünden
Sazım sen olmasan hâlım perişan

Hakir oğlu derdi gamı bölüşür
Daralınca Hızır gibi erişir
Sesime ses verir benle konuşur
Sazım sen olmasan hâlım perişan (91.Şiir)

2.1.5. Rüya, Bâde

Âşıklık geleneği içerisinde rüya görme ve bade içme olayı âşıklığı ortaya çıkaran unsurlardan birisidir.

Umay Günay'a göre; “Âşık Edebiyatı geleneği içinde sade kişilikten sanatçı kişiliğe geçişte önemli role ve fonksiyona sahip rüya motifi, Orta Asya Türk kültüründe yar alan Şamanlığa giriş merasimlerinin İslamiyet ve Osmanlı kültürü altında sembolleşerek “Kültür Örneği Rüya Motifi”ne dönüşmesiyle ortaya çıkmıştır” (Günay, 2008: s. 135).

Âşık Cemal Hakiroğlu, rüya ve badeye inandığını, kendisinin de çok rüya gördüğünü ve bunların belli bir süre sonra gerçekleştiğine tanık olduğunu söyledi. Âşık bu rüyalardan bir tanesini şöyle anlatmaktadır:

“Sene 1980 veya 1981. Askeri devrim yeni oldu. Muharrem ayındayız. Muharrem ayı da Kербela’da Hz.Hüseyin’e yas tutulan aydır ve Alevi geleneğinde, inancımızda Muharrem Orucu kutsaldır. Bu ayda ben oruç tutuyorum, oruç tutarken de İzmit’in Taşkesti diye bir köyünde çalışıyorum. Biz İzmit’de sulama kanalı yapıyoruz. Ben de o işin sorumlusuyum ve yaklaşık seksen kişi benim sorumluluğumda çalışıyor. Mayıs ayındayız ve benim Alevi olduğumu kimse bilmiyor. Ben tek başıma erkenden kalkıp akşamdan artan kurumuş ekmek, üç beş

parça zeytin bir de çayla oruç tutuyorum. Gündüzün şantiyeye üç yüz torba çimento geldi. İşçilerin hiçbiri de şantiyede yok. Kamyoncu çimentoları yukarıdan verdi ben de üç yüz torba çimentoyu aşağıdan alıp şantiyeye indirdim ama bayılma derecesine geldim. Daha sonra bir duş aldım, şantiyeden ayrıldım, bir köyün içinden geçerken köylünün biri mangalı yakmış, karpuzu da kesmiş, kola içiyor. O köyü hızlıca geçtim; diğer köyden geçerken dayanamadım ben de bir kola alıp içtim. Kolayı aldıktan sonra bana bir efkar, üzüntü geldi, anlatamam. Biraz da işler iyi gitmiyor, borçluyuz, memleket hasreti de var tabi. Sonra oturup düşündüm: Hz. İmam Hüseyin Kerbelâ'da aç susuz davasından vazgeçmemiş ama ben üç saat kalan oruca dayanamadım. Efkarlandım ve iş yerine kadar ağlayarak gittim. Akşam oldu, orucumu açtım ve yattım. O gece rüyamda beni yüksek bir dağa çıkarttılar. Dağın tepesinde sadece üç insanın sığacağı kadar bir yer var. Ben dağda yatarken dört kişi geldi, bir tanesi ayağıma depti uyandırdı. Yüzleri ve burunları kapalı sadece gözleri ve sakalları görünüyor. Ben “yapmayın etmeyin orucu isteyerek bozmadım!” diyerek yalvarıyorum. İki bacaklarımdan diğer ikisi de kollarımdan tutu ve beni beşik gibi sallamaya başladılar. Ben yalvarırken içlerinden birisi “Sen hak ettin, mükafatını alacaksın!” “Senin orucun bugün kabul oldu!” dediler. “Hz. İmam Hüseyin defterine senin orucun yazıldı ve seni Hz. İmam Hüseyin’in ab-ı kevser ırmağına atıyoruz .Gök yüzünden kuş uçar gibi uçtum uçtum ve süt gibi akan bir ırmağın içine düştüm. İçtim içtim...” Ne zaman başım sıkışsa ne zaman darlansam o rüya aklıma gelince rahatlıyorum. O kültür içerisindeki tasavvuf ilmini Allah bana bu rüyadan sonra kısmet etti, diye düşünüyorum. Kesin bir şey diyemem ama bu rüyanın etkisi ben de hep devam etmiştir (Demirelli, 2018a).

Âşık Cemal Hakiroğlu insanların genellikle darda ve zorda oldukları zaman rüya gördüklerini söyler. Âşığın bu ifadeleri Umay Günay’ın söylediği; “Modern psikiyatrinin de kabul ettiği gibi, şâir mizâcını açıklamak bugün için mümkün değildir. Doğuştan böyle bir kabiliyete sahip olan âşık adaylarında; biyolojik istekler, psikolojik baskılar ve yaratıcılık gücü birleşerek kollektif şuuraltını harekete geçirmekte ve kültür örneği rüyaları kullanarak yaratıcılığın bir şekli olan âşıklık mertebesine erişmelerini sağlamaktadır” (Günay, 2008: s.132). sözleri doğrular niteliktedir.

Âşık, yine sıkıntılı olduğu bir günde kendisini etkileyen bir rüyayı şöyle anlatmaktadır:

“Bir gün rüyamda Ahmedî Cemalettin Çelebi Hacı Bektaş Postişinde olanlardan birisi bana bir ayna verdi “Bak bakalım aynada kimi görüyorsun ?” diye sordu. Ben de seni görüyorum dedim. Aynayı çevirmemi istedi ve çevirince Hz. Ali’yi ve yine Ahmet Cemallettin Çelebi’yi gördüm. Bana ne istediğimi sordu; ben de çok zorda ve darda olduğumu, çaresiz kaldığımı, çok borcum olduğunu anlattım ve uyandım. O rüyadan sonra işlerim düzene girdi, borçlarımı ödemeye başladım” (Demirelli, 2018a).

2.2. DİĞER ÂŞIKLARLA ETKİLEŞİMİ VE TÜRKİYE’DE BİLİNİP TANINMASI

Âşık Cemal Hakiroğlu, yaşadığı yerde âşık kahvehanelerinin olmadığını ama katıldığı etkinliklerde akşamları bir otelde veya bir âşığın evinde diğer âşıklarla sohbet etme fırsatları olduğunu söyler. Günümüzde tanınan âşiklerden: Mahsuni Şerif, Ali Kızıltuğ, Gülabi gibi isimlerle oturup birarada sohbet ettiğini dile getirdi (Demirelli, 2018c).

Âşık Cemal Hakiroğlu, Âşık Hüdâi’yi evinde misafir edip sohbetlerinde bulunduğunu ve onun şiirlerinde bulunan tasavvuf ilminden etkilendiğini söylemektedir.

Âşık, gençlik yıllarında çekingen bir karaktere sahip olduğunu bir anısını anlatarak dile getirir; “Yıllardan 1966 diye hatırlıyorum Âşık Dâimi Zile’ye geldi ve ben de o yıllarda Dâimi’nin hayranlarındanım. Onu hayranlıkla dinledim ama yanına gidip ben de âşığım sizinle tanışabilir miyim demeye utandım. Âşık Dâimi’yi daha sonra Hacı Bektaş da gördüm. Âşıklığımda ondan dinlediğim eserlerin özellikle de ‘Kâinatın aynasıym madem ki ben bir insanım’ adlı eserindeki sözler beni çok etkilemişti” (Demirelli, 2018a).

2.3. ALDIĞI ÖDÜLLER

Âşık Cemal Hakiroğlu, ödüllerin insanları teşvik etmek için önemli olduğunu kendisinin de katıldığı pek çok programda ödül aldığını ama bu ödüllerin çeşitli nedenlerle kaybolduğunu söylemektedir.

Âşığın kayıt altına alabildiğimiz ödül ve belgeleri aşağıda verilmiştir:

- Hacı Bektaş-i Veli Anma programına katıldığına dair resimli ödül (2012).
- Tokat-Erbaa Keçeci Baba Anma Etkinlikleri, şilt (2008).
- Tokat-Erbaa Keçeci Baba Anma Etkinlikleri, şilt (2017).
- Tokat-Turhal Aziz Baba Türbesi 20. Anma Şenlikleri, şilt (1996).
- Tokat Zile Güblüce köyü Hasan Baba'yı Anma Etkinlikleri, şilt (2018).
- İstanbul Kültür Turizm İl Müdürlüğü kapsamında düzenlenmiş olan "İstanbul'da Semah" adlı programa katılımdan dolayı Teşekkür Belgesi (2015).
- İstanbul'da bir okul etkinliğine katılımından dolayı, şilt (2017).
- Bodrum'da Yayla Şenliklerine katılımı için Mustafa İyidoğan tarafından hediye edilen saat (2015).
- Fransa'ya UNESCO tarafından "mihraçlama" yapmak için gittim ve ordan verilen para ödülü (2015).

2.4. HAKKINDA YAZILAN YAZILAR, ŞİİRLERİNİN YAYIMLANDIĞI KİTAP VE DERGİLER

Âşık Cemal Hakiroğlu hakkında bugüne kadar herhangi bir kitap yayımlanmamış ya da yüksek lisans ve doktora tez çalışması yapılmamıştır. Âşığın ismine, hayatına ve bazı şiirlerine yer veren kaynaklar şunlardır:

1) Mehmet Yardımcı (Mart 1999). Türk Halk Bilimi ve Edebiyat Araştırmaları, Ankara: Ürün Yayınları, s.212.

2) Seda Gedik (2010). Cumhuriyet Döneminde Turhal-Zile-Artova Havzasında Yetişen Âşıklar ve Âşık Kul Semaî'de Gelenek ,Etkileşim ve Eğitim,

Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir: (Mehmet Yardımcı danışmanlığında yapılan tezde Âşık Cemal Hakiroğlu'nun kısa hayatı, sanatı ve beş adet şiirine yer verilmiştir.)

3) Necdet Kurt (2013), Zile Kültür Sanat Dergisi, Zile Belediyesi Kültür Yayını, S.2. s.71-72.

4) Serçeşme dergisi (2015). S.18, s. 37 (Âşık Cemal Hakiroğlu'nun iki şiiri yayımlanmıştır).

5) Mehmet Yardımcı (2016). İlçe Bazında Anadolu'nun En Çok Âşık Yetiştiren Kenti Zile'de Âşıklar, Ed.Mustafa Özdemir, Tahir erdoğan Şahin, Akra Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi, S :10, s. 237-253.

6) Mehmet Yardımcı (14-18 Eylül 2016). 18.Yüzyıldan Günümüze Zileli Âşıklar Zinciri, VIII. Milli Türkoloji Kongresi, İstanbul.

7) Necdet Kurt (2016). El Vurup Yâremi İncitme Tabip Zileli Âşık Sadık Doğanay Araştırma-Derleme-İneleme, İzmir: Kanyılmaz Matbaacılık.

8) Doç Dr. Zeynep Deniz Yöndem, Yrd. Doç. Dr. Sadık Yöndem (2016). Zileli Âşıkların Şiirlerinde Yer Alan Psikolojik ve Sosyolojik İçerikli Temalar, Tarihi ve Kültürüyle 111. Zile Sempozyumu Bildirileri Özel Sayısı, Zile Belediyesi Kültür yayını,S. 7-8. s. 450-456.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ÂŞIK CEMAL HAKİROĞLU'NUN ŞİİRLERİNDE BİÇİM

3.1. NAZIM BİÇİMİ

Âşık Cemal Hakiroğlu şiirlerinde koşma nazım biçimini kullanmıştır. Âşığın 98 şiiri incelediğinde koşmanın abab / cccb ve xaxa / bbba biçimlerini kullandığını görürüz.

abab / cccb Biçimli Koşmalar :

Âşığın incelenen 98 şiirden 89 u bu nazım biçimi ile yazılmıştır. Bunlardan bazıları:

Cemaline oldum aşık	a	
Bülbülün gülşahına bakın	b	
Sulpdan sulpa yanan ışık	a	
Mülkü Süleyman'a bakın	b	
Ta ki ruh bağlamış özü	c	
Katardan ayırma bizi	c	
Anlında Zöhre Yıldızı	c	
Evladı hünkâra bakın	b	(4/1-2)

xaxa / bbba Biçimli Koşmalar:

Âşığın incelenen 98 şiirden 9 u bu nazım biçimi ile yazılmıştır. Bunlardan bazıları:

Gönül arz ediyor pir diyarını	x	
Gel derse hünkarım gitmez miyim ki	a	
Açarsa bağında kırmızı gülüm	x	
Garip bülbül gibi ötmez miyim ki	a	
Orda çok güzeldir erenler cemi	b	
Söyletir insanı o aşkın demi	b	
Açarsa yelkeni yürürse gemi	b	
Deryayı ummana yetmez miyim ki	a	(98/1-2)

3.2. ÖLÇÜ-DURAK

Âşık Cemal Hakiroğlu üç şiiri hariç bütün şiirlerini hece ölçüsü ile yazmıştır. Âşığın incelenen 98 şiirinden 76'sı 11'li, 19'u 8'li hece ölçüsü ile yazılmıştır. Âşığın şiirlerine baktığımızda genellikle şiirlerin duraklı olduğunu görüyoruz.

11'li hece ölçüsüyle yazdığı şiirlerinde en çok 6+5 durağını kullanmıştır.

Aşkına yandığım gül yüzlü canan	6+5	
Doluya dönüyom farkında mısın	6+5	
Tebliğin selamın gelmezse inan	6+5	
Deliye dönüyom farkında mısın	6+5	(35/1)

Âşık şiirlerinde her dizesi farklı duraklarda olan dörtlükler de kullanmıştır:

Senelerdir yollarını gözlerim	4+4+3	
Hatırla bir selam sal n'olur n'olur	6+5	
Yaralıyım ta yürekten sızlarım	4+4+3	

Azdırma yarayı sar n'olur n'olur 6+5 (25/1)

8'li hece ölçüsüyle yazdığı şiirlerde en çok 4+4 durağını kullanmıştır.

Bir kibrit bir dağı yakar	4+4	
Koca çınar küle döndü	4+4	
Baktıkca göz yaşım akar	4+4	
Damla damla göle döndü	4+4	(41/1)

Âşık şiirlerinde duraksız dörtlükler de kullanmıştır:

Ferhat kayaları yardı	?	
Mecnun Leyla'sını buldu	?	
Atam Cumhuriyet kurdu	?	
Sevgi dostluk hoşgörüyü	4+4	(55/3)

3.3. UYAK, REDİF, AYAK

3.3.1. Uyak

Mısraların sonlarında bulunan hecelerin seslerinin birbirinden farklı olmasına kafiye denir. Fakat, bu hecelerin mânâca birbirine benzememesi, farklı farklı olmak gerekir (Onay, 1996: s. 21).

“Halk şiirinde uyak, ya da ayak terimiyle anılır. Divan şiirinde olduğu gibi halk edebiyatının uyak konusunda kuralcı bir tutumu yoktur. Halk şairleri en eski dönemlerden beri, uyak konusunda hafif bir ses benzerliğini dahi kesin kurallara bağlamadan şiirlerinde kullanmışlardır (Dilçin, 1995: s.73).

Kafiye, halk şiirinde uyak veya ayak da denilen, şiirin temel unsurundan biridir. Şair, şiirde kafiye bulduğu anda şiiri de tamamlamış demektir. Bütün şiir bu temel unsur etrafında gelişir. Halk şiirinde çoğunlukla redifli yarım kafiye kullanılır. Çünkü hazırlıksız-irtialen söylediği için, şairin düşünmeye, seçmeler yapmaya zamanı yoktur. Bu yüzden o, ilhamın gelişine uygun olarak sadece mısraya ve kafiye odaklanır. Böyle olunca da sağlam kafiyelere rastlanmaz (Bakırcıoğlu, 2007: s. 49-50).

Âşık, şiirlerinde genellikle yarım ve tam kafiye kullanmış olup zengin, tunç ve cinaslı kafiyelere de yer vermiştir. Halk şairlerinin çoğunda olduğu gibi Âşık Cemal Hakiroğlu da şiir konusunda belli bir eğitim görmemiştir. Bu yüzden şiirlerinde, özellikle uyak konusunda bir düzensizlik görülmektedir.

3.3.1.1. Yarım Uyak

Baharın müjdesi gelir Nevruzla
Suların çağlayıp akışına bak
Kuşlar aşka gelir öter avazla
Çalışıp yuvayı yapışına bak (13/1)

Ölümü kime danışdın
Dön de gel geri dön de gel
Sadık yar ile kavuşdun
Dön de gel geri dön de gel (49/1)

3.3.1.2. Tam Uyak

Eğer çeker isen yolun nazını
Bülbülsen güle et avazını

Bir canlı Kabe’de kıl namazını
Hakk ademde adem hakkı arıyor (1/3)

Gelmezse deryadan bendini başı
Koyma suyuyla dönmez deyirmen taşı
Üç yüz beş yüz deyil bin olsa yaşı
Akıl başda gerek zayda eylemez (10/2)

3.3.1.3. Zengin Uyak

Antalya eline eylemiş derman
Hakiroğlu yoktur gönlümde güman
Kusurum var ise medet el aman
Etme emeğimiz zay Abdal Musa (3/4)

Hakiroğlu verdim ikrar
Sevdim seni kar ve zarar
Belki bir gün arar sorar
Umdurduğun yetmedi mi (32/4)

3.3.1.4. Tunç Uyak

Hakiroğlu kıldım kavl ile karar
İster kar edeyim ister zarar
Gönül diyar gezer sevdiğin arar
Seyreyle alemi gözü öldürme (18/4)

Gönül arz eyliyo vefalı **yarı**
Onun için gezdim delbi **diyar**
Güle bülbül oldum çiçeğe **arı**
Taşdım kovana bal güzel güzel (17/2)

3.3.1.5. Cinash Uyak

Dünya bir yanadır sende bir **yana**
Ateşim kül oldu ben yana **yana**
Ne kadar cevretsen hoş gelir bana
Veliye dönüyom farkında mısın (35/3)

3.3.2. Redif

Redif, halk şiirinde en eski ve en önemli öğelerden biridir. Halk şairleri, redife uyaktan daha çok önem vermişlerdir. Bütün duygu, düşünce ve benzetmeleri rediften doğar. Halk edebiyatı ürünlerinin çoğu rediflidir. Halk şiirinde redif çeşitli şekillerde görülür. Redif genellikle dizenin sonundadır. Halk şairleri rediflerle dilin çeşitli özelliklerinden yararlanmışlar, çeşitli söz oyunlarını ve deyimleri çok çekici biçimlerde kullanmışlardır. Redif, manzumenin ana düşüncesini belirlemeye yarayan bir anahtar değeri taşır. Redif, şiirin bütün düşünce yükünü taşıyarak ek ses kelime görevini yüklenir” (Artun, 2004: s. 96- 97).

Âşık Cemal Hakiroğlu'nun şiirlerinde kullandığı redifler aşağıdaki gibi sıralandırılabilir:

Yalnızca Eklerden Oluşan Redifler:

Hayalin rüyamda cesette **canım**

Nere baksam seni gördüm imanım
Hançer vursan akmaz bir damla kanım
Ölüye dönüyom farkında mısın (35/2)

Hakiroğlu Muharrem'dir gülemez
Dikeninden korkan gülün deremez
Canı şöyle dursun malı veremez
Utandır kendinden ar ağlar bugün (37/4)

Hem Ek Hem de Sözcüklerden Oluşan Redifler:

Bülbülü gülden ayırmak
Bağıma yakışmaz benim
Irkçılık insan kayırmak
Çağıma yakışmaz benim (11/1)

Ademin Havva'yı bulduğu gündür
Hızırın deryaya daldığı gündür
Ol şahı merdanın doğduğu gündür
Şu koca tarihin akışına bak (13/4)

Yalnızca Sözcüklerden Oluşan Redifler:

Akıtma beni sel gibi
Kara dolaşmış gül gibi
Hakiroğlu'nu el gibi

Beni benden utandırma (63/4)

Dört mevsimim geldi geçti kar **ile**

Bahar erişmedi kış **neme yarar**

Bir gün devran süremedik yar **ile**

Hayal geldi geçti düş **neme yarar** (77/1)

Yalnızca Uyağı Olup Redifi Olmayan Dörtlükler:

Hakiroğlu durmaz gider bu kervan

Nalete siperdir yezidi mervan

Müslüm akil yavruları ile kurban

Gitme kurban olayım İmam Hüseyin (24/4)

Ekmeden biçmeyi düşünme sakın

Zay olmaz emeğin verirler hakkın

Sana seyreyleyen senden çok yakın

Fark etmez bu sırrı kör arar durur (42/3)

3.3.3. Ayak

Kafiye sözcüğünü âşık edebiyatında karşılayan kelime “ayak”tır. Âşıklar atışma başlamadan önce birbirlerine “ayak açarlar” ; Âşıklar bir yarışmada atışma yapacak ise ilgililerden “ayak” isterler. Âşıklara göre ayaklar kafiyeli kelimelerin azlığına ve çokluğuna göre “kapanık ayak”, “dar ayak”, “geniş ayak”, gibi dallara ayrılır (Sakaoğlu, 2014: s.133).

“Ayak; Âşık şiirinde genellikle ilk dörtlüğün ikinci dizisinde başlatılan bütün dörtlüklerin son dizelerinde yarım, tam, zengin hatta cinaslı kafiyelerle vücuda getirilen yahut dizenin tamamında aynen tekrarlanan sözlerle oluşturulan ve dörtlüklerin mihengi durumunda olan kafiyedir.

Âşık şiirleri iki çeşit kafiye sistemi ile vücuda getirilir. Birincisi; dörtlüklerde, ilk üç dizede oluşturulan kafiyeler; ikincisi ise, dörtlüklerin son dizesinde ses birliği sağlama esasına dayalı olarak meydana getirilen kafiyeler. Bunlardan ilkinde kafiye veya uyak, ikincisine yani dörtlüklerin son dizelerinde oluşturulan kafiyelere ise ayak denir. Geçmişte ve günümüzde bu alanda ürünler vermiş olan âşıklar da ayak sözüyle, dördüncü dizedeki kafiyeyi kastetmişlerdir.

Âşık şiirinde ayaklar, belirli fonksiyonları icra ederler. Bunları şöyle sıralayabiliriz:

1. Şiirin şekillenmesinde belirleyicilik vasfı vardır.
2. Bünyesinde ortak sesler bulundurmalarından dolayı şiirde ahenk sağlarlar.
3. Gerek ait olduğu dörtlükteki dizeler arasında gerekse şiirin tamamında dörtlükler arasında ilişki sergileyerek anlam bütünlüğünün oluşmasına yardımcı olurlar.
4. Karşılaşmalarda âşıkların sanat güçlerini sergilemesinde etkin rol oynarlar.
5. Sazla söylenen şiirlerde, işlenen konuyla bağlantılı olarak yeni ezgilerin ve tavırların oluşmasını sağlarlar.

Ayaklar, kafiyelerin özelliğine göre; tek ayak ve döner ayak diye ikiye; kafiye derecelerinin zorluğuna göre ise; geniş ayak, dar ayak ve kapanık ayak olmak üzere üçe ayrılır” (Kaya, 2007: s. 116-117-118).

Âşık Cemal Hakiroğlu şiirlerinde tek ve döner ayak çeşitlerini kullanmıştır. Âşığın incelediğimiz 98 şiirinin 25 tanesi tek ayak, 73 tanesi ise döner ayaktan oluşmaktadır.

Döner ayak: Aynı sesi ihtiva eden farklı kelimelerle meydana getirilen ayaktır.

*“Yavrusun yitirmiş ceylan misali
Ağla **Fırat Kербela’ya varınca**
Durmaz gece gündüz eyleriz zarı
Söyle **Fırat Kербela’ya varınca***

*Çağla Kербela’ya yüz süre süre
Bir arzu hal yazdım al götür pire
Söyle bendeleri gelince dile
Çağla Fırat Kербela’ya varınca” (30/1-2)*

*“Ne servetim vardır ne de şöhretim
Haktan hicap ettim **ar bana yeter**
Benden etna kul yok eyleme methim
Yönüm Şah Hüseyin **zar bana yeter***

*Derdimi ellere döker ağlarım
Aşka gelir seller gibi ağlarım
Bülbüller konmuyor viran bağlarım
Sarılp tuttuğum yar bana yeter” (33/1-2)*

Tek ayak: Bütün dörtlüklerin sonunda aynen kullanılan ayaktır.

*“Zeynep anana yalvarıyo gel gardaş
Gıtme kurban olam İmam Hüseyin*

Zalım kafir yezit yapacak savaş

Gitme kurban olam İmam Hüseyin

Ağlar şehri banu hep uğrun uğrun

Zalım tuzak kurdu kesecek yolun

Fadime Ana kucak açmış gel yavrum

Gitme kurban olam İmam Hüseyin” (24/1-2)

“Ölümü kime danışdın

Dön de gel geri dön de gel

Sadık yar ile kavuşdun

Dön de gel geri dön de gel

Yeni dolup daşmışıdım

Engelleri aşmışıdım

Can gözünü acmışıdım

Dön de gel geri dön de gel” (49/1-2)

3.4. ŞİİRLERİN BİÇİMSEL DAĞILIMI

Şiir No	Hece sayısı	Duraklı Beyitler	Kaf.Düzeni (İlk İki Dörtlük)	Ayak	Şiirin Konusu	Dörtlük Sayısı	Mahlas	Not
1	11	6+5	abab / cccb	Tek Ayak	Dinî/Tasavvufî	5	Hakiroglu	
2	11	4+4	abab / cccb	Döner Ayak	Dinî/Tasavvufî	4	Hakiroglu	
3	11	...	abab / cccb	Döner Ayak	Dinî/Tasavvufî	4	Hakiroglu	
4	8	...	abab / cccb	Döner Ayak	Dinî/Tasavvufî	4	Hakiroglu	
5	11	abab / cccb	Döner Ayak	Atatürk sevgisi	6	Hakiroglu	
6	11	6+5	abab / cccb	Döner Ayak	Yurt-Belde	6	Hakiroglu	
7	11	6+5	abab / cccb	Tek Ayak	Yurt-Belde	5	Hakiroglu	
8	11	...	abab / cccb	Döner Ayak	Atatürk sevgisi	4	Hakiroglu	
9	11	6+5	xaxa / bbba	Döner Ayak	Dinî/Tasavvufî	4	Hakiroglu	
10	11	6+5	xaxa / bbba	Döner Ayak	Dinî/Tasavvufî	3	Hakiroglu	
11	8	...	abab / cccb	Döner Ayak	Sosyal-Öğretici-Öğüt Verici	3	Hakiroglu	
12	11	abab / cccb	Tek Ayak	Yurt-Belde	6	Hakiroglu	
13	11	...	abab / cccb	Döner Ayak	Nevruz /Baharın gelişi	5	Hakiroglu	
14	11	6+5	abab / cccb	Döner Ayak	Sosyal-Öğretici-Öğüt Verici	4	Hakiroglu	
15	11	6+5	abab / cccb	Tek Ayak	Dinî/Tasavvufî	3	Hakiroglu	
16	11	6+5	abab / cccb	Tek Ayak	Dinî/Tasavvufî	4	Hakiroglu	
17	11	6+5	abab / cccb	Döner Ayak	Dinî/Tasavvufî	4	Hakiroglu	
18	11	6+5	xaxa / bbba	Döner Ayak	Sosyal-Öğretici-Öğüt Verici	4	Hakiroglu	
19	11	6+5	xaxa / bbba	Döner Ayak	Dinî/Tasavvufî	4	Hakiroglu	
20	11	6+5	abab / cccb	Döner Ayak	Dinî/Tasavvufî/Öğüt verici	3	Hakiroglu	
21	11	...	abab / cccb	Döner Ayak	Yurt-Belde	4	Hakiroglu	
22	11	6+5	xaxa / bbba	Döner Ayak	Sosyal-Öğretici-Öğüt Verici	3	Hakiroglu	
23	11	6+5	abab/ cccb	Döner Ayak	Yergi /sosyal	3	Hakiroglu	Hacı Bektaş Veli için
24	abab / cccb	Tek Ayak	Dinî/Tasavvufî	4	Hakiroglu	
25	11	...	abab / cccb	Döner Ayak	Kader / Maddi Aşk	3	Hakiroglu	
26	11	...	abab / cccb	Döner Ayak	Dinî/Tasavvufî/Öğretici	4	Hakiroglu	
27	8	abab / cccb	Döner Ayak	Dinî/Tasavvufî/Öğüt Verici	4	Hakiroglu	
28	11	6+5	abab / cccb	Döner Ayak	Dinî/Tasavvufî/Öğüt Verici	4	Hakiroglu	
29	11	6+5	abab/cccb	Tek Ayak	Dinî / Tasavvufî/ Öğüt Verici	4	Hakiroglu	
30	11	...	xaxa / bbba	Döner Ayak	Dinî / Tasavvufî/Ağıt	4	Hakiroglu	
31	11	6+5	abab / cccb	Döner Ayak	Dinî / Tasavvufî/ Yergi	5	Hakiroglu	
32	8	...	abab / cccb	Döner Ayak	Maddi aşk/Şikayet	4	Hakiroglu	
33	11	6+5	abab / cccb	Döner Ayak	Dinî / Tasavvufî	3	Hakiroglu	
34	8	...	abab / cccb	Döner Ayak	Maddi aşk/Öğüt Verici	4	Hakiroglu	
35	11	6+5	abab / cccb	Döner Ayak	Maddi aşk/Sitem	4	Hakiroglu	

36	8	...	abab / cccb	Döner Ayak	Yergi/Eleştiri	3	Hakiroğlu	
37	11	6+5	abab / cccb	Döner Ayak	Dinî / Tasavvufî	3	Hakir oğlu	
38	11	6+5	abab / cccb	Döner Ayak	Yurt-Belde	4	Hakiroğlu	
39	8	...	abab / cccb	Döner Ayak	Dinî / Tasavvufî	3	Hakiroğlu	
40	11	6+5	abab / cccb	Döner Ayak	Yergi /Eleştiri	4	Hakir oğlu	
41	8	4+4	abab / cccb	Döner Ayak	Maddi Aşk/Sitem	4	Hakir oğlu	
42	11	6+5	abab / cccb	Döner Ayak	Yergi/Öğüt Verici	4	Hakir oğlu	
43	11	6+5	abab / cccb	Döner Ayak	Dinî / Tasavvufî	4	Hakiroglu	
44	11	...	abab / cccb	Döner Ayak	Maddi Aşk / Sitem	3	Hakiroglu	
45	11	6+5	xaxa / bbba	Döner Ayak	Nasihât /Öğüt verici	3	Hakiroglu	
46	11	...	abab / cccb	Döner Ayak	Dini /Tasavvufi/Ağıt	3	Hakir oğlu	
47	11	6+5	abab / cccb	Döner Ayak	Dinî / Tasavvufî/Yergi	3	Hakiroglu	
48	8	...	abab / cccb	Döner Ayak	Öğüt verici/Yergi	3	Hakiroglu	Âşık Hüseyin Çoban için
49	8	...	abab / cccb	Tek Ayak	Maddi Aşk/Ölüm	4	Hakiroglu	
50	11	6+5	abab / cccb	Tek Ayak	Vatan/Kahramanlık	4	Hakir oğlu	
51	11	...	abab / cccb	Döner Ayak	Maddi aşk/Sitem	3	Hakir oğlu	
52	11	6+5	abab / cccb	Döner Ayak	Dinî / Tasavvufî/Öğüt verici	4	Hakiroglu	
53	11	6+5	abab / cccb	Tek Ayak	Maddi aşk/Kader	3	Hakiroglu	
54	11	...	abab / cccb	Döner Ayak	Yergi/Sosyal	4	Hakiroglu	
55	8	...	abab / cccb	Tek Ayak	Maddi Aşk/Öğüt verici	4	Hakiroglu	
56	11	6+5	abab/ cccb	Döner Ayak	Maddi Aşk-Sitem	4	Hakir oğlu	
57	11	6+5	abab / cccb	Döner Ayak	Dinî / Tasavvufî/Öğüt verici	4	Hakiroglu	
58	11	6+5	abab / cccb	Tek Ayak	Yergi	3	Hakiroglu	
59	8	...	abab / cccb	Tek Ayak	Dini /Tasavvufi	4	Hakiroglu	
60	11	...	abab / cccb	Tek Ayak	Yergi/Sosyal	4	Hakiroglu	
61	11	...	abab / cccb	Döner Ayak	Atatürk sevgisi	4	Hakiroglu	
62	11	...	xaxa / bbba	Tek Ayak	Yergi/Sosyal/politik	4	Hakiroglu	
63	8	...	abab / cccb	Tek Ayak	Dini-Tasavvufi	4	Hakiroglu	
64	11	6+5	abab / cccb	Döner Ayak	Öğretmen sevgisi	4	Hakiroğlu	
65	11	6+5	abab / cccb	Döner Ayak	Anne/Ölüm	3	Hakir oğlu	
66	11	...	abab / cccb	Döner Ayak	Dini/Tasavvufi/Özlem	5	Hakiroğlu	
67	11	6+5	abab/ cccb	Döner Ayak	Dini/Tasavvufi/Öğretici	4	Hakiroğlu	
68	abab / cccb	Döner Ayak	Deprem	4	Hakiroğlu	
69	11	6+5	abab / cccb	Tek Ayak	Sitem	4	Hakiroğlu	
70	11	6+5	abab / cccb	Döner Ayak	Maddi Aşk/Kader	4	Hakiroğlu	
71	11	...	abab/ cccb	Döner Ayak	Yurt /Belde/Kader	4	Hakiroğlu	
72	11	6+5	abab / cccb	Döner Ayak	Dini/Tasavvufi/ Öğretici	3	Hakiroğlu	
73	11	...	abab / cccb	Tek Ayak	Yergi	5	Hakiroğlu	
74	11	6+5	abab / cccb	Tek Ayak	Dini /Tasavvufi/Öğretici	4	Hakiroğlu	
75	11	6+5	abab / cccb	Döner Ayak	Maddi aşk/Sitem	3	Hakiroğlu	

76	abab / cccb	Tek Ayak	Dini /Tasavvufi/Hüseyin sevgisi	4	Hakiroğlu	
77	11	6+5	abab / cccb	Döner Ayak	Kaderden şikayet/Maddi aşk	4	Hakiroğlu	Mahsuni Baba için
78	11	6+5	abab / cccb	Döner Ayak	Dini /Tasavvufi	5	Hakiroglu	
79	11	6+5	abab / cccb	Tek Ayak	Dini /Tasavvufi/Öğretici	4	Hakiroglu	
80	11	6+5	abab / cccb	Döner Ayak	Öğretici/Öğüt verici	4	Hakiroglu	
81	8	...	abab / cccb	Tek Ayak	Yergi/Öğüt verici	4	Hakir oğlu	
82	11	6+5	abab / cccb	Tek Ayak	Dini/Tasavvufi	3	Hakir oğlu	
83	11	abab / cccb	Döner Ayak	Dini/Tasavvufi/Ağıt	3	Hakir oğlu	
84	11	6+5	abab / cccb	Döner Ayak	Dini/Tasavvufi/Öğretici	5	Hakir oğlu	
85	8	...	abab / cccb	Döner Ayak	Maddi Aşk	5	Hakir oğlu	
86	11	...	abab / cccb	Döner Ayak	Vatan/ Kahramanlık	4	Hakir oğlu	
87	11	6+5	abab / cccb	Döner Ayak	Dini tasavvufi/övgü	5	Hakir oğlu	
88	11	...	abab / cccb	Döner Ayak	Dini-Tasavvufi/Öğretici	4	Hakir oğlu	
89	8	...	abab / cccb	Döner Ayak	Yergi/ sosyal	4	Hakir oğlu	
90	8	4+4	abab / cccb	Tek Ayak	Dini/Tasavvufi	5	Hakir oğlu	
91	11	6+5	abab/ cccb	Tek Ayak	Sazına övgü	4	Hakir oğlu	
92	11	6+5	abab / cccb	Döner Ayak	Dini/Tasavvufi	4	Hakir oğlu	
93	8	abab / cccb	Döner Ayak	Öğretici-Öğüt Verici	3	Hakir oğlu	
94	11	6+5	abab / cccb	Döner Ayak	Dini/Tasavvufi	4	Hakir oğlu	
95	11	6+5	abab / cccb	Döner ayak	Dini/Tasavvufi/Ağıt	4	Hakir oğlu	
96	11	6+5	abab / cccb	Döner Ayak	Yergi –Öğretici	4	Hakir oğlu	
97	8	...	abab / cccb	Döner Ayak	Yergi –Öğretici	3	Hakir oğlu	
98	11	6+5	xaxa / bbba	Döner ayak	Dini /Tasavvufi	4	Hakir oğlu	

3.5. SES OLAYLARI

3.5.1. Ses Düşmesi:

“Tokat ili I.ve II. ağız⁵ yörelerinde son seste ünsüz düşmesi, özellikle akıcı ünsüzlerde, sık rastlanılan ses olaylarından biridir” (Demir, 2006: s.135).

- Hak ademde adem hakkı arıyo (arıyor)
- Ne kadar söylesem gelmiyo dile (gelmiyor)
- Zamanı geldi de geçiyo çokdan (geçiyor)
- Kimin deryasında kimler yüzüyo (yüzüyor)
- Haksızlar haklıyı her gün eziyo (eziyor)
- Fikrim Ali zikrim Pir Hacı Bektaş (fikir/zikir)
- Gör neyledi Kara Molla (ne eyledi)
- Sığmıyo dünyaya baş neme yarar. (neyime)
- Topraga yamur misali (yağmur)

3.5.2. Ses Değişikliği

3.5.2.1. Tonlulaşma

“Tokat ili I. ve II. ağız yörelerinin en önde gelen özelliklerinden birisi kurallı olarak ön ve iç sesteki ünsüz tonlulaşmasıdır. Bu, Azerbaycan Türkçesinin Türkiye Türkçesi üzerindeki bir etkisi olarak düşünülebilir” (Demir, 2006: s. 226).

- Dört kitapdan evvel sen seni tanı (kitaptan)
- Hakdan idi senin gücün kudretin (haktan)

⁵ I. Ağız Yöresi: Birinci ağız yöresini, genel olarak, Kelkit Irmağı'nın güneyinde kalan bütün bölge olarak düşünebiliriz. Bu konuda geniş bilgi için bkz. (Demir,2006: s. 66-67)

II.Ağız Yöresi:Genel olarak Kelkit Irmağı'nın kuzeyinde kalan yöredir. Bu konuda geniş bilgi için bkz. (Demir, a.g.e, s.67-70)

- Bu toprakda nice anlar yetişir. (toprakta)
- Yeşerdir ovayı çağlayan suyu (yeşertir)
- Yıktdın padişahı sendedir umut (yıktın)
- Ali'ye yoldaş et Hızır'a gardaş (kardeş)
- Dilkiye kalleşlik aslan da duruş (tilkiye)
- Münkir bu gataru uymaz vallahi (katar)
- Yandıkca hünkar görünür (yandıkça)

3.5.2.2. Sızıcılışma

-g-/-k-, -ğ->-y- değişmesi: Tokat ili I. ve II. ağız yörelerinde, Karadeniz Bölgesi'nin kıyı şeridi ağızlarının etkisinden dolayı ğ sesi hemen hemen hiç duyulmaz. Bu ses ya erimiş ya da y'ye değişmiştir." Âşığımız da şiirlerinin çoğunda ğ sesini bazen g olarak bazen de y olarak kullanmıştır. (Demir, 2006: s. 121).

Âşık Cemal Hakırolu'nun şiirlerini incelediğimizde genellikle -ğ sesinin y sesine dönüştüğünü görürüz.

- Selanik elinden bir güneş doğdu (doğdu)
- Parlayan Mustafa Kemal deyil mi (değil)
- Gider gelir don deyişir er olan (değişir)
- Çekilen emeyi etmesin zayı (emeği)
- Gelerek dağları geliyo tiren (dağları)

3.5.2.3. Ünlü Değişimi :

ü > ö : - Yörümez kervanın yokuşum düzüm (yürümez)
- Yörü hey kervancı çek katarını (yürü)

e > i : -Yağ çekip haksıza haklı diyemem (demek)

- Çiçek diye konar bir kara taş (demek)

o> u : Doktor hekim ol da yareyi bağla (doktor)

u>a : Arı yok ki namusuna dokansın (dokunsun)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. ÂŞIK CEMAL HAKİROĞLU’NUN ŞİİRLERİNDE ÜSLÛP

Âşık, içerisinde yaşadığı kültürün üslûp özelliklerini şiirlerine yansıtır. Âşığın biyografisi üzerine çalışma yapmak isteyen araştırmacılar söz konusu âşığın dili ve üslûbunu ortaya koyarken aynı zamanda onun ait olduğu kültür çevresinin dil ve üslûp özelliklerini de yansıtmış olurlar.

“Bir sanatçının mizacı, kültürü, içinde bulunduğu ruh hali, amacı, seslendiği kitleyle ilişkisi, dilin sunduğu olanaklar arasında seçim yapması üslubunu etkiler. Üslup, bireyseldir, kaynağını sanatçının mizacından ve deneyiminden alır. Bir sanatçının üslubu dil malzemesinin metinde doğru, güzel kendine özgü kullanımudur. Bir üslup araştırmasında sanatçının metinde dil malzemesini nasıl kullandığı, bu malzemeye ait farklı öğeler arasındaki ilişkilerin ne olduğu, niçin kullanıldığı sorularının cevaplarının aranmasıdır. Her eser kendisini benzerlerinden ayıran özelliklere sahiptir. Üslup incelemesinde metin esas alınarak, metindeki malzemenin hareketle karakteristiği belirlenir” (Artun, 1996: s.153).

Âşık Cemal Hakiroğlu Alevi-Bektaşî kültürü içerisinde yetişmiştir. Âşığın cem törenlerine katılarak zâkîrlik yapması, irfanî muhabbet meclislerinde bulunması gibi etmenler bireysel üslubunda etkili olmaktadır.

Âşıkların kendine ait bir anlatım biçimi vardır. Bu anlatım biçimi kendini kelime seçimi, söz dizimi ve çeşitli anlatım şekilleri ile belli eder. Sanat eserlerinde öz ve biçim bir bütün oluşturur. Sanatçının düşünce dünyası, ruh yapısı, yaradılışı, yetiştiği ortam, aldığı eğitim, sanat anlayışı, içinde bulunduğu sanat ve kültür ortamı, kullandığı dil gibi etmenler bu anlatım biçimini etkiler (Artun, 1996: s.154).

Âşık Cemal Hakiroğlu’nun üslûbu cemlerde yapmış olduğu zâkîrlik hizmetinin etkisiyle nasihat ve öğüt vericidir. Âşığın görevli olduğu cemlerde; dedenin yanında söylemiş olduğu deyişler, duvaz imamlar, nefesler, nutuklar ve şiirlerinde kullandığı

kelime kadrosu ile Alevi-Bektaşî kültürünün üslûp ve anlatım biçimine yansımalarını görmekteyiz.

4.1. KELİME KADROSU

Âşığın şiirlerinde kullandığı kelime kadrosu beş başlık altında toplanmıştır. Âşığın şiirleri incelendiğinde kullandığı kelimeler yaşamının çeşitli dönemlerine, içinde bulunduğu duruma göre değişmiştir.

4.1.1. Maddî Aşkın İşlendiği Şiirlerde

Yollar, gözlerim, hatırla, selam, yaralıyım, yürekten, sızlarım, azdırma, sar, sevgilim, çağlayan, konarım, pınarım, zehirim, bal, dilek, zalım, hançer, sevgi, insanlık, soldurmayın, çiçekleri, kul, güldürmeyin, ozanları, aydınlık, dünya, öldürmeyin, akarsularla, sulansın, müze, ırmaklar, dağı, çınar, küle, damla, göle, yare, hasretim, boyun, çile, yurdum, eğer, yay, zar, cananım, can, evim, tabip, ahuferyat, merhem, menziline, derdimi, yabanellere, küsmüş, sadıkyar, engeller, fidan, meyve, felege, sefalet, meleğe, ağlayacak, göz, dev ran, kar, pehlivan, ermeydanı, yaşım, gül, nazımı, dörtmevsim, dertderman, ferman, tabip, yarem, vicdan, gönül, dostluk, ağlamak, Ferhat, Mecnun, Leyla, aşıklar, aşikar, alem, tenhalarda, yalvardım, zincir, bağladım, haykırdı, ayak v.b...

4.1.2. İslâmî İnanç ve Tasavvufun İşlendiği Şiirlerde

Âdem, Hak, mehmân, can, esrar, çeker, Kâbe, namaz, dört kitap, bülbül, yol , sırnı, Muharrem Ayı, ağla, şah, dertli, özüm, yas, aşk, kervan, Kerbelâ, nazargâh, yobaz, ziyaret, yalvarır, ahım, fitne, tohum, dergah, güman, cemalin, Gülşah, ruhum, Hünkar, gönül, umman, Horasan, pirlar, umman, zikr, arş kürş lefi, zahir, yeymül, hidayet, müşkül, dergah, delb-i diyar, eşik, dert, menzil, nefis, kavı, On İki İmam, ser çeşme, katar, güvercin donu, Nuh Gemi'si, insan-ı kamil, Şah-ı Merdân, Ehl-i Beyt , gafiller, Alanur âyeti, Enel Hak, hicap, kıble gâh, nur, Edna Kul, zahir, bâtunî, ezel-i

ervah, ikrar, lef-i kalem, Kurân, mihraç, viran bağlar, dara durmak, fani dünya, ecel, irfan meclisi, Muhammet Nuş, saki, Hızır, Zenzem, Hallacı Mansur v.b...

4.1.3. Nasihat Konulu Şiirlerde

İnsanoğlu, ırkçılık, derya, boş laf, gönül, tuzak, karınca, fil, saz, bal, cem, muhabbet, cancana, derya, damla, nefis, ikrar, kankana, dolu içmek, bahar, gönül, kalleşlik, zarar, öldürme, aslan duruş, sevdiğini arar, bülbül, feryat, zar eyleme, çek dizgini, yurttan sulh, fidanlar büyütme, meyve, bölüşmek, pişmelisin, paylaşmak, Eyüp, gözyaşı, Yakup, çile, soldurmayın, çiçekler, akarsular, özgür, Yunmak, bennik, uğramak, insan kayırmak, gönül kırmak, sevgi, dostluk, hoşgörü, beyhude, öz bilmek, çalış, sermaye tut v.b...

4.1.4. Toplumsal-Bireysel Eleştirinin İşlendiği Şiirler

Kuruttun, harcıyı harcıyı, arıttın, kaybettin, utanmazlar, halin sorsan, zarar-kâr etmek, mazlum, viraneye dönmek, hatır sorulmuyor, nerde kaldı, çile, çekeriz, kara kilit, şükür, sarı öküz, uyu tulduk, hayvan çoğaldı, çoban sürüsü, küfür etmek, küstü ağaç, bölmek, mazlum, çalıp, suçişlemek, namus, kalleş, haksız, yoramadık, soramadık, taş, taht kurmak, yandım, hasret, eller, diyar diyar v.b...

4.1.5. Adlar

4.1.5.1. Yer ve Şahıs Adları

Hüseyin Gazi, Hıdırlık, Zile, Beyaz-ı Bestan, Palanlı köyü, Çiğ köyü, Tokat, Aziz Baba, Edirne, Kars, Keçeci, Amerika, Rusya, Orta Doğu, Kocaeli, Gölcük, İstanbul, Sakarya, Kaz Ova'sı, Artova, Ballica Mağarası, Kelkit Vadi'si, Yeşil Irmak, Turhal, Erbağ, Reşadiye, Melik Gazi, Cibali, Fırat Nehri, Şeyh Ahmet, Sefil Necmi, Turabi, Sadık Doğanay, Kerem, Aslı, Ferhat, Şirin, Leyla, Mecnun, Celal Abbas, Cafer-i Sadık, İmam-ı Rıza, Musa-yı Kazım v.b...

4.1.5.2. Türk Kültürü ve Tarihinden Alınan Adlar

Mustafa kemal, Çanakkale, Anadolu, KocaTepe, Melik Gazi, Dumlupınar v.b...

4.1.5.3. İslâm Kültüründen Alınan Adlar

Hz. Muhammed, Hz. Ali, Hz. Hüseyin, Kerbela, Sırat Köprüsü, Nuh Gemi'si ,Zemzem Kuyu'su, Âdem, Hz. Süleyman, Hızır, Mevla, Hz. Yusuf, Züleyha, Havva, Ehl-i Beyt, Miraç, On İki İmam v.b...

4.1.5.4. Tasavvuf Kültüründen Alınan Adlar

Hacı Bektaş Veli, Kaygusuz Abdal, İrfan Meclisi, Dergâh, Hallacı Mansur, Pir Sultan Abdal v.b...

4.2. ÂŞIK CEMAL HAKİROĞLU'NUN ŞİİRLERİNDE ANLATIM ŞEKİLLERİ

Âşık Cemal Hakiroğlu'nun şiirlerinde sade ve açık bir dil kullanılmıştır. Şairin kullandığı anlatım biçimleri şu şekilde sıralanabilir:

4.2.1. Nasihat ve Hitap Yoluyla Anlatım

Âşık, dini ve toplumsal konularda öğüt vermek, uyarı ve eleştiri yapmak gerektiği zaman bu anlatım biçimine başvurmuştur. Bu anlatım biçiminde genellikle emir kipini kullanmıştır.

Yörü hey kervancı çek katarını

Bu yolda menzilin almasını bil

Bırak bir kenara karı zararı
Anana canını vermesini bil

Kimi hayal eder arar Mevla'yı
Mecnunda çöllerde sorar Leyla'yı
Zeliha Yusuf'a saldı sevdayı
Kerem ol aslıya yanmasını bil

Hakiroğlu bilmez kaşın eymeyi
Kim istemez sevilip de sevmeyi
Ham iken koparma daldan meyveyi
Eger bahcivansan dermesini bil (45.şiiir)

Âşık, bu anlatım biçimini bazen emir kipi dışındaki kiplerle de dile getirir.

İnsanlığa fayda olmak dilersen
Seni kurtaracak kalemdir yavrum
Yurtta sulh cihanda sulhu dilersen
Seni kurtaracak kalemdir yavrum (79/1)

Bülbülü gülden ayırmak
Bağıma yakışmaz benim
İrkçılık insan kayırmak
Çağıma yakışmaz benim (19/1)

4.2.2.Doğrudan Anlatım

Âşık Hakiroğlu, dini-tasavvufi ve öğretici şiirlerinde genellikle bu anlatım biçimin kullanmıştır.

Damla iken vardım ulu deryaya
Lütfeyleyip bu binayı kuran var
Mecnun oldum aşka yandım Leyla'ya
Ferhat olup kayaları yaran var

Kahinatı var eyleyen bir ana
Canan mihman olmuş cesette cana
Ben benden habersiz geldim bu hana
Beni benden evvel bakıp gören var

Kudreti kandilde var olan yazı
Melekler onura eder niyazı
Deryada balığı gökte yıldızı
Hesap edip birer birer sayan var

Hakiroğlu sorma bilinmez yaşım
Canlı cansız her mahluka gardaşım
Bendeki düşmanla cengi savaşım
Sabır ile ol Hayber'i kıran var (26.şiir)

Gel ey gafil kör dolaşma cihanda
Hak ademde adem hakkı arıyor
Mehman olmuş can evinde binanda
Hak ademde adem hakkı arıyor

Bu gizli esrara olursan masar
Danış bir ustaza defterin yazar
Her nereye gitsen hak sende gezer
Hak ademde adem hakkı arıyor (1/1/2)

4.2.3. Tahkiye

Âşık Hakiroğlu bu anlatım biçimini peygamberler ya da diğer ulu kişiler etrafında oluşan kıssalara atıfta bulunarak kullanmıştır. Âşık Hz.Hüseyin'in Kerbelâ kıssasını tahkiye yöntemini kullanarak anlatmıştır:

Zeynep anana yalvariyo gel gardaş
Gitme kurban olam imam Hüseyin
Zalım kafir yezit yapacak savaş
Gitme kurban olam İmam Hüseyin

Ağlar şehri banu hep uğrun uğrun
Zalım tuzak kurdu kesecek yolun
Fadime Ana kucak açmış gel yavrum
Gitme kurban olam İmam Hüseyin

Aldı ehli beyiti kan ile firak
Yetiş şahı merdan yolun mu ırak
Şahı Hüseyin'i terk etmiyo Zülcenak
Gitme kurban olam İmam Hüseyin

Hakiroğlu durmaz gider bu kervan
Nalete siperdir yezidi mervan
Müslüm akil yavruları ile kurban
Gitme kurban olayım İmam Hüseyin (24.şiiir)

4.2.4. Delil ve İspat Yoluyla Anlatım

Âşık, bu anlatım biçimini genellikle dini tasavvufî şiirlerinde kullanmıştır. Delil ve ispat olarak da ayet, hadis ve ulu kişilerden yararlanmıştır. Aşağıdaki şiirde delil olarak Nur ayeti ve Hallacı Mansur işlenmiştir.

Cemin cemalini bilmez kafirler
Çağırma beyhude dönmez vallahi
Dışını yıkarken içini kirler
Özünden pak olup yunmaz vallahi

Kudreti kandile olmuşuz aşık
Alanur ayeti yakarız ışık
İkilik gözetmek bacı gardaşık
Münkir bu gatara uymaz vallahi

Bir kılı kırk pare böler pirimiz
Yolumuz hoşgörü olmaz kinimiz
Paylaşmak ilkemiz sevgi dinimiz
Enel Hak'sız Mansur olmaz vallahi

Kış olmaz gönlümüz her dem bahar yaz
On İki İmam'a söyleriz dugaz
Biz canlı Kabe'ye kılarız niyaz
Yönümüz duvara dönmez vallahi

Hakiroğlu Hakka var niyazımız
Ali İmran okur telli sazımız
Pir cemali kiblem Kabe özümüz
Kör gezer dolanır görmez vallah (31.Şiir)

4.3. ÂŞIK CEMAL HAKIROĞLU'NIN ŞİİRLERİNDE ANLATIM KALIPLARI

Âşık Cemal Hakiroğlu yukarıda kullandığı anlatım şekillerinin yan sıra başka anlatım kalıpları da kullanmıştır.

4.3.1. Tekrir (Yineleme) Yoluyla Anlatım

Gel ey gafil kör dolaşma cihanda
Hak ademde adem hakkı arıyor
Mehman olmuş can evinde binanda
Hak ademde adem hakkı arıyor (1/1)

Lefi kalemle yazılan
Kuran var kuran içinde
Süzülüp ademden gelen
Kuran var kuran içinde (59/1)

Aynı türden örnekleri şöyle sıralayabiliriz:1/1, 7/1, 12/1, 15/1, 16/1, 24/1, 29/1, 49/1, 50/1, 53/1, 55/1, 58/1, 59/1, 60/1, 62/1, 63/1, 69/1, 73/1, 74/1, 76/1, 79/1, 81/1, 82/1, 90/1, 91/1vb.

Doksan dokuz on yedi ağustos gecesi
Günler ağlar aylar ağlar yıl ağlar
Enkazlar altında kaldı nicesi
Yas tut Türkiye'm vatan kan ağlar (68/1)

4.3.2. Söz ve Anlam Sanatlarıyla Anlatım

Âşık Cemal Hakiroğlu'nun şiirlerinde kullandığı söz ve anlam sanatlarını şu şekilde sıralayabiliriz:

Kimi hayal eder arar Mevla'yı
Mecnunda çöllerde sorar Leyla'yı
Zeliha Yusuf'a saldı sevdayı
Kerem ol aslıya yanmasını bil (45/2)

Telmih; Aşık, yukarıda verilen dörtlükte Leyla , Mecnun ve çöl kelimeleri ile Leyla -Mecnun hikayesine, Zeliha ve Yusuf kelimeleriyle Yusuf kıssasına, Kerem ve Aslı kelimeleriyle de Kerem İle Aslı hikayesine telmihte bulunmuştur

Damla iken vardım ulu deryaya
Lütfeyleyip bu binayı kuran var
Mecnun oldum aşka yandım Leyla'ya
Ferhat olup kayaları yaran var (26/1)

Ferhat kayaları yardı
Mecnun Leyla'sını buldu
Atam cumhuriyet kurdu
Sevgi dostluk hoş görüyle (55/3)

Telmih; Aşık, yukarıda verilen dörtlüklerde Leyla ve Mecnun kelimeleri ile Leyla-Mecnun hikayesine, Ferhat ve Kaya kelimeleriyle de Ferhat ile Şirin hikayesine telmihte bulunmuştur.

Gezme kır bayırda gönülde yayla
Ferhat'a Şirin'sin Mecnun'a Leyla
Sana mehman olmuş yaradan Mevla
Aç da can gözünü bak sende sende (80/2)

Telmih; Aşık, yukarıda verilen dörtlükte Leyla ve Mecnun kelimeleri ile Leyla-Mecnun hikayesine, Ferhat ve Şirin kelimeleri ile de Ferhat ile Şirin hikayesine telmihte bulunmuştur.

Hakir oğlu söyler gelince dile
Sözde yalan işte olmasa hile
Yakup'a gözyaşı Eyüp'e çile
Dertsiz dermanının hayırını gör (28/4)

Telmih; Aşık, Yakup ve göz yaşı kelimelerini kullanarak Yusuf kıssasına; Eyüp ve çile kelimelerini kullanarak Hz. Eyüp Peygamberin sabrına telmihte bulunmuştur

Hakiroglu ne olacak halimiz
Küstü ağaç meyve vermez dalımız
Ne hırkamız belli nede şalımız
Adem sıfatında hayvan çoğaldı (58/3)

Hakiroğlu derdim dökem tellere
Diyemem derdimi yaban ellere
Bülbül küsmüş konmaz oldu güllere
Hâl ehlini bulamadı gel de gör (44/3)

Teşhis; Aşık, yukarıdaki dörtlüklerde bülbül, ağaç ve küsmek kelimelerini kullanarak insana ait olan küsme davranışını bülbülün ve ağacın bir özelliği gibi göstererek teşhis sanatını kullanmıştır.

Karga leşe bülbül güle ötüyo
Dürüst kervan menziline yetiyo
Alev almış sinem yanıp tütüyo
Ateşe su döküp külü öldürme

Tenassüp ; Yukarıdaki bu dörtlükte alev-yanmak-tütmek-ateş ile gül-bülbül-ötmek kelimeleri bir arada kullanılarak tenassüp sanatı yapılmıştır.

Kalıbım toprakda ruhum ademde
Döner çarkı devran handa eylenez
Dalarsa ummana aşkın gemisi

Kavuşur deryaya çayda eylemez (10/1)

Tenassüp; Bu dörtlükte aşık, dalmak-umman –derya-çay-aşkın gemisi gibi kelimeleri kullanarak tenassüp sanatına başvurmuştur.

Gelen gidecek bu hana

Pişmelisin yana yana

Sineği koyma kovana

Tükettiği bala yazık (27/3)

Yine bir ademden doğursa ana

Yüz bin kere gelsem gitsem bu hana

Egerim boynumu aliden yana

Mavya mervanın hayırını gör (28/3)

Teşbih; Aşık, bu dörtlüklerde “Dünya”yı “Han”a benzetmiştir. Şiirde kendisine benzetilen “han”söylenmiş fakat benzeyen durumundaki “dünya”söylenmemiştir bu şekilde şiirde **açık istiare** sanatı kullanılmıştır.

Selanik elinden bir güneş doğdu

Parlayan Mustafa Kemal deyil mi

Azmışdı yaremiz bir derman yoğdu

Bağlayan Mustafa kemal deyil mi (5/1)

Teşbih; Âşık, bu dörtlükte Mustafa Kemal Atatürk ile güneş arasında bir benzerlik kurmuştur.

Âşığın teşbih sanatını kullandığı şiirleri şöyle sıralanabilir :
5/1,14/3,27/3,28/3,29/1,30/1,32/2,42/2,50/4,63/4,65/3,71/3,71/4,75/1,75/3 vb.

Feryadım arşa dayandı

Uyan dost gafletten uyan

Aklar karaya boyandı

Uyan dost gafletten uyan (81/1)

Ak alınına kara yazı yazılır

Bu düzene böyle gitmez bozulur

Zengin daha zengin fakir ezilir

Demokrasi gelmeyince Türkiye'm (62/3)

Tezat; Aşık yukarıdaki dörtlüklerde ak-kara sözcüklerini birarada kullanarak şiirinde tezat sanatına yer vermiştir.

Yaz mı gelir gönül bir çiçek ile

Baharı kış edip gülü öldürme

Devirme dağları denizler taşar

Çölleri sel alır düzü öldürme (18/1)

Tezat; Aşık ,yukarıdaki dörtlükte yaz-kış, çöl-sel kelimelerini bir arada kullanarak tezat sanatına başvurmuştur.

Yürü güzeller güzeli

Yandırdığım yetmedi mi

Sevmişim seni ezeli

Kandırdığın yetmedi mi (31/1)

Yüce dağlar gibi derdim sıralı

Sende benim gibi yaralı mısın

Hançer yemiş yüreğinden yaralı

Sende benim gibi karalı mısın (75/1)

Istifham; Âşık, yukarıdaki dörtlüklerde duygu ve düşüncelerini daha etkili dile getirebilmek için bu sanata başvurmuştur. Bu sanatta amaç soru sormak değil anlatımı daha güçlü kılmaktır.

4.3.3. Atasözleri

Atasözleri, geçmişten bugüne gelen geniş deneyim ve gözlemlerin ürünü olan kısa ve özlü sözlerdir. Atasözleri; din, ahlak, hukuk, terbiye, gelenek ve doğa olaylarını çok kısa ama anlamlı bir biçimde dile getirirler (Artun, 2017: s. 163).

Gelmezse deryadan bendini başı

Koyma suyuyla dönmez deyirmen taşı

Üç yüz beş yüz deyil bin olsa yaşı

Akıl başda gerek zayda eylemez

(Taşıma su ile değirmen dönmez) (10/2)

Hakiroğlu Muharrem'dir gülemez

Dikeninden korkan gülün deremez

Canı şöyle dursun malı veremez

Utandır kendinden ar ağlar bugün

(Gülü seven dikenine katlanır) (37/3)

Ekmeden biçmeyi düşünme sakın

Zay olmaz emeğin verirler hakkın

Sana seyreyleyen senden çok yakın

Fark etmez bu sırrı kör arar durur (42/3)

(Ekmeden biçilmez)

4.3.4. Deyimler

Deyim, bir kavramı belirtmek için bulunmuş özel bir anlatım kalıbıdır. Yol gösterme niteliği taşımaz, hüküm bildirmez. Âşıklar, deyimleri kullanarak bir anlatım zenginliği sağlarlar (Artun, 2017: s. 164).

Deyimleri şöyle sıralayabiliriz:

Boş laf ile kafa yormak (Boş söz) (11/2)

Hatır yıkıp gönül kırmak (Gönül Kırmak) (11/2)

Bozuldu bu düzen başımız darda (Başı Darda olmak) (16/3)

Sazım aşka geldi tel güzel güzel (Aşka Gelmek) (17/1)

Dertlere derman yarem ilacı (Derda Deva Olmak) (17/3)

Devirme dağları denizler taşar (Dağ devirmek) (18/1)

Alev almış sinem yanıp tütüyo (Yanıp Tütmek) (18/2)

İş işten geçerse etme feryadı (İş İşten Geçmek) (20/2)

Senelerdir yollarını gözlerim (Yol Gözlemek) (25/1)

Çağla Kerbela'ya yüz sure sure (Yüz Sürmek) (30/2)

Bir kılı kırk pare böler pirimiz (Kılı Kırk Yarmak) (31/3)

Hakiroğlu boyun eğer (Boyun Eğmek) (41/3)

Can evimden bir ok vurdu cananım (Can Evinden Vurmak) (44/1)

Çok şükür köylüyü getirdin dize (Dize Getirmek) (54/3)

Suç işleyip su yüzüne çıkanlar (Su Yüzüne Çıkmak) (60/3)

4.3.5. Alkış ve Kargışlar

Alkış (dua) ve kargışlar (beddua), konuşmayı renklendiren kısa kalıp sözlerdir. Bunlar konuşmayı süsleyen, duyguları belirten, anlatımı güçlendiren dil öğeleridir (Artun, 2017: s. 164).

Alkış:

Ezeli ervahtan vermişiz ikrar

Allah bir Muhammet Ali gel yetiş

Hatice Fatıma Haydari Kerar

Du cihan güneşi nuru gel yetiş

İmamı Hasan'ın oldum aşığı

Şah Hüseyin iki cihan ışıgı

Zeynel'in Bakır'ın olsam eşigi

Has bahce bagının gülü gel yetiş

Caferi Sadık'la Musa'yı Kazım

İmamı Rıza'ya bağladım özüm

Tagıya nagıya sürmüşüm yüzüm

Arıtır kovanı balı gel yetiş

Hakiroglu cümle egelim başım

Askeri methiye dökelim yaşım

Pirim Hacı Bektaş sen düzelt işi

Üstümüzde yeşil eli gel yetiş

Kargış:

Âşık Cemal Hakiroğlu'nun bu çalışmamızda ele alınan şiirlerinde kargış örneği bulunmamaktadır.

4.3.6. Halk Söyleyişleri ve Yerel Dille Anlatım

Âşık Cemal Hakiroğlu'nun yöresel söyleyişlerinden bir kaç örnek verelim:

- Danış** bir **ustaza** defterin yazar (1/2)
Dağla gözüm Şah Hüseyin **aşkuna** (2/2)
Nazar gah kılmışsın Emiröreni (3/1)
Antalya eline eylemiş **deman** (3/4)
Etme **emeyimizi zay** Abdal Musa (3/3)
Gönül **teselli olur** sevgiden aşkdan (6/4)
Derdi belaları al **yabana at** (7/3)
Türk gençliği **hal vermeye** az kaldı (8/3)
Gelmezse deryadan **bendini başı** (10/2)
Hatır yıkıp gönül kırmak (11/2)
Mor koyun **yayıl** yavru kuzu ile (13/4)
Hakiroğlu **mehman** bu can bu tende (15/2)
Erenler halleder **müşgülü** hayli (16/1)
Gaterimiz Şah Hüseyin yolundan (19/2)
Ağlar Şehribanu hep **uğrun uğrun** (24/2)
Emlik kuzu anam diye meliyor (25/3)

Bir mürşitten **arınıp da yunmamış** (42/2)

Hakiroğlu düşme **bennik toruna** (42/4)

Hal ehlini bulamadı gel de gör (45/3)

Gönlünden **gümanı** kaldır imanım (52/1)

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. ÂŞIK CEMAL HAKİROĞLU'NUN ŞİİRLERİNDE İÇERİK

Âşık Cemal Hakiroğlu, çeşitli içerikli şiirler söylemiştir. Âşığın şiirleri incelendiğinde bireysel konulu şiirlerin yanında toplumsal konulu şiirler de söylediği görülmektedir.

Âşık Cemal Hakiroğlu 'nun şiirlerinde içerik;

Maddi Aşk,
Dinî/Tasavvufi,
Öğüt verici / Öğretici,
Toplumsal ve Bireysel Eleştiri,
Yurt-Belde,

Vatan-Kahramanlık başlıklar, altında toplayabiliriz. Bu konular dışında kalan şiirleri de tek bir başlık altında ele aldık.

Âşık Cemal Hakiroğlu'nun şiirlerinin içeriklerine göre dağılımı ise şu şekildedir:

Maddi aşk: (25,32,34,35,41,44,49,51,53,55,56,69,70,75,77,85,)

Din/Tasavvufi:(1,2,3,4,9,10,15,16,17,19,20,24,26,27,28,30,31,33,37,39,43,46,47,52, 57,59,63,66,67,72,74,76,78,79,82,83,84,87,88,90,92,94,95,98,)

ÖğütVerici/Öğretici:(11,14,18,20,22,26,27,28,42,45,48,52,55,57,67,72,74,79,80,81, 84,88, 93, 96,97,)

Toplumsalve Bireysel eleştiri: (23,31,36,40,42,47,48,54,58,60,62,73,81,89,96,97,)

Yurt-Belde: (6,7,12,21,38,71)

Vatan-Kahramanlık :(50, 86)

Öğretmen: (64)

Anne: (65)

Deprem: (68)

Saz: (91)

Nevruz: (13)

5.1. ÂŞIK CEMAL HAKIROĞLU’NUN MADDİ AŞK VE SOSYAL KONULU ŞİİRLERİ

5.1.1.Şiir Çevresi

Âşıklar sanatlarını icra ederken yaşadıkları yerlerden etkilenirler ve bunu da eserlerine yansıtırlar. Âşığın eserlerine baktığımız zaman kültür çevresindeki coğrafya, dil-üslup özellikleri, yaşantı biçimi gibi unsurların âşığın eserlerinde etkili olduğu görülmektedir.

Âşık Cemal Hakiroğlu şiirlerinde yerel unsurları çok fazla kullanmış, şiirlerinin konularını yakın çevreden almış, Alevi-Bektaşî kültürünün yoğun içeriğine sık sık göndermede bulunmuştur.

5.1.2. Âşık Cemal Hakiroğlu’nun Şiirlerinin Tasnifi

Âşık Cemal Hakiroğlu’nun incelemeye alınan 98 şiirinden yola çıkarak konu yönünden iki ana başlıkta toplayabiliriz:

- I. Aşık Tarzı Halk Edebiyatı
- II. Dini-Tasavvufi Halk Edebiyatı

5.1.2.1. Âşık Tarzı Halk Edebiyatı

Cemal Hakiroğlu'nun şiirlerini, âşık tarzı şiir geleneğinden yola çıkarak; güzelleme, taşlama, ağıt, semaî, nasihat şekillerinde sınıflandırdık.

Güzelleme:

Âşık edebiyatında koşmanın, güzeli, güzelliği öven türüne verilen addır. Bir kişiyi, bir güzeli, bir atı, bir yeri, herhangi bir doğa parçasını övmek amacıyla söylenen koşmalardır (Artun, 2017: s.139).

Âşık Cemal Hakiroğlu aşağıda yer verilen güzellemede yaşadığı yer olan Zile ve çevresinde bulunan güzelliklerinden bahsetmektedir.

Yazılmış eserin tarihe Zile

Bu toprakda nice canlar yetişir

Ne kadar söylesem gelmiyo dile

Bu toprakda nice canlar yetişir

İstemem ben kışı özledim yazı

Ötüşür baharda turnası kazı

Güneyinde yatar Hüseyin gazi

Bu toprakda nice canlar yetişir

Gerceyi konuşur aşığın özü

Erenler ayırma katardan bizi

Hıdırlık'da Hıdır Abdalın izi
Bu toprakda nice canlar yetişir

Gönül teseli dir sevgiden aşkdan
Zile'min ismini eylerim desdan
Kale güneyinde beyazı besdan
Bu toprakda nice canlar yetişir

Çekilen emekler alasin zayi
Turabi Baba'dan alsaydım payı
Zefil Necmi'yle Sadık Doğanay'ı
Bu toprakda nice canlar yetişir

Hakiroğlu hünkâr ederse himmet
Güzel vatanıma eylerim hizmet
Batıda Çiğ köyün koca Şeh Ahmet
Bu toprakda nice canlar yetişir (6.şiiir)

Palan'lı köyünün ibadet yeri
Ne güzel seyrangah Çiğ köyüm baba
Kesilir koç kurban verilir seri
Ne güzel seyrangah Çiğ köyüm baba

İlk baharda lale sümbül kokuşur
Batısında Kaygusuz'la bakışır
Ne kadar met etsem sana yakışır

Ne güzel seyrangah Çiğ köyüm baba

(7/1-2)

Nasihatlar :

Âşık edebiyatında, bir şeyi öğretmek, bir düşünceyi bildirmek, yaymak veya ders vermek, doğruyu göstermek için söylenen koşmalardır. Bu şekilde ifade edilen şiiirlerde uyarma, tecrübe aktarma, olabilecek olumsuzlukları önceden engelleme isteği vardır. Âşıklık geleneğinde, âşıkların öğretici olmak gibi görevleri de mevcuttur. Onların şiiirleri, bir konuyu belletmek, bir düşünceyi tanıtmak için söylenen şiiirlerdir (Erman, 2017: s.140).

Yurt cihanda sulf ilkesi bilsek

Fidanlar büyütüp meyvesin dersek

Beraber çalışıp kardeşce bölsek

Sömürü düzenle kavgalıyım ben (22/2)

Bir kılı kırk pare böler pirimiz

Yolumuz hoşgörü olmaz kinimiz

Paylaşmak ilkemiz sevgi dinimiz

Enel Hak'sız Mansur olmaz vallahi (31/3)

Tüm insanlık sevimli

Sevgi dosluk hoş görüyle

Hakları da verilmeli

Sevgi dosluk hoş görüyle (55/1)

Eline beline sahip diline

Sana zor geleni yapma birine

Oku okut durma alış ilime

Merhaba erenler sefa geldiniz (29/3)

Taşlamalar

Âşık edebiyatında toplumdaki haksızlıkların, yolsuzlukların,sıkıntılarının ve ekonomik sorunların mizahî bir ifade ile anlatıldığı koşmalardır (Artun, 2017: s.140).

Bir menzile varamazsan

Yürüdüğün yola yazık

İkrar verip duramazsan

Atlas libas şala yazık

Kervanını vurma taşa

Varamaz menzile haşa

Kulak sağır beyin boşa

Muhabbet de hala yazık (27/1-2)

Canını vermeyen can pazarında

Gezer dağı taşı yar arar durur

Bir adım atmamış halk nazarında

Enel Hak bağında dar arar durur (42/1)

Taç vurmuş boşuna beyinsiz başa

Hırkayı bilemez şal arar durur

Çiçek diye konar bir kara taşa

Arısız kovanda bal arar durur (47/1)

Eylenmez bu handa gelen gidiyo

Çoban sürüsünü ayrı güdüyo

Evlât babasına küfür ediyô

Adem sıfatında hayvan çoğaldı (58/2)

Ağıt

Âşık edebiyatında, acıklı bir olayı konu alan koşmalardır. Ağıtlar sadece ölüm karşısında değil; savaş, yangın, sel, deprem gibi doğal afetler üzerine söylendiği gibi çeşitli kaza ve hastalıklar karşısında, askere veya gurbete gidenlerin kişilerin, gelin giden kızların arkasından da söylenir (Artun, 2017: s.139).

Tarih doksan sekiz on bir otuzu

Kaybettim anamı yandım kor gibi

Sürüden ayrılmış meler bir kuzu

Meleyip geliyor anam der gibi

İnsan ömrü hayal ile düş imiş

Vardım mekanına üç beş taş imiş

Yalan dünya akıbetin boş imiş

İnsan oğlu fark edemez kör gibi

Hakir oğlu bilmem acep nasıl iş

Kahı bahar oldum kahı boran kış

Vardım mezarlığa ötüyo baykuş

Bir gün olur sende gelin der gibi (65.şiiir)

Semaî

Semaî, âşık edebiyatında 8’li hee ölçüsü ile koşma biçiminde özel bir ezgi ile söylenen şiiirlerdir. Koşmalarda olduğu gibi semaîlerde de genellikle sevgi, doğa, güzellik gibi konular işlenir.Semaîlerin güzellemelere göre daha canlı ve kıvrak bir üslubu vardır (Artun, 2017: s. 141).

Yürü güzeller güzeli

Yandırdığın yetmedi mi

Sevmişim seni ezeli

Kandırdığın yetmedi mi

Koydun beni halden hale

Açtın yüreğime yara

Kuş misali daldan dala

Kondurduğun yetmedi mi

Yok mu sende vidanla ar

Geniş dünyam eyledin dar

Ağustosda başıma kar

Yağdırdığın yetmedi mi

Hakiroğlu verdim ikrar

Sevdim seni kar ve zarar

Belki bir gün arar sorar

Umdurduğun yetmedi mi (32.şiiir)

5.1.2.2. Dini- Tasavvufi Halk Edebiyatı

Âşıkların, dini tasavvufi tarzdaki bazı şiirleri genellikle ilahi, mevlit, maktel-i Hüseyin, nevrüziye, nutuk, hikmet, devriye, şathiye, duvaz gibi türler içinde sınıflandırılır. Bu sınıflandırma içerisine giren şiirleri “Âşık Cemal Hakiroğlu’nun Dini Tasavvufi Şiirleri” adlı başlıkta inceleyeceğiz.

Âşığın incelediğimiz 98 şiirinden 44’ü dini tasavvufi konulara yer vermektedir. Bu şiirler şunlardır:

(1,2,3,4,9,10,15,16,17,19,20,24,26,27,28,30,31,33,37,39,43,46,47,52,57,59,63,66,67, 72,74,76,78,79,82,83,84,87,88,90,92,94,95,98)

Maktel-i Hüseyin

Maktel kelime anlamı olarak; “katledilen, öldürülen yer” demektir. Terim anlamında ise; “Hz.Muhammed’in torunlarından Hz.Hüseyin’in Kerbelâ’da şehit edilmesiyle ilgili olarak yazılan manzum veya mensur eserler” anlaşılmaktadır (Güzel- Torun, 2003: s. 342).

İslam edebiyatında Hz.Hüseyin’in Kerbelâ’da şehid edilmesini konu alan, ağlamayı ve ağlatmayı konu alan eserlerin genel adıdır. Daha çok Şîi yazarlar tarafından yazıya alınmıştır. Bu eserler lirik-didaktik bir anlatım ve trajik bir üsluba sahiptirler. Dilleri genellikle yalındır. Nazım, nesir ve nazım-nesir karışık olarak yazılabilirler (Artun, 2008: s.142).

Âşık, şiirlerinde Hz.Hüseyin’in ölümünden duyduğu acıyı ve Kerbelâ olayın üzüntülü bir şekilde dile getirmektedir. Âşık aynı zamanda şiirlerinde Hz.Hüseyin’in anıldığı ay olan Muharrem ayına da vurgu yapmaktadır.

Muharrem ayında Aşûre günü
Ağla gözüm şah Hüseyin aşkına
Halkı için kurban etti canını
Çağla gözüm Şah Hüseyin aşkına

Muharrem'de dertli öter bülbüller
Virandır bahçeler açılmaz güller
Şah Hüseyin diye çağırır kullar
Dağla özüm Şah Hüseyin aşkına

Şah Hüseyin de Ehlibeytin başı
Yasını tutmayan olurlar asu
Masumlar aşkına akıttım yaşı
Bağla gözüm Şah Hüseyin aşkına

Heçbir tabip derman olmaz yareme
Giden kervan selam söyle yarime
Hakiroğlu Kerbela'da pirime
Söyle sazım Şah Hüseyin aşkına (2.şiir)

Yavrusun yitirmiş ceylan misali
Ağla Fırat Kerbela'ya varınca
Durmaz gece gündüz eyleriz zarı
Söyle Fırat Kerbela'ya varınca (30/1)

Muhammet torunu alemler zarı
Alinin evladı Fadime yarı
Yatar Kербela'da cihanın var
Zahiri batunu zar ağlar bugün (37/2)

Senin sevginle senin aşkınla
Söylüyorum Şah Hüseyin nerdesin
Fırat'a karışan gözüm yaşında
Çağlıyorum Şah Hüseyin nerdesin (46/1)

Duvaz

Mevleviliğin Şems koluna bağlı şairlerle, Alevî-Bektaşî şairlerinin On İki İmam'ın ad ve özelliklerine, hal tercümelerine bazen de menkâbelerine deyinen manzumelere denir. Duvaz-nâme'nin konusunu Alevî-Bektaşî inancındaki; Ehl-i Beyt sevgisi ve imamlığın Hz.Peygamber soyundan gelenlerin hakkı olduğu düşünçesi teşkil etmektedir (Güzel, 2012 : s. 358).

Ezeli ervahtan vermişiz ikrar
Allah bir Muhammet Ali gel yetiş
Hatice Fatıma Haydari Kerar
Du cihan güneşi nuru gel yetiş

İmamı hasanın oldum aşığı
Şah Hüseyin iki cihan ışığı
Zeynel'in bakırın olsam eşigi

Has bahce bagının gülü gel yetiş
Caferi Sadık'la Musa'yı Kazım
İmamı Rıza'ya bağladım özüm
Tagıya nağıya sürmüşüm yüzüm
Arıtır kovanı balı gel yetiş

Hakiroğlu cümle egelim başım
Askeri methiye dökelim yaşım
Pirim Hacı Bektaş sen düzet işi
Üstümüzde yeşil eli gel yetiş (43.şair)

Nevruziye

“21 Mart'a rastlayan nevruz gününü konu edinen şiirlere nevrüzüye denilmektedir. Türk islam inancına göre Nevruz günü şu hadiseler gerçekleşmiştir:

- 1.Kâinat ve insan,güneşin koç burcuna girdiği nevruz gününde yaratılmıştır.Bu Gün güneş her ikiyarım küreye de eşit ışık ve ısı verir.
- 2.Hz. Adem'in bu gün çamurdan yoğurulmuş, yeryüzündeyken tövbesi bugün Kabul edilmiş ve Havva ile Arafat'ta bugün buluşmuşlardır.
- 3.Hz.Nuh'un gemisi, nevruz günü toprakla buluşmuştur.
- 4.Hz.İdris bugün semaya yükselmiştir.
- 5.Hz.Yunus, balığın karnından nevrüzde çıkmıştır.
- 6.Hz.Yusuf, bugün kuyuya atılmıştır.
- 7.Hz.Eyüp dertlerinden bu gün kurtulmuştur.
- 8.Hz.Musa,bugün Mısır'dan ayrılmış ve asasıyla Kızıldeniz'I bugün yarmıştır.
- 9.Hz. Süleyman'ın tövbesi bu gün kabul edilmiş ve serveti kendisine geri Verilmiştir.
- 10.Hz. Yusuf, balığın karnından bu gün karaya çıkmıştır.
- 11.Nemrut, Hz. İbrahim'ı bu gün ateşe atmıştır,Halilullah lakabını bu gün

Almıştır.

12.Hz.İsa ,bu gün göge yükselmiştir.

13.Hz.Muhammed'in nevruz günü peygamber olduğu söylenir.

14.Hz. Ali'nin doğum günüdür.

15.Hz. Ali, bu gün Hz. Fatma ile evlenmiştir.”(Kaya, 2007: s. 567-568).

“İlkbaharın başlangıcı sayılan, güneşin balık burcundan çıkıp ko burcuna girdiği, inançta Hz.Muhammet'in peygamberliğini ilan ettiği, Hz. Ali'nin doğduğu ve evlendiği gün olarak algılanan, eski İnan takvimine göre yılın ilk günü (21 Mart)” (Korkmaz, 2003: s. 328).

Baharın müjdesi gelir Nevruz'la

Suların ağlayıp akışına bak

Kuşlar aşka gelir ter avazla

alışıp yuvayı yapışına bak

Uyanınca tabiat biter iğdem

Toprak rahmet bekler göklerden her dem

Sevgiyle kardeşlik verelim erdem

Nevruz'da yiğidin halayına bak

Mart aylarının da yirmi birinde

Ata kültürümüz tarih derinde

Bayram olsun yurdun her bir yerinde

Bayrağın göklerde duruşuna bak

Adem'in Havva'yı bulduğu gündür

Hızır'ın deryaya daldığı gündür

Ol Şah-ı Merdan'ın doğduğu gündür

Şu koca tarihin akışına bak

Hakiroğlu sevgiyle sazı ile

Nevruz olsun 4 mevsim yazı ile

Mor koyun yayıl yavru kuzu ile

Bülbülün gül için ötüşüne bak (13.şiiir)

Devriye

“Devir, genel anlamda dolanmak, dairevî bir hareketle dönmek demektir. Devriye ise yaratılışın başlangıcı ve sonu, varlığın nereden gelip nereye gittiği, bu ikisi arasında varlığın safahatının anlatıldığı eserlerdir” (Güzel- Torun, 2003: s. 351).

Kalıbım toprakda ruhum ademde

Döner çarkı devran handa eylemez

Dalarsa ummana aşkın gemisi

Kavuşur deryaya çayda eylemez(10/1)

Nefes

Bektaşî âşıklarınca yazılan tasavvuf konulu şiirlere denir. Bunlara nefes denilmesinin sebebi iç bigiden ve gerçeklerden söz edip kutsal bir ilhamla dile getirilmesidir. Nefesler çoğunlukta Bektaşilik felsefesi çerçevesiyle vahdet-i vücudu konu edinir. Diğer tasavvuf türlerinde ilahînin karşılığıdır. Ayrıca Bektaşî âşıklarınca söylenmiş na't ve Hz. Ali methiyelerine de nefes denir. Bu tür manzumelerde lirik bir üslup dikkati çeker (Artun, 2008: s.126).

Alıp da verdiğim her nefesimde
Fikrim Şah Hüseyin dilim ya Ali
Sazım inledikçe gönül sesimde
Perdeler Hüseyin telim ya Ali

Leyli nahar bir çağlayan pınarım
Dumansız ateşe düşdüm yanarım
Arıyım konmaya kovan ararım
Çiçeğim Hüseyin balım ya Ali

Kurban olsun her dem canana canım
Verseler cellat katli fermanım
Gönlümün bağında açan fidanım
Meyvesi Hüseyin dalım ya Ali

Hakir oğlu çeker gam ile kervan
Gün ilkindi oldu geçdi bu devran
Batunda cemalin eyledim seyran
Size malum olsun halım ya Ali (92.Şiir)

Nutuk

Tarikate yeni girecek olan kişilere tarikatın adab ve erkanını öğretmek,onlara doğru yolu göstermek amacıyla mürşitlerin söyledikleri manzum sözlere nutuk denir (Güzel - Torun, 2003: s. 351).

Âşık, yazmış olduğu şiirlere sazı ile can vererek yetiştığı Alevi- Bektaşî kültürünün adap ver erkanını dile getirmektedir.

Tayla denklerini karış katara
Yürü bir menzile yol verirseler
İrfan meclisinde durasın dara

Sorarlarsa söyle dil verirsel

Çay menzil aldırılmaz bir deryaya dal

Arı gibi çalış kovan dolsun bal

Kapı ara bahcivandan destur al

İncitmeden kokla gül verirsel (72/1-2)

Medetnameler

Hz. Muhammet, Hz. Ali ve din ulularından yardım isteyen şiiirlerdir (Artun, 2008: s.147).

Âşık, aşağıda yer alan şiiirde Hz. Muhammet ve Hz. Ali başta olmak üzere özellikle Alevi-Bektaşii kültürü içerisinde çokça ismi geçen din ulularına seslenmektedir.

Ezeli ervahtan vermişiz ikrar

Allah bir Muhammet Ali gel yetiş

Hatice Fatıma Haydari Kerar

Du cihan güneşi nuru gel yetiş

İmam-ı Hasan'ın oldum aşığı

Şah Hüseyin iki cihan ışıgı

Zeynel'in Bakır'ın olsam eşigi

Has bahce bağının gülü gel yetiş

Cafer-i Sadık'la Musa'yı Kazım

İmamı Rıza'ya bağladım özüm
Tagıya nağıya sürmüşüm yüzüm
Arıtır kovanı balı gel yetiş

Hakiroglu cümle egelim başım
Askeri methiye dökelim yaşım
Pirim Hacı Bektaş sen düzelt işi
Üstümüzde yeşil eli gel yetiş (43.Şiir)

Sefalama

Âşık, şiirlerinde dini-tasavvufi nazım türlerinin içerisinde yer almayan farklı konulara da değinmiştir. Bunlardan birisi de “**Sefalama**”dır.

Ser çeşmenin gözü Pir Hacı Bektaş
Merhaba erenler sefa geldiniz
Katarı uyanlar hep cümle gardaş
Merhaba erenler sefa geldiniz (29/1)

Nesli şit mayası Muhammet Ali
Canlar Gül Aziz'e sefa geldiniz
Erenler halleder müşgüllü hali
Canlar Gül Aziz'e hoş geldiniz (16/1)

5.1.3. Aşk İçerikli Şiirler

Âşık Cemal Hakiroğlu şiirlerinde maddi aşkı konu edinmiş, aşktan kaynaklanan özlem ve sıkıntıları, dertleri dile getirmiştir. Âşık bu şiirde güzele sitemde bulunarak üzüntüsünü dile getirmektedir.

Yürü güzeller güzeli

Yandırdığın yetmedi mi

Sevmişim seni ezeli

Kandırdığın yetmedi mi

Koydun beni halden hale

Açtın yüregime yara

Kuş misali daldan dala

Kondurdugun yetmedi mi

Yok mu sende vidanla ar

Geniş dünyam eyledin dar

Agustos'da başıma kar

Yagdırdığın yetmedi mi

Hakiroğlu verdim ikrar

Sevdim seni kar ve zarar

Belki bir gün arar sorar

Umdurduğun yetmedi mi (32. Şiir)

Âşık, maddi aşkı anlatan şiirlerinde kaderden, felekten de şikayet ederken yalnızlığını da dile getirmektedir.

Ne yaptım bilmiyom ben bu feleğe
Her günüm sefalet zorunan geçti
Aşık oldum can alıcı melege
Sakladım yıllarca arınan geçti

Kimi ağlayacak kimi gülecek
Kimim var ki göz yaşımı silecek
Kimine bahşetmiş gül ile çiçek
Şu benim yıllarım zararınan geçti (51/ 1-2)

5.1.4. Öğüt Verici / Öğretici İçerikli Şiirle

Âşığın öğüt verici ve öğretici şiirleri genelde tasavvuf konulu şiirlerdir. Âşığın bir görevi de zâkirlik olduğu için şiirlerini genellikle cemlerde icra etmekte ve orada bulunan topluluğa Hak yolu, tarikat âdâp-erkânı ve ibadetin önemi gibi konularda yol göstermeye çalışmaktadır. Âşık, aşağıdaki şiirde ikilikten kurtulamayan, kendini bilmeyen kişinin Hak yoluna giremeyeceğini dile getirmektedir.

Özünden benliği atmayan kişi
Enel Hak bağında dar olamaz ki
Can gözünü açıp canan görmeyen
Gezer dağı taşı yar olamaz ki
Sıfattan ademdir boş geçer devran
Çık da yücesine eyle dur seyran

Gönül şehirine gitmezse kervan
Beyhude yorulur şar bulamaz ki

Begenmez yuvayı çok dala konar
Deryadan gelmezse akar mı pınar
Kara daş kendini cefayir sanar
Bir sarraf elinde kar olamaz ki

Hakiroglu yalan dolan öz ile
Aska düşüp yanamazsan köz ile
Hak bulunmaz üç beş tane söz ile
İniler arısı bal bulamaz ki (57.Şiir)

5.1.5. Toplumsal / Bireysel Eleştiri İçerikli Şiirler

Âşığın vermiş olduğu ürünler bireyden ve toplumdan ayrı düşünülemez. Âşık toplumda gördüğü sıkıntıları, aksaklıkları bu tür şiirlerde dile getirmeye çalışır. Âşık Cemal Hakiroğlu da toplum içerisinde kişinin yol erkân bilmeden yola düşmesini şu dörtlüklerle dile getirmektedir:

Taç vurmuş boşuna beyinsiz başa
Hırkayı bilemez şal arar durur
Çiçek diye konar bir kara taşa
Arısız kovanda bal arar durur

Yüksek uçmuş bir turaba konmamış
Aşkın ateşinde pişip yanmamış

Boş dönmüş seçmeden kabın dolmamış
Karışmaz kervana yol arar durur

Hakiroglu emek gitmesin zaya
Kişinin makamı edeple haya
Yüzmeyi bilmezsen dalma deryaya
Çırpınır boşuna dal arar durur (47.Şiir)

Âşık, şiirlerinde günümüzdeki toplum yapısının olumsuz değişimini ve insanların güvensizliğini de eleştirmektedir. Aşağıdaki şiirde toplum ve aile yapısındaki değişimleri de örnek göstererek insanların dış görünüşüne ve güzel sözlerine aldanmamak gerektiğini dile getirmektedir.

Bel bağlama yalan dolan sözüne
Adem sıfatında hayvan çoğaldı
Zerre kadar hak girmemiş özüne
Adem sıfatında hayvan çoğaldı

Eylenmez bu handa gelen gidiyo
Çoban sürüsünü ayrı güdüyo
Evlat babasına küfür ediyö
Adem sıfatında hayvan çoğaldı

Hakiroglu ne olacak halimiz
Küstü ağaç meyve vermez dalımız
Ne hırkamız belli nede şalımız

Adem sıfatında hayvan çoğaldı (58.Şiir)

5.1.6. Vatan / Yurt-Belde İçerikli Şiirler

Âşık Cemal Hakiroğlu, vatan-kahramanlık şiirlerinde Türk milletinin bu topraklar ve bayrak için verdiği mücadeleyi dile getirmektedir.

Ölürüm uğruna kırpmam gözüm

Vatanım bayrağım cumhuriyetim

Zincire vursalar çekmem sözümü

Vatanım bayrağım cumhuriyetim

Bir yumruk oluruz düşmana karşı

Vermeyiz vatandan bir çakıl taşı

Gölgele al bayrak semayı arşı

Vatanım bayrağım cumhuriyetim

Her karışta bin bir türlü anı var

Bak tarihe şöhreti var şanı var

Dağında taşında şehit kanı var

Vatanım bayrağım cumhuriyeti

Hakir oğlu doğruları demeli

Bizi bölmek de faşizmin emeli

Laiklikdir bir olmanın temeli

Vatanım bayrağım cumhuriyetim (86. Şiir)

Âşık Atatürk sevgisini, Çanakkale ve Dumlupınar'ı konu alan şiirler söylemiştir.

Selanik elinden bir güneş doğdu
Parlayan Mustafa Kemal deyil mi
Azmışdı yaremiz bir derman yoğdu
Bağlayan Mustafa kemal deyil mi (5/1)

Çanakkale Dumlupınar Sakarya
Bütün şehitlerle yüce Ata'ya
Dünyaya ders verdi düşmanı zaya
Dur yolcu geçilmez Çanakkale'den (50/3)

Âşık Cemal Hakiroğlu yurduna olan özlemini de şiirlerinde konu edinir. Şiirlerinde yurdunun sahip olduğu güzellikleri, gezilip görülmesi gereken yerleri tek tek anlatmaktadır.

Tokat ellerine varırsan turnam
Bir gün de Zile'de kal kurban olam
Hüseyin Gazi'den seyret her yanı
Eşten dosttan selam al kurban olam

Artova ile Kaz Ova'sın arası
Yüksek yaylaları serin havası
Hele gör Ballıcalar Magara'sı
Sırı hikmetinden hal kurban olam

Kelkit Vadi Yeşil Irmak'ın kolu
Suluyor ovayı hem sağlı sollu
Turhal'dan geçiyor Keçeci yolu
Hüsnüyle hümmetin al kurban olam

Reşadiye kaplıca çıkın geziye
Erbağ'dan üzüm getir hediye
Niksar'da ziyaret Melik Gazi'ye
Muhabbeti tatlı bal kurban olam

Hakiroglu sakın ayrılma yoldan
Tokat da pirim var o anlar haldan
Almus'da Kul Hümmet Hubuyar Sultan
Orası bir derya dal kurban olam

(21.Şiir)

5.1.7. Öğretmen

Âşığın incelediğimiz eserlerinde öğretmen sevgisi ve öğretmeni öven şiirlerine de rastlamaktadır:

Atatürk'dür benim baş öğretmenim
Karanlığa ışık saç öğretmenim
Nereden bakarsan bu eser senin
Her şeyde emeyin var öğretmenim

Öğretmezsen bunu kimse bilmezdi
Uydu füze bilgisayar olmazdı
Tıp gelişip insan kopyalanmazdı
Her beyine giden var öğretmenim (61/1-2)

5.1.8. Deprem

Âşık, yaşadığı toplumun sıkıntılarına, dertlerine ortak olan kişidir. Bu nedenle ülkemizde yaşanan 17 Ağustos 1999 Kocaeli depremine sessiz kalamamıştır:

Doksan dokuz on yedi ağustos gecesi
Günler ağlar aylar ağlar yıl ağlar
Enkazlar altında kaldı niceşi
Yas tut Türkiye'm vatan kan ağlar

Oynadı fay hatdı açıldı Marmara
Yükseldi denizler yarıldı kara
El uzat milletim sarılsın yara
Vicdan ağlar gönül ağlar hal ağlar

Söyle hırsıza mazemedden çalmasın
Katliam gibi toplu insan ölmesin
Anne oğulsuz yavru yetim kalmasın
Unutulmaz acı tarih kan ağlar

Bolu düzce Sakarya'dan Kocaeli
Gölcük Yalı Ova'dan İstanbul eli
Hakiroğlu böyle arz eder hali
Sazım ağlar perde ağlar tel ağlar (68.Şiir)

5.1.9. Anne

Âşık, annesinin ölümü üzerine duyduğu acıyı aşağıdaki dörtlüklerle dile getirmektedir:

Tarih doksan sekiz on bir otuzu
Kaybettim anamı yandım kor gibi
Sürüden ayrılmış meler bir kuzu
Meleyip geliyor anam der gibi

İnsan ömrü hayal ile düş imiş
Vardım mekanına üç beş taş imiş
Yalan dünya akıbetin boş imiş
İnsan oğlu fark edemez kör gibi

Hakir oğlu bilmem acep nasıl iş
Kahı bahar oldum kahı boran kış
Vardım mezarlığa ötüyo baykuş
Bir gün olur sende gelin der gibi (65.Şiir)

5.1.10. Nevrûz

Nevrûz, Farsça “yeni gün” demek olup Güneşin koç burcuna girdiği zaman olup Rûmi takvimde 9 Marta /Miladi 21 Marta rastlar (Âşık, aşağıdaki şiirinde bu tarihlere vurgu yaparak Nevruz’u baharın başlangıcı ve yeniden doğuş olarak kabul etmektedir (Güzel- Torun, 2003: s. 350).

Baharın müjdesi gelir Nevruz’la

Suların çağlayıp akışına bak

Kuşlar aşka gelir öter avazla

Çalışıp yuvayı yapışına bak

Uyanınca tabiat biter çiğdem

Toprak rahmet bekler göklerden her dem

Sevgiyle kardeşlik verelim erdem

Nevruz’da yigidin halayına bak

Mart aylarının da yirmi birinde

Ata kültürümüz tarih derinde

Bayram olsun yurdun her bir yerinde

Bayragın göklerde duruşuna bak

Adem’in Havva’yı bulduğu gündür

Hızır’ın deryaya daldığı gündür

Ol şahı merdanın doğduğu gündür

Şu koca tarihin akışına bak

Hakiroglu sevgiyle sazı ile
Nevruz olsun 4 mevsim yazı ile
Mor koyun yayıl yavru kuzu ile
Bülbülün gül için ötüşüne bak (13.Şiir)

5.1.11. Saz

Saz, Anadolu'da düğün, kına gibi törenlerle bazı sohbet toplantılarının temel mûsiki aleti konumundadır. Aynı zamanda Anadolu ve Balkanlar'da Alevî-Bektaşî topluluklarının âyîn-i Cem ve muhabbet toplantılarının başlıca çalgısı sazdır (Duygulu, 2009: s. 220).

Rehber oldun diyar diyar gezdirdin
Sazım sen olmasan halım perişan
Kahı gökde kah deryada yüzdürdün
Sazım sen olmasan halım perişan

Ne kadar aşığım bir bilsen sana
Kah baba misali kahı da ana
Derdimi döktüğüm sadık yar bana
Sazım sen olmasan halım perişan

Dökülür manalar sarı telinden
Anlatanlar anlar senin telinden
Mecnun'a aşk verir Leyla çölünden
Sazım sen olmasan halım perişan

Hakir oğlu derdi gamı bölüşür
Daralınca Hızır gibi erişir
Sesime ses verir benle konuşur
Sazım sen olmasan halım perişan (91.şiir)

5.2. ÂŞIK CEMAL HAKİROĞLU’NUN DİNİ-TASAVVUFİ ŞİİRLERİ

5.2.1. Dinî Şahsiyetler - Tasavvuf Uluları

5.2.1.1. Ehl- i Beyt

“Ehl-i Beyt; Hz. Muhammet’in damadı Hz. Ali, kızı Hz. Fatma ve torunları Hz. Hasan’la Hz. Hüseyin’den oluşan ailesidir” (Korkmaz, 2003: s. 134; Borçalı, 2006: s. 168).

“Alevi-Bektaşilikte Ehl-i beyt iki türlü algılanır :

1-Ehlibeyt, Hz. Muhammet ,Hz. Ali, Hz. Fatma, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin olarak tanımlanır ve beş rakamıyla simgelenir. Önceleri “penç-i Âba” olarak bilinirken sonraları “penç-i Âl-i Âba” biçimine dönüştü ve bir elin beş parmağıyla simgelenir oldu.

2-Ehlibeyt, Hz. Ali, Hz. Fatma, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin olarak algılanır ve dört rakamıyla simgelenir; bu anlamda “dört sevgili” Alevi-Bektaşi felsefesinin temeli durumundadır” (Korkmaz, 2003: s.135).

Âşık Cemal Hakiroğlu Ehl-i Beyt sevgisini ve Ehl-i Beyt’in Hz. Hüseyin’in ölümünden duyduğu üzüntüyü şiirlerinde işlemektedir.

Şah Hüseyin de ehlibeytin başı

Yasını tutmayan olurlar asu

Masumlar aşkına akıttım yaşı

Bağla gözüm Şah Hüseyin aşkına (10/3)

Aldı ehli beyiti kan ile firak

Yetiş şahı merdan yolun mu irak

Şah-ı Hüseyin'i terk etmiyo Zülcenak

Gitme kurban olam İmam Hüseyin (24/3)

5.2.1.2. Hz. Ali

Hz. Ali, dört büyük halifenin sonuncusudur. Hz. Ali; Hz. Muhammed'in damadı ve amcası Ebu Talib'in oğlu, İslam'ı kabul eden dördüncü kişidir. İslam'ı dördüncü olarak kabul etmiştir. 8-10 yaşlarında İslam'ı kabul etmiş, yüzünü hiç putlara döndürmediği için "Kerremullahu Veche" adıyla anılmıştır. Peygamberin kızı Fatıma'dan Hasan ve Hüseyin adında iki oğlu ve Zeynep adında bir kızı olmuştur. Hz. Ali, edebiyatta hem kahramanlıklarıyla hem de imamlık ve velilik yönleriyle konu olmuştur (Aktaş, 2001: s. 91-92).

Âşık Cemal Hakiroğlu, şiirlerinde Hz. Ali'ye çokça yer vermiş Hz. Ali'nin iyilik sembolü olduğunu, kendisinin de ona benzediğini dile getirmiştir.

Hakiroğlu bitmez gamım kederim

O zalım dünyada kalsın eserim

Kötülük etsen iyilik ederim

Ali'ye dönüyom farkında mısın (35/4)

Âşık, Hz. Ali ve çevresindeki insanları birlikte anarak onlardan yardım, derman dilemektedir.

Ezeli ervahtan vermişiz ikrar

Allah bir Muhammet Ali gel yetiş

Hatice Fatıma Haydari Kerar

Du cihan güneşi nuru gel yetiş (43/1)

Aşkına düşeli döndüm deliye

Talip oldum ululardan uluya

Tanrının aslanı merdan Ali'ye

Ben Hüseyin'in bendesiyim bendesinin bendesi (76/2)

5.2.1.3. Hz. Fatma

Hz. Muhammed ile Hatice Annemizden dünyaya gelen kızlarının doğumları, Zeynep, Rukiye, Ümmü Gülsüm ve Fatma olarak sıralanmaktadır. Kaynaklar farklı olsa büyük olasılıkla Hz. Fatıma'nın doğum tarihi 609 veya 610 ile 611 olarak somutlaşmaktadır (Vaktidolu, 2002: s. 15).

Hz.Fatıma'nın birçok lakabı vardır. Bunlar sırasıyla şu şekildedir:

“Fatıma: -Ayrılan, kesilen-diye adlandırılmıştır. Çünkü o, kendi zamanının kadınlarından fazilet ve soyluluk yönünden ayrılmış ve seçkin durum kazanmıştır.

“Fatıma'nın bir ismi “Ümmü Ebiha'dır. Bu isim babasının annesinin ismi idi.”

Fatmatül Kübra: “Ulu Fatıma”

Zekiye: “Arınmış, tertemiz hale gelmiş kadın” demek

Tahire: “Tertemiz”

Mukaddise: “Tanrı ilhamıyla söz söyleyen”

Eşrefünnisa: Kadınların en şerefli, en yücesi

Seyyidetünnisa: Kadınların hanımefendisi demektir.

El-Biz'atü't Tahire: Tertemiz parça demektir.

Zehra: Parlak yüzlü kadın demektir.

Betül: Nefsani ve şeytani bütün kirlerden uzak bulunduğu için bu adı almıştır.

Raziye: Allah'tan her an razı olan kadın demektir.

Merziyye: Allah'ın kendisinden her zaman razı olduğu kadın demektir (Vaktidolu, 2002: s. 15-16).

Ezeli ervahtan vermişiz ikrar
Allah bir Muhammet Ali gel yetiş
Hatice Fatıma Haydari Kerar
Du cihan güneşi nuru gel yetiş (43/1)

5.2.1.4. Hz. Hasan

Hz. Muhammed'in torunu, Hz. Fatma ile Hz. Ali'nin büyük oğlu (ö50/670) Hz. Hasan, hicretin üçüncü yılı Ramazan ayının ortalarında Medine'de doğmuştur. Hz. Hasan'ın tarihi bir şahsiyet olarak ortaya çıkması, babası Hz. Ali'nin şehit edilmesinden sonra olmuştur. Kûfilere Hz. Hasan'a babasının vefatından sonra halife olarak bilmişlerdir. Hz. Hasan ordu içerisindeki anlaşmazlıkları da göz önünde bulundurarak Müslümanların daha fazla kanının dökülmemesi için Muaviye ile anlaşmıştır. Bu anlaşmaya göre hilafet Muaviye'ye bırakılmış ve Hz. Hasan'ın ordusuna savaş tazminatı verilmiştir. Peygamber'in soyu iki torunu olan Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin ile devam etmiştir. Hz. Hasan'ın soyundan gelenlere "şerif" denilmiştir (DTS, 2009: s.123-124).

İmamı Hasan'ın oldum aşığı
Şah Hüseyin iki cihan ışığı
Zeynel'in bakır'ın olsam eşigi
Has bahce bağının gülü gel yetiş (43/2)

5.2.1.5. Hz. Hüseyin

Hz. Muhammed'in kızı Hz. Fatma ile damadı Hz. Ali'den olma torunu (ö.h.61/680) Hz. Hüseyin, 'Kerbela Şehidi' olarak da bilinmektedir. 10 Ocak 626 da Medine'de doğmuştur. "Şehit" lakabıyla da bilinmektedir. Hz. Hüseyin, raşit halifeler

döneminde çok saygın bir hayat yaşamıştır. Hilafet saltanata dönüştürülüp Muaviye'nin oğlu Yezid'e siyasi iktidar verilince, bu duruma Hz. Hüseyin başta olmak üzere birçokları itiraz etmişler ve Yezid'e karşı gelmişlerdir. Bu karşı geliş sonunda Kerbela'da yapılan savaşta Hz. Hüseyin ve Hz. Peygamber'in torunlarının da içinde bulunduğu Ehlibeyt'ten yetmiş iki kişi şehit olmuştur. Hicretin 61. yılı Muharrem ayının 10. günü Hz. Hüseyin şehit edilmiştir. Hz. Hüseyin'in soyundan gelenlere "seyit"denilmiştir (DTS, 2009: s.149-150).

Âşık, aşağıdaki şiirlerinde Hz. Hüseyin'in çektiği sıkıntıları, onun üzüntüsünden duyduğu acıyı dile getirmeye çalışmıştır.

Senin sevginle senin aşkınla
Söylüyorum Şah Hüseyin nerdesin
Fırat'a karışan gözüm yaşında
Çağlıyorum Şah Hüseyin nerdesin

Dün bugündür bugün düne benziyor
Zalimin zulmü de bizi eziyo

Tabip gelmez oldu yare azıyo
Sızlıyorum Şah Hüseyin nerdesin

Hakir oğlu yollar çıkmıyo düze
Yoksa seni sevmek suçmudur bize
Boynumu sicime sinemi köze
Dağlıyorum Şah Hüseyin nerdesin (46.Şiir)

Allaha kul olduk resule hümmet
Ben Hüseyin'in bendesiyem bendesinin bendesi
Haksıza eğilip etmeyiz minnet
Ben Hüseyin'in bendesiyem bendesinin bendesi (76/1)

Sever idi erenlerin cemini
Şah Hüseyin'e verdi ikrar yemini
Pir elinden nuş eyledi demini
Sakiyi Kevser'den kandı da gitti (78/3)

Göksünden ok yemiş yavru bir ceylan
Meller gider Hüseyin'e yaralı
Bakar dört köşeyi ediyor seyran
Eller gider Hüseyin'e yaralı (83/1)

Alıp da verdiğim her nefesimde
Fikrim Şah Hüseyin dilim ya Ali
Sazım inledikçe gönül sesimde
Perdeler Hüseyin telim ya Ali (92/1)

5.2.1.6. On İki İmam

Şii inancında Ali'den itibaren 12 imam halife kabul edilmekteyken, Aleviler bunların peygamber niteliğinde olduğuna inanmaktadır. Bunlar sırasıyla şunlardır:

1. Hz. Ali: Hz. Muhammed'in amcasının oğlu ve damadıdır.
2. Hz. Hasan: Hz. Ali'nin büyük oğlu
3. Hz. Hüseyin: Hz. Ali'nin ikinci oğlu
4. Hz. Zeynelabidin: Hz. Hüseyin'in oğlu
5. Muhammed Bakır: Hz. Zeynelabidin'in oğlu
6. Cafer Sadık: Muhammed Bakır'ın oğlu
7. Musa Kazım: Caferi Sadık'ın oğlu
8. Ali Rıza: Musa Kazım'ın oğlu

9. Muhammed Taki: Ali Rıza'nın oğlu
10. Ali Naki: Muhammed Taki'nin oğlu
11. Hasan Askeri: Ali Naki'nin oğlu
12. Muhammed Mehdi: Hasan Askeri'nin oğlu (Öztürk, 2009: s.755-756).

Kış olmaz gönlümüz her dem bahar yaz

On İki İmam'a söyleriz dugaz

Biz canlı Kabe'ye kılarız niyaz

Yönümüz duvara dönmez vallahi (31/4)

Ezeli ervahtan vermişiz ikrar

Allah bir Muhammet Ali gel yetiş

Hatice Fatıma Haydari Kerar

Du cihan güneşi nuru gel yetiş

İmamı Hasan'ın oldum aşığı

Şah Hüseyin iki cihan ışıgı

Zeynel'in Bakır'ın olsam eşigi

Has bahce bağının gülü gel yetiş

Caferi Sadık'la Musa'yı Kazım

İmamı Rıza'ya bağladım özüm

Tagıya nagıya sürmüşüm yüzüm

Arıtır kovanı balı gel yetiş

Hakiroglu cümle egelim başım
Askeri methiye dökelim yaşım
Pirim Hacı Bektaş sen düzelt işi
Üstümüzde yeşil eli gel yetiş (43.Şiir)

5.2.1.7. Hacı Bektaş Veli

Ünlü Türk mutasavvıfı Hacı Bektaş Veli, 1209 yılında Horasan'da doğmuş, 1271 yılında Kırşehir'in Hacıbektaş ilçesinde vefat etmiştir. Daha sonra Kırşehir'in Hacıbektaş ilçesine yerleşerek dergah kurmuş Bektaşilik söylemini oluşturmuş ve bu doğrultuda kendi fikirlerini yaymıştır. Şimdiye kadar Hacı Bektaş hakkındaki bilgimiz menkıbenâmelerinden ibarettir. Hacı Bektaşî'nin felsefesi ve söylemi insan sevgisi üzerine kuruludur. Bektaşilikte “anasır-ı erbaa” öğretisi yaygındır. Kâinatın bu dört unsurla birlikte sevgiyle yoğurulduğuna inanılır (Aktaş, 2001: s. 223).

Âşık Cemal Hakiroğlu, şiirlerinde Hacı Bektaş-ı Veli'yi piri olarak görmekte ve onun adını Hz. Ali ve Hz. Hüseyin'le birlikte zikretmektedir.

Anadan faniye gözüm açarken
Fikrim Ali zikrim Pir Hacı Bektaş
Aşkın kadehinin meyın içerken
Fikrim ali zikrim Pir Hacı Bektaş

Arş kürş lefi kalem okunan ayet
Zahirden batuna yeymül kıyamet
Verince sultanın hüsnü hidayet
Fikrim Ali zikrim Pir Hacı Bektaş

Hakiroğlu mehman bu can bu tende
Pirim Hüseyn'e bendeyim bende
İlik de kemik de damarda gende
Fikrim Ali zikrim Pir Hacı Bektaş (15.şiiir)

Olmuşuz bu yola ezelden yoldaş
Ulumuz Ali'den Pir Hacı Bektaş
Yalvarırız hakka hep bacı gardaş
Dizildik katere dar güzel güzel (19/3)

Yanar dağda duman olur kar olmaz
Gül açmazsa bülbül ötüp zar olmaz
Hakiroğlu ger güzele yar olmaz
Hünkar Hacı Bektaş pire zor gelir (20/3)

Ser çeşmenin gözü Pir Hacı Bektaş
Merhaba erenler sefa geldiniz
Kataraya uyanlar hep cümle gardaş
Merhaba erenler sefa geldiniz (29/1)

Âşık Cemal Hakiroğlu, herkesin başını eğip gözyaşı dökerek Pir Hacı Bektaş'tan yardım dilemesini istemektedir.

Hakiroğlu cümle egelim başım
Askeri methiye dökelim yaşım
Pirim Hacı Bektaş sen düzet işi

Üstümüzde yeşil eli gel yetiş (43/4)

Hakiroğlu Pire eğer isen baş

Önce sen nevsinle edersin savaş

Ululardan ulu Pir Hacı Bektaş

Doğar her devirde nurdur imanım (52/4)

Hakir oğlu hakdan tutmuşuz eli

Seni senden sorar neylersin eli

Mürvet kapısıdır pir Bektaş Veli

Arzu halim yazmasını bilersen (88/4)

Aşkından döndüm deliye

Duruşun benzer Ali'ye

Hacı Bektaş'ı Veli'ye

Sordum eline eline (66/2)

Hakiroğlu olmaz kibir kinimiz

Ölmeden eveli burda ölür dirimiz

Hünkar Hacı Bektaş veli pirimiz

Ben Hüseyin'in bendesiyem bendesinin bendesi (76/4)

Âşık, şiirlerinde Hacı Bektaş-ı Veli'nin sevgi felsefesine de vurgu yapmaktadır.

Nesli Muhammetden Haydar-ı Kerar
Hünkar Hacı Bektaş pirim Hamdullah
Sevgi meşalesi gönlümde yanar
Hünkar Hacı Bektaş pirim Hamdullah (82/1)

5.2.1.8. Zeynep

Zeynep yaygın kabul edilen görüşe göre, Şaban 5 (Ocak 627) tarihinde Medine’de doğdu. Ağabeyleri Hasan ve Hüseyin’in ve bazı rivayetlere göre ise ölü doğan veya doğduktan sonra ölen Muhassin’in ardından dünyaya geldi. Annesinin ölümünün ardından Hz. Ali’nin Fâtıma’dan sonraki eşlerinin gözetiminde büyüdü.(...) Zeynep, Sünni kültürüne nisbetle Şîî kültüründe daha ön plandadır. Kendisi bilhassa Kerbelâ vak’ası’nda ve sonrasındaki rolü bakımından önemlidir. Yezid’in askerlerinin onları kuşatıp çatışmalar başladığında yaralananların tedavi ve bakım işini ailenin en yaşlı kadını sıfatıyla Zeynep yönetmiş, kadın ve çocukları o korumuştur (Özkan, 2013: s. 356).

Âşık, şiirlerinde Zeynep ismini Hz. Hüseyin ve Yezid isimleriyle birlikte aralarındaki savaşa ve Kerbelâ olayına vurgu yapmaktadır.

Zeynep anana yalvariyo gel gardaş
Gitme kurban olam imam Hüseyin
Zalım kafir yezit yapacak savaş
Gitme kurban olam İmam Hüseyin (24/1)

Âşık, Zeynep’in Kerbelâ olayındaki rolünü de bizlere hatırlatır. Kerbelâ vakasında İmam Zeynel hasta yatağında yatarken kadın ve çocukları Zeynep’in koruyup kolladığına şiirinde vurgu yapmaktadır.

Güneşin önüne çekildi perde
Zeynep giriftardır binlerce derde
İmam Zeynel hasta çaresiz halde
Kanlı Kerbelâ'da durur boş beşik (95/2)

5.2.1.9. Aziz Baba

Aziz Baba Türbesi Tokat ilinin Turhal ilçesine bağlı Kargın hattına doğru uzanan yolda Çengel Boğazı denen mevkidedir. Bu kişinin Keçeci Baba'nın torunu olduğu bilinir. Keçeci Babayı ziyarete gidenler, önce Aziz Babayı ziyaret ederler. Aziz Babaya uğramadan Keçeciye gidenlerin mutlaka bir engelle karşılaşacağı düşüncesi, yöre halkı tarafından oldukça rağbet görmektedir (Ulu, 2004: s.199).

Âşık Cemal Hakiroğlu, şiirlerinde bir ziyaret yeri olan Aziz Baba ve Keçeci Baba Türbelerini birlikte anlatır. Âşık, onların pek çok özelliğe sahip olduğunu ve insanların gelip bunları görmesi gerektiğini belirtmektedir.

Tokat ellerinde Ali evladı
Aziz Baba Keçeci'yi gel de gör
Musayı kazımdan zatı sıfatı
Aziz Baba Keçeci'yi gel de gör

Biri dedesidir biri torunu
Süre geldik evliyanın yolunu
Seven görür cemalinin nurunu
Aziz Baba Keçeci'yi gel de gör
Sancı pelidiyle satılmış kaya
Bağlanırsan emek yetmiyo zaya
Binde ask atına yörüme yaya

Aziz Baba Keçeci'yi gelde gör

Kızlar ziyareti Cibali'ye bak

Nevruz tepesinin havası ferah

Ayak bastıya da basınca ayak

Aziz Baba Keçeci'yi gel de gör

Akıttım Hüseyin aşkına yaşı

Ta ki Kerbela'dan geliyo başı

Zemzem kuyusuyla delikli taşı

Aziz Baba Keçeci'yi gel de gör

Evliya fırını tarihe şahit

İmarı mimarı kendine ayıt

Hakir oğlu'nu da eyleyin kayıt

Aziz Baba Keçeci'yi gel de gör (12.şiiir)

Âşık Cemal Hakiroğlu, şiirinde Keçeci Baba ve Aziz Baba Türbelerinin kerametlerinden de bahsetmektedir:

Hakiroğlu eser pirimin yeli

Aziz Baba Sultan Şeh Mahmut Veli

Akılı olan gidiyo gelince deli

Erilmez sırrına hal güzel güzel (17/4)

Aziz Baba Ali Haydar Keçeci
Soyu Şah-ı merdan başında tacı
Dertlerin dermanı yare ilacı
Murat mahsut verenlere merhaba (87/2)

5.2.1.10. Keçeci Baba

Horasan Pirllerinden olan Keçeci Baba'nın adı Ahi Mahmut Veli'dir. Keçeci Baba Türbesi, Tokat ili Erbaa ilçesi Keçeci köyünde bulunmaktadır. Keçeci Baba'nın Turhal ilçesinde mefdun Şeyh Şehabettin Sühreverdi'nin üç kardeşinden biri olduğu söylenmektedir. Keçeci Baba'nın kabrinin yanında oğlu Altın Bıyık, Altın Bıyık'ın yanında eşi Zeynep hanım yatmaktadır (Ulu, 2004: s.149).

Âşık Cemal Hakiroğlu, şiirlerinde Keçeci Baba'nın kerametine vurgu yaparak ondan yardım dilemektedir. Rivayetlere göre Keçeci Baba bir Ahi lideri olarak bilinmekte ve Gül Ahi Baba ismiyle anılmaktadır.

Bür ismi Gül Ahi biri Keçeci
Eşigin yüz süren oluyo hacı
Dertlere de derman yarem ilacı
Çalar merhemini el güzel güzel (17/3)

Baban Ali Haydar deden Keçeci
Sizden ola yaramızın ilacı
Geldik dergahına hep gardaş bacı
Canlar Gül Aziz'e hoş geldiniz (16/3)

5.2.1.11. Hz. Hatice

Hz. Peygamber'in ilk karısı, kadınların ilk müslüman olanıdır. Hz. Hatice (ö.610), Miladi 556 yılında Mekke'de doğmuştur. Kureyş'in ileri gelenlerinden Huveylid'in kızıdır. İslam öncesi hayatının temizliğinden dolayı "iffetli, tertemiz" anlamına gelen "Tahire" lakabıyla, Hz. Peygamberin en büyük eşi olduğu için de "Kübra" sıfatıyla anılmıştır. Hz. Hatice Hz. Muhammetle evlenmiş ve bu evlilikten Kasım, Abdullah, Zeynep, Rukiye, Ümmügülüm ve Fatıma adlı çocukları olmuştur. Peygamberimiz teffekkür hayatı yaşarken ona her türlü desteği göstermiş, ilk vahiy geldikten sonra hemen iman etmiş ve bütün varlığıyla Allah yolunda eşinin destekçisi olmuştur. Hz. Hatice 19 Nisan 620 de Mekke'de vefat etmiştir. Hz. Muhammet onun vefatına çok üzüldüğü için o yıla "hüzün yılı" denmiştir (DTS, 2009: s.127).

Ezeli ervahtan vermişiz ikrar

Allah bir Muhammet Ali gel yetiş

Hatice Fatıma Haydari Kerar

Du cihan güneşi nuru gel yetiş (43/1)

5.2.1.12. Hz. Muhammed

Hz. Muhammed, İslam peygamberidir. Hz. Muhammed dünyaya gelmeden önce babası Abdullah'ı, altı yaşında da annesi Amine'yi kaybetmiştir. Dedesi Abdülmuttab'ın yanında büyümüş, dedesi ölünce de Ebu Talib'in himayesine girmiştir. 25 yaşında Hz. Hatice ile evlenmiştir. Hz. Muhammed'e 40 yaşında peygamberlik gelmiş daha sonra gece gündüz demeden insanları hak dinine davet etmiştir. 63 yaşında vefat edinceye kadar peygamberliğini sürdürmüştür. Toplumda dost düşman herkesin güvendiği bir kimse olduğu için "Muhammed'ül-emin" olarak anılmıştır (Aktaş, 2001: s.84-85).

Âşık Cemal Hakiroğlu, Hz. Muhammed'in adını genellikle Hz. Ali, Hz. Hüseyin ve Hacı Bektaş Veli ile birlikte kullanıp şiirlerinde bu kişilerin Hz. Muhammet soyundan geldiğine vurgu yapar.

Gel boşuna yorma Hakir oğlu'nu
Diyardan diyara sürme yolunu
Muhammet neslinden Ali torunu
Eller yordu seni biz yoramadık (23/3)

Nesli Muhammetden Haydar-ı Kerar
Hünkar Hacı Bektaş pirim Hamdullah
Sevgi meşalesi gönlümde yanar
Hünkar Hacı Bektaş pirim Hamdullah (82/1)

Muhammet torunu alemler zarı
Alinin evladı Fadime yarı
Yatar Kербela'da cihanın varı
Zahiri batunu zar ağlar bugün (37/2)

5.2.1.13. Şeyh Ahmet

Horasan erenlerindendir ve Şeyh Seyyid Ahmet Kebir olarak da bilinmektedir. Türbesi bir tepenin üzerinde, etrafı çam ağaçlarıyla kaplıdır. Şeyh Ahmet, vakti zamanında bu ağaçların bulunduğu yere gelip yerleşmiştir. Çevredeki ağaçlardan da kaşık, kepçe, takunya yaparmış. Bu eşyaları bir öküzün boynuna asar, bir ihtiyaç listesi ekler ve öküzü Zile'ye gönderirmiş. Öküz boynundaki ihtiyaç listesine göre dükkanları dolaşır, işi bittiğinde kimseye aldırış etmeden geldiği gibi dönermiş (Ulu, 2004: s. 273).

Şeyh Ahmet, Zile ve çevresinde çokça ziyaret edilen türbelerden birisidir. Türbesi bir hayırsever tarafından yaptırılmış olup mezar taşında da Âşık Cemal Hakiroğlu'nun bir dörlüğü yer almaktadır.

Hakiroglu hünkâr ederse himmet

Güzel vatanıma eylerim hizmet

Batıda Çig köyün koca Şeh Ahmet

Bu toprakda nice canlar yetişir (6 /6)

Zile ilçesine bağlı Kepez köyünde bulunan “Şeyh Ahmet Baba” türbesi

5.2.2. Dinî - Tasavvufî Unsurlar

5.2.2.1. Cem (Ayîn-i cem)

Alevî yolunun temellerinden olan cem töreni, dinsel niteliktedir. Ama insanların hem tapınma işlevini hem ruhen yenilenme işlevini hem de toplumsal ve bireysel sorgulama işini bir arada kapsar. Cem yapılırken müzik ön plandadır.12 hizmet adı verilen ve 12 imamlara saygıyı da kapsayan uygulamalar esnasında şiir, müzik, dinsel gösteri (samah) ön plandadır.

Cem törenleri, dinsel bir olgu olduğu kadar eğitim işlevi de görürler. Halk eğitiminin belirli bir disiplin içinde verildiği bu törenlerde Alevilerin dünya işleri de sorgulanır. Bu nedenle cemler Osmanlı Devleti zamanında Alevî halkın mahkemeleri gibi işlev görmüşlerdir. Aleviler, sorunlarını çözmek için asla Osmanlı mahkemelerine gitmemişlerdir. Bu yola başvuran birisi düşkün sayılmış ve toplumdan dışlanmıştı.

(...) Cemde on iki hizmetin sahipleri:

1- Dede (Sercem de denilir. Cemi yönetir)

2-Rehber (Görgüsü yapılanlara ve ceme katılanlara yardımcı olur)

3-Gözcü (Cemde düzeni ve sukuneti sağlar)

4-Çerağcı (Delilci) (Çerağın–delilin-yakılması, meydanın aydınlatılma ile görevlidir.

5-Zâkir (Deyiş,düvaz,miraçlama söyler.Genellikle üç kişidir.Saz çalar.)

6- Ferraş (Car-Süpürge çalar. Gerekirse rehbera yardım eder.)

7-Sakka – İbriktar- (Sakka suyu dağıtır.)

8-Sofracı –Kurbancı-(Kurban ve yemek işlerine bakar.)

9-Pervane -Semahcı- (Semah yapanlar.)

10-Peyik (Cem'i,komşulara haber verir.)

11-İznikci (Cem evinin temizliğine bakar.)

12-Bekçi (Cemin ve ceme gelenlerin evlerinin güvenliğini sağlarlar) (Zelyurt, 2015 : s. 253-257).

“Alevilerin-Bektaşilikte cem, dedelerin ya da babaların önderlik ettiği, bütün bir geceyi dolduran dinsel bir törendir: Dinsel dua, kadın ve erkeklerin birlikte yaptıkları dinsel dans, dinsel şiirler, dinsel müzik, dinsel yemek ve dinsel içki bu törenin ana bölümleri durumundadır; belirli bir zaman olmamakla birlikte genellikle kış geceleri Perşembe akşamları düzenlenir” (Korkmaz, 2003: s. 93).

Âşık Cemal Hakiroğlu şiirlerinde, cemin dedelerle pirlere birlikte yürütüldüğüne vurgu yapmaktadır.

Hamdullah pirimle cemde yan yana
Muhabbet etiler hayli can cana
Sundular bir dolu iç kana kana
Damlası deryadır dal dedi bana (14/2)

Âşık, bu dörtükte cemin kıymetini, özünü bilmeyenleri eleştirmektedir;

Cemin cemalini bilmez kafirler
Çağırma beyhude dönmez vallahi
Dışını yıkarken içini kirler
Özünden pak olup yunmaz vallahi (31/1)

Âşık, cemin bir ibadet, birlik ve beraberlik yeri olduğunu hatırlatır ve Hz. Hüseyin’in adını zikretmeden geçmez.

Sever idi erenlerin cemini
Şah Hüseyin’e verdi ikrar yemini
Pir elinden nuş eyledi demini

Sakiyi Kevser'den kandı da gitti (78/3)

Orda güzeldir erenler cemi
Söyletir insanı o aşkın demi
Açarsa yelkeni yürürse gemi
Deryayı ummana yetmez miyim ki (98/2)

5.2.2.2. Dar – Dâr

Dâr Alevi- Bektaşî erkan ve adabında meydan olarak kullanılmakta ve “halk mahkemesi” işlevinde kullanılarak önemli bir toplumsal görev üstlenmektedir.

“İdam sehbası. Bektaşî tarikatında meydanın tam orta yerine dar denilir. Muhibbe, biat ve telkinler darda verilir. Muhib, can feda etmek üzere dara durur. Dar-ı Mansur'dan mülhem olarak, muhip darda bir teslimiyet içindedir” (Kaya, 2007: s. 204).

Âşık Cemal Hakiroğlu, aşağıda yer alan dörtlüklerde insanın bütün benliği ile Hakka teslim olması gerektiğine vurgu yapmaktadır.

Canını vermeyen can pazarında
Gezer dağı taşı yar arar durur
Bir adım atmamış halk nazarında
Enel Hak bağında dar arar durur (42/1)

Tayla denklerini karış katara
Yürü bir menzile yol verirseler
İrfan meclisinde durasın dara
Sorarlarsa söyle dil verirseler (72/1)

“Dâr ya da Dâr-ı Mansur, “Enel Hak” diyen Hallac-ı Mansur’un anısına, tekkeye, dergâha bağlanmanın ve tarikat, yol uğruna canını feda etmenin bir simgesi olarak algılanır. Bir hizmetin konusu olan ya da bir hizmeti yerine getirmek isteyen her can, önce buraya gelir ve teslim olur” (Korkmaz, 2003: s.110).

Bülbül olmuş düşer zara
Durur Mansur gibi dara
Bir diyardan bir diyara
Yolun açık olsun kervan (90/2)

5.2.2.3. Dem

“Farsça olan bu sözcük sözlükte üç farklı anlamda kullanılır: 1) Kâmil insanın bilgisi ve öğretme gücü olarak tasarılan; mistik sunumda ise kâmil insanın söz, ses ve soluğunda var olduğuna inanılan ruhani güç, Tanrısal etki ya da bu biçimde inanca taşınan esin 2) Bu gücün, bu etkinin belirdiği an, zaman. 3) Şarap, içki, dolu” (Korkmaz, 2003: s. 113).

Âşık, aşağıda bulunan ilk iki dörtlükte “dem” kelimesini zaman anlamında kullanmaktadır.

Uyanınca tabiat biter çiğdem
Toprak rahmet bekler göklerden her dem
Sevgiyle kardeşlik verelim erdem
Nevruz’da yiğidin halayına bak (13/2)

Birisi ay gibi birisi güneş
Dedi uzak durma gel bize yanaş
Her dem nevsin ile savaş
Verdiğin ikrarda kal dedi bana (14/3)

Âşık, “dem” kelimesini ayine-i cemlerde sunulan su, dolu, şerbet gibi anlamlarda da kullanmaktadır.

Sever idi erenlerin cemini

Şah Hüseyin’e verdi ikrar yemini

Pir elinden nuş eyledi demini

Sakiyi Kevser’den kandı da gitti (78/3)

Orda güzeldir erenler cemi

Söyletir insanı o aşkın demi

Açarsa yelkeni yürürse gemi

Deryayı ummana yetmez miyim ki (98/2)

5.2.2.4. Dergâh

Dergâh; dervişlerin, erenlerin, tarikata yeni katılan kişilerin inanç ve öğretilerini uyguladıkları mekanlardır.

“Farsça bir kelime olan dergâh, sözlükte iki anlamda kullanılır: 1) Mürşit ve dervişlerin, tarikat, yol törenlerini uyguladıkları yapı, tekke. 2) Alevi-Bektaşî felsefesinin, inancının ve öğretisinin öğretildiği okul” (Korkmaz, 2003: s. 114).

Âşık Cemal Hakiroğlu, dergâh kelimesini Abdal Musa ile birlikte kullanarak hem telmihte bulunur hem de dergâhın sevgi dağıtan bir yer olduğuna vurgu yapar.

Kaygusuz’un oklarıyla vuruldu

Uçar sular oldu akdı duruldu

Dergâhına gelen sevgi bulurdu

Çoğaldı belirsiz soy Abdal Musa (3/3)

5.2.2.5. Erenler

Erenler; gerçekliğe ulaşan, olgunluk aşamasında olan ve Tanrı'nın yolundan giden kişilerdir. "Eren, benliğinden sıyrılmış özvarlığından geçmiş, kendini Tanrı'ya adanmış, ermiş, evliya, veli anlamındadır. Ayrıca "yetişen", "ulaşan", anlamı da vardır. Daha çok dinî-tasavvufî edebiyatta, özellikle Alevî- Bektaşî şairler tarafından anlamına uygun olarak sık kullanılan bir terimdir" (Albayrak, 2010: s.173).

Âşık, şiirlerinde "erenler" kelimesini her şeye ulaşabilen, yetişebilen, Tanrının dostluğunu kazanmış kişiler olarak kullanır ve isteklerini ona bildirmektedir.

Gerceyi konuşur aşığın özü

Erenler ayırma katardan bizi

Hıdırlık'da Hıdır Abdalın izi

Bu toprakda nice canlar yetişir (6/3)

Bir ismin Çiğ köyü bir ismin Murat

Erenler yolunda hak nizam sırat

Derdi belaları al yabana at

Ne güzel seyrengeh Çiğ köyüm baba (7/3)

Nesli şit mayası Muhammet Ali

Canlar Gül Aziz'e sefa geldiniz

Erenler halleder müşgüllü hali

Canlar Gül Aziz'e hoş geldiniz (16/1)

5.2.2.6. Hızır

Hızır; efsanevi kişiliği ile edebiyat, folklor, tasavvuf, halk inanışları gibi pek çok alanda kendine yer bulmaktadır. “ Hızır Hz. Musa döneminde yaşayan, kendisine ilahi bilgi (hikmet) öğretildiğine inanılan ve hakkında dinî bilgiler yanında, menkıbevî –mitolojik birçok bilgi bulunan peygamber veya veli. Arapça kaynaklı olduğu kabul edilen Hızır, “yeşil, yeşilliği çok olan yer” anlamında Arapça kaynaklarda “hadır (hadr, hıdr)” şeklinde yer almaktadır (Albayrak, 2010: s. 272).

Hızır; genellikle ak sakallı, nur yüzlü, uzun boylu, merhametli, cana yakın ve tatlı dilli biri olarak algılanır. Bazen de yoksul, üstü başı perişan, kendisi hasta, zayıf aciz görünür. Böyle bir kişiliğe bürünerek karşısına çıktığı insanları dener; onlardan sadaka isteyebilir. Halk arasında yaygın olarak kullanılan: “Her geceyi kadir her gördüğünü Hızır bil.” atasözü bu inancın eseridir. Hızır’ın halk tarafından bilinen en yaygın özelliği ise, ab-ı hayatı bulmuş, bu sudan içmiş ve ölümsüzlüğün sırrına ermiş olmasıdır” (Albayrak, 2010: s. 273).

Adem’in Havva’yı bulduğu gündür

Hızır’ın deryaya daldığı gündür

Ol şahı merdanın doğduğu gündür

Şu koca tarihin akışına bak (13/4)

Sulpdan supla doğar parlayan güneş

Münkür ile eder cenk ile savaş

Ali’ye yoldaş et Hızır’a gardaş

Canlar Gül Aziz’e hoş geldiniz (16/2)

“Hz. Hızır’ın diğer önemli özelliği de darda kalan insanların imdadına yetişerek onları tahmin edemedikleri bir anda sıkıntıdan kurtarmasıdır. “Hızır gibi

imdadada yetişmek” ve “Kul sıkışmayınca Hızır yetişmez.” gibi sözler bu inanç sonucu söylenmiştir” (Albayrak,2010: s. 273).

Hakir oğlu derdi gamı bölüşür

Daralınca Hızır gibi erişir

Sesime ses verir benle konuşur

Sazım sen olmasan halım perişan (91/4)

5.2.2.7. Himmet

“Arapça bir sözcük olan himmet; çalışma, çabalama, gayret gibi anlamlara gelir. Bunun yanında iki anlamda daha kullanılmıştır: 1) Olgunlaşmak için gönlün Hakka’ya yönelmesi. 2) Ermişlerin, varlık ve olayların doğal düzenini ve işleyişini etkileme, dilediklerini yerine getirme gücü” (Korkmaz, 2003: s. 200).

Âşık Cemal Hakiroğlu himmet sözcüğünü “ermişlerin varlık ve olayların doğal düzenini ve işleyişini etkileme, dilediklerini yerine getirme gücü” anlamında kullanmaktadır.

Hakiroğlu hünkâr ederse himmet

Güzel vatanıma eylerim hizmet

Batıda Çiğ köyün koca Şeh Ahmet

Bu toprakda nice canlar yetişir (6/6)

5.2.2.8. Hünkâr

“Hünk Farsça’da bahtlı, saadetli anlamına gelir. Kelime “ar” ism-i faili ile birleşerek hünkar olmuştur. Osmanlı padişahlarına “hünkar”denirdi. Bu tabir, ehlullahın büyükleri için de kullanılırdı” (Borçalı, 2006: s. 286).

“Hünkâr, kutsal evliya, veli anlamlarına gelen ve Hacı Bektaş Veli’ye verilen unvandır” (Korkmaz, 2003: s. 204).

Âşık Hakiroğlu da şiirlerinde genellikle hünkâr kelimesini Hacı Bektaş Veli ve ulu kişiler için kullanmaktadır.

Yanar dağda duman olur kar olmaz

Gül açmazsa bülbül ötüp zar olmaz

Hakiroğlu ger güzele yar olmaz

Hünkâr Hacı Bektaş pire zor gelir(20/3)

Hakiroğlu pirin sevgisi büyük

Ne bilsin hünkârı yolundan dönük

Kahı Ali kahı ulu böyük Türk

Leyla’mda Bekdaşi Veli’yi gördüm (9/4)

Karanlığın meşalesi

Yandıkca hünkâr görünür

Yedi ırmağın şelalesi

Doldukca hünkâr görünür (39/1)

İlim okyanusu fikir deryası

Hünkâr Hacı Bektaş Kemal Atatürk

Fehmedersen insanlığın aynası

Şahı Merdan Hünkâr Kemal Atatürk (61/1)

5.2.2.9. İkrar

“Tarikata girme törenine ‘ikrar’ denir. Tarikata girme ancak yirmi yaşından sonra ve törenle olur. Tarikata girmek isteyen kişiye ‘talip’, tarikat/eri olmaya da ‘el alma’ adı verilir. Bu kabul töreninin birçok sahneleri vardır. Her Bektaşî, her Alevî ‘ikrar’ töreninden geçer. Her tâlibin bir rehber’i olur. Rehber tâlibi mürşide ya da babaya (pîrin vekili) salık verir. Tâlibe bir de ‘sahip’ tayin edilir. Sahip, tâlip’i daha önce yetiştirip gerekli öğütlerde bulunarak pişirmeye çalışır. Kabul zamanı, yani ‘ikrar’ zamanı gelince, taliplerle toplanılır. Uzun bir takım törenlerden sonra talipler tarikata girerler. Aynı törende ikrar veren (kabul ettiğini bildiren) talip canlara ‘musahip’ denir. Bu, iki talibin birbiriyle samimi arkadaş olması demektir” (Borçalı, 2006: s. 39-40).

Hakiroğlu, ‘ikrar’ kelimesini genellikle söz vermek anlamında kullanır. Şiirlerinde yol erkânına uyulması ve nefis ile savaşılarak kişinin verdiği sözde durmasına vurgu yapmaktadır.

Birisi ay gibi birisi güneş
Dedi uzak durma gel bize yanaş
Her dem nevsin ile savaş
Verdiğin ikrarda kal dedi bana (14/3)

Hakiroğlu verdim ikrar
Sevdim seni kar ve zarar
Belki bir gün arar sorar
Umdurduğun yetmedi mi (32/4)

Âşık, ‘ezel-i ervah’ kelimesi ile ‘kal-û bela’ yani Allah’ın insanları yarattığı ve “Elestü bi rabbiküm” (“Ben sizin rabbiniz değil miyim?”) diye buyurduğu zamandan beri Hz. Ali’nin ve Ehl-i Beyt’in yoluna ikrarlıdır.

Ezeli ervahtan vermişiz ikrar
Allah bir Muhammet Ali gel yetiş
Hatice Fatıma Haydari Kerar
Du cihan güneşi nuru gel yetiş (43/1)

Sever idi erenlerin cemini
Şah Hüseyin'e verdi ikrar yemini
Pir elinden nuş eyledi demini
Sakiyi Kevser'den kandı da gitti (78/3)

5.2.2.10. Kerbelâ

Kerbelâ, şiiirlerde genellikle Hz. Hüseyin'in katledilmesi, hüüzün, yas, göz yaşı gibi kişiye üzüntü ve keder veren duyguları ifade etmek için kullanılır. Çünkü "Kerbela; Irak'ta, Bağdat'ın güneybatısında, İmam Hüseyin'in şehit edildiği ve türbesinin bulunduğu kent" tir (Korkmaz, 2003: s. 246).

Hz. Ali'nin oğlu Hüseyin'in 10 Muharrem 680 günü başı kesilerek öldürölüp, gömüldüğü bir Irak kentinin adı olup, bu gün Şiiilerce yas günü kabul edilmektedir (Öztürk, 2009: s. 578).

Âşık Cemal Hakiroğlu'nun Hz. Hüseyin'in Kerbelâ'da şehit edilmesinden duyduğu acı şairin şiiirlerine de konu olur. Âşık hiçbir tabibin derdine derman olamayacağını söyleyerek çaldığı her sazda Şah Hüseyin'i andığını dile getirmektedir.

Heçbir tabip derman olmaz yareme
Giden kervan selam söyle yarime
Hakiroğlu Kerbela'da pirime

Söyle sazım Şah Hüseyin aşkına (2/4)

Gelen gider kalmaz sana

Can kurban olsun canana

Kerbela'daki al kana

Divanda didara bakın (4/3)

Âşık, Hz. Hüseyin'in ölümünden duyulan acıyı; yavrusunu yitirmiş bir ceylanın üzüntüsüne, gözyaşlarını ise gece gündüz akan Fırat ırmağına benzetmektedir.

Yavrusun yitirmiş ceylan misali

Ağla Fırat Kerbelâ'ya varınca

Durmaz gece gündüz eyleriz zarı

Söyle Fırat Kerbelâ'ya varınca (30/1)

Can tahammül etmez yürek dayanmaz

Kanlı Kerbelâ'da durur boş beşik

Oklar deymiş Ali Asker'im uyanmaz

Kanlı Kerbelâ'da durur boş beşik (95/1)

Hakiroğlu, Kerbelâ'da yatan kişinin kim olduğunu şöyle ifade etmektedir;

Muhammet torunu alemler zarı

Ali'nin evladı Fadime yarı

Yatar Kerbelâ'da cihanın varı

Zahiri batunu zar ağlar bugün (37/2)

5.2.2.11. Meydan

Meydan, ibadet yeri olarak kullanılmaktadır. “Dergâhlarda, tekkelerde, cemevlerinde ya da herhangi bir evde, cemin yapıldığı geniş oda; meydan odası”(Korkmaz, 2003: s. 293).

“Alevilik-Bektaşilikte meydan, bir ibadet yeri olarak caminin yerini tutar: Ancak, camide şeriat, meydanda marifet; camide Kible’ye dönüş, meydanda karşılıklı kible oluş vardır. Camide hoca ve müezzin, meydanda mürşit ve rehber bulunur; camide “yazılı Kur’an”, meydanda “konuşan Kur’an” okunur. Cami dünya meydanıdır, güven yeridir; orada yapılan ibadet borç ödemektir. Meydan, büyük mahşerdir, insanı sonsuz yaşama götüren ölüm sahnesidir; bir kurban yeri, sonsuz saltanat yeridir; orada yapılan ibadet miraca varmak içindir” (Korkma, 2003: s. 294).

Âşık, şiirlerinde meydan kelimesini; kişinin bu yolda gerçekleri görebildiği, paylaşımcı olduğu ve gerekirse canını verebileceği bir yer olarak görmektedir. Kişi, bu meydana çıktığında bu yol için söylenenleri yapamıyorsa kişinin dünyada boşuna yaşadığını söylemektedir.

Hakiroğlu göremezsen

Paylaşıp da bölemezsen

Bu meydanda ölemezsen

Musallaya sala yazık (27/4)

Çıktık er meydanına kuruldu divan

O kadar güzel ki sanki bir civan

El ayak tutturamaz yalı pehlivan

Bir türlü kimseye yendiremedim (70/3)

5.2.2.12. Mürşid

“Mürşid arapça, doğru yolu gösteren, uyaran, irşad eden demektir. Gerçek mürşid Hz.Muhammed(a.s.)’dir. Diğer mürşidler, O’nun manevi mirasını elde etmeye muvaffak olmuş kişilerdir. Cürcanî mürşidi; doğru yolu gösteren, sapıklıktan önce Hak yola ileten kişi, olarak tanımlar.Tasavvufî terim olarak, tarikat lideri anlamına da gelir. Aynı anlamda olmak üzere postişin, şeyh, seccadenişin, ifadeleri de kullanılır. Mürşid olan kişinin, Allah’ın ahlâkını tahakkuk ettirmiş olması, yani, en azından fena makamına ulaşması şarttır. Her mürşid, kamil olmayabilir. Bu yüzden mürşidin kamil olmayanları da bulunabilir. Mürşidin en makbulü, hem “kamil” (kendi olgun) hem de mükemmil (başkasını olgunlaştıran) olanıdır” (Borçalı, 2006: s. 289).

Âşık, şiirlerinde mürşid terimini; doğru yolu gösteren, olgun kişilik olarak kullanmaktadır. Kişinin zamanı geldiğinde bir mürşite bağlanıp arınması, dertlerine derman bulması gerektiğini vurgulamaktadır.

Bir mürşitten tutmadiysan dermanı

Darda iken kabul etmez amanı

Ayırmazsan tane ile samanı

Yelsiz harmanının hayırını gör (28/2)

Bir mürşitten arınıp da yunmamış

Varıp ser çeşmeye kabın dolmamış

Sultan sarayına mehman olmamış

Açmamış perdeyi ar arar durur (42/2)

Hal hatır eyleyip dertleşsek bugün

Kavuştuk mürşite kar güzel güzel

Doğup büyüdüğüm o güzel dostlar

Eşden dostan haber sor güzel güzel (19/1)

5.2.2.13. Pîr

“Fars. (pîr, yaşlı, ihtiyar) a. 1) Tarikatın, yolun kurucusu, yayıcısı, önderi olan ve tarikatta,yolda en yüksek aşamada bulunan kimse.2) Bu anlamda Hacı Bektaş Veli” (Korkmaz, 2003: s. 354).

Tasavvuf liderlerine de pîr adı verilmiştir. Bu kelime üstad, bir işi iyi bilen gibi anlamları da ifade eder. “O, bu işin pîridir.” gibi. Büyük adamlar için kullanıldığı da olmuştur. Eskiden tarikat kurucusu şeyhlere de pîr denirdi (Borçalı, 2006: s. 292).

Âşık Cemal Hakiroğlu, şiirlerinde pîr terimini sıkça kullanmaktadır. Âşık kendisine önder gördüğü her ulu kişiyi pîr olarak benimsemektedir.

Heçbir tabip derman olmaz yareme

Giden kervan selam söyle yarime

Hakiroğlu Kerbela’da pîrime

Söyle sazım Şah Hüseyin aşkına (2/4)

Horasan pîrleri dedi bu ne hal

Güvercin donunda uçağa misal

Cansızı yörüttü moturlar imal

Devranda Bekdaşi Veli’yi gördüm (9/3)

Âşık, bu dörtlükte pîri ile cemde yan yana oturduğunu ve pîrlerin bir özelliğinin de dolu sunmak olduğunu vurgulamaktadır.

Hamdullah pirimle cemde yan yana
Muhabbet etiler hayli can cana
Sundular bir dolu iç kana kana
Damlası deryadır dal dedi bana (14/2)

Âşık, genellikle şiirlerinde Hacı Bektaş Veli'yi pîr olarak görmektedir.

Anadan faniye gözüm açarken
Fikrim Ali zikrim Pir Hacı Bektaş
Aşkın kadehinin meyın içerken
Fikrim Ali zikrim Pir Hacı Bektaş (15/1)

Hakiroğlu mehman bu can bu tende
Pirim Hüseyin'e bendeyim bende
İlik de kemik de damarda gende
Fikrim Ali zikrim Pir Hacı Bektaş (15/3)

Olmuşuz bu yola ezelden yoldaş
Ulumuz Ali'den Pir Hacı Bektaş
Yalvarırız hakka hep bacı gardaş
Dizildik katere dar güzel güzel (19/3)

Hakiroğlu olmaz kibir kinimiz
Ölmeden eveli burda ölür dirimiz
Hünkar Hacı Bektaş Veli pirimiz
Ben Hüseyin'in bendesiyem bendesinin bendesi (76/4)

5.2.2.14. Şah

“Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatında Hz.Muhammed, Hz.Ali ve diğer din uluları için kullanılan unvana verilen ad.Daha çok Alevî kültüründe kullanılmıştır. “Şah” sözüyle Allah, Hz.Ali, İsmail Safevî, On İki İmam kastedilir” (Kaya, 2007: s. 673).

“Şâh, bir şeyin en iyisi, bir topluluğun en büyüğü anlamlarında kullanılan farsça sözcüktür. Tasavvufta ise: 1) Manevi dünyanın, bîatını bilgi dünyasının sultanı anlamında Hz.Ali’ye, diğer imamlara ve kimi tarikat, yol ulularına verilen ad, unvandır.2) Hem bu dünyanın hem öbür dünyanın sultanı anlamında Hz.Muhammed’e verilen ad, unvandır. 3)Bütün evrenin eşsiz ve ortaksız yöneticisi anlamında Tanrı’ya verilen ad, unvandır” (Korkmaz, 2003: s. 391).

Âşık Cemal Hakiroğlu, şiirlerinde “şah” kelimesini daha çok Hz.Hüseyin ve Hz. Ali için kullanır. Hz.Hüseyin’i anarken Muharrem Ayını ve Aşûre gününü unutmaz, Hz.Ali için de “şah-ı Merdan” terimini kullanmaktadır.

Muharrem ayında Aşûre günü

Ağla gözüm şah Hüseyin aşkına

Halkı için kurban etti canını

Çağla gözüm Şah Hüseyin aşkına (2/1)

Aldı ehli beyiti kan ile firak

Yetiş şahı merdan yolun mu irak

Şahı Hüseyin’i terk etmiyo Zülcenak

Gitme kurban olam İmam Hüseyin (24/3)

Gıda alın muhabbetin balından

Gaterimiz Şah Hüseyin yolundan

Nesli İmam Ali battal soyundan
Verdiğin ikrarda dur güzel güzel (19/2)

Aziz Baba Ali Haydar Keçeci
Soyu Şah-ı merdan başında tacı
Dertlerin dermanı yare ilacı
Murat mahsut verenlere merhaba (87/2)

5.2.2.15. Zülfikâr

Zülfikâr sözlükte iki anlamda kullanılır: “1) Hz.Ali’nin çatal kılıcı,2) Hz.Muhammet’in olduğuna ve Bedir Savaşı’nda gökten indirildiğine inanılan Zülfikâr, Hz.Muhammet tarafından Hz.Ali’ye armağan edildi. Zülfikâr, Alevi-Bektaşî şiirinde gücü; yol törenlerinde terbiye ve kutsama aracı olarak algılanan alacadeğneği simgeler” (Korkmaz, 2003: s. 459).

Âşık, şiirinde Zülfikâr’ın ve sahibinin mucizevi gücünü anlatır. Zülfikâr’ın Kızıl Elma’dan atıldığında dağları yarmadan denizleri aşabileceğini ve bu mucizevi olaya Çatal Kaya’nın şahitlik ettiğini dile getirmektedir.

Atdı Zülfikâr’ı Kızıl Elma’dan
Deryaları geçti dağlar yarmadan
İnanmazsan git sor Çatal Kaya’dan
Hak deyip de bilenlere merhaba

Selam olsun sana ey Koca Haydar
Tarihe şahittir sahip Zülfika
Hakir oğlu sana eyler durur zar

Can içinde yarenlere merhaba (87/3-4)

5.2.2.16. Yezîd

Üç yıl altı ay halifelik yapan Yezîd, Dimaşk yakınlarındaki Huvvârîn’de öldü ve Dimaşk’ta Bâbüsşagir Mezarlığı’na defnedildi.(14Rebûlevvel 64/ 10 Kasım 683), iri yapılı, av meraklısı, cesur ve oldukça cömert olan Yezîd idarî alanda babası Muâviye’nin politikalarını devam ettirmiştir. Babasının valilerini ve devlet adamlarını yerlerinde bırakmış, onlara geniş yetkiler vermiştir. Kendisi zamanının çoğunu şair ve mûsikişinaslarla bir arada oyun ve eğlence merkezlerinde geçirmiştir. İçki içen ilk halife olmasından dolayı “el-humûr” (sarhoş) lakabıyla da anılan Yezîd kendi döneminde gerçekleşen ve etkileri günümüze kadar gelen Kerbelâ Vak’ası, Harre Savaşı ve Mekke kuşatması gibi olayları yüzünden müslümanların hâfızasında İslâm tarihinin en kötü isimlerinden biri olarak yer etmiştir (Kılıç, 2013: s. 514).

Âşık Cemal Hakiroğlu, şiirlerinde Yezîd kelimesini Hz.Hüseyin ve Zeynep ile birlikte kullanarak Kerbelâ olayına vurgu yapmaktadır.

Zeynep anana yalvarıyo gel gardaş

Gitme kurban olam imam Hüseyin

Zalım kafir yezit yapacak savaş

Gitme kurban olam İmam Hüseyin

Ağlar şehri banu hep uğrun uğrun

Zalım tuzak kurdu kesecek yolun

Fadime Ana kucak açmış gel yavrum

Gitme kurban olam İmam Hüseyin

Aldı ehli beyiti kan ile firak
Yetiş şahı merdan yolun mu irak
Şah-ı Hüseyin'i terk etmiyo Zülcenak
Gitme kurban olam İmam Hüseyin

Hakiroğlu durmaz gider bu kervan
Nalete siperdir yezidi mervan
Müslüm akil yavruları ile kurban
Gitme kurban olayım İmam Hüseyin (24.Şiir)

5.2.2.17. Yol

Tarikat; arapça yol demektir. Bu kelime bir bakıma metot, usûl anlamına gelir. Şeyh denilen bir öğretmen gözetiminde, isteklinin (mürid veya talib) Allah'a ulaşma, yani sürekli Allah'ı düşünme bilinci (ihсан) kazanma konusunda takip ettiği usule veya metoda, tarikat adı verilir (Borçalı, 2006: s. 294).

Tarikat, Tanrı'ya ulaşmak için tutulan yoldur. Sufilere göre şeriattan hakikate ulaşmak için manevi bir yol vardır. Bir mürşide bağlanan derviş onun emriyle belli koşullara uyarak ahlakını güzelleştirir kötülüklerden kurtulur ve hakikate ulaşmış olur (Artun, 1996: s. 257).

Âşık, şiirlerinde yol terimini Alevi-Bektaşiliğ'in şartlarından ve kurallarından bahsederken kullanır. Âşık, Erenlerin yolundan gidilmesi gerektiğine vurgu yapmaktadır.

Eğer çeker isen yolun nazını

Bülbülsen güle et avazını

Bir canlı Kabe’de kıl namazını

Hakk ademde adem hakkı arıyor (1/3)

Bir ismin Çiğ köyü bir ismin Murat

Erenler yolunda hak nizam sırat

Derdi belaları al yabana at

Ne güzel seyrengeh Çiğ köyüm baba (7/3)

Tayla denklerini karış katara

Yürü bir menzile yol verirseler

İrfan meclisinde durasın dara

Sorarlarsa söyle dil verirseler (72/1)

5.2.2.18. İlm-i Ledün

“Farsça bir kelime olan ilm-i ledün, Allah katından gelen bilgi, Mutasavvıflar bütün ilimlerin Allah katından geldiğine inanırlar. Ancak şerî ve zâhirî ilimler melek ve resul aracılığıyla; ilham ise aracısız olarak doğrudan doğruya Allah’tan gelir. Bundan dolayı ilhama “ilm-I ledün” denilmiştir. Bu kişiye özgü mahrem bir bilgidir” (Albayrak, 2010: s. 293).

“Ledün, Tanrı’nın sırlarına ait manevi bilgidir. İlm-I ledün, tasavvufta Tanrı sırlarını ve işlerin iç yüzlerini bilme ilmidir. Ledün ilmi ancak Tanrı’dan ilham alan mürşidin feyzi ile bilinebilir” (Artun, 1996: s. 245).

Âşık, ilm-i ledün terimini sadece bir şiirinde kullanmıştır. Âşık, pirin Allah katından gelen ilmi, bilgiyi verip de gittiğine vurgu yapmaktadır.

Hünkar bahçesine dikildi fidan
Dünyaya meyvesin derdi de gitti
Onun istediği ilm ile irfan
İlm-i ledun dersi verdide gitti (78/1)

5.2.2.19. Çilehane

“Dervişlerin çile doldurdukları hücre biçiminde tekke bölümü ya da bağımsız yapıdır” (Korkmaz, 2003: s.106).

Dervişlerin, çile çekmek için çekildikleri ıssız, تنها ve sakin yerlerdir. Buralarda kırk gün kırk gece yemeden içmeden kesilerek nefisle mücadele edilir. Bu süre içerisinde uyku ve dünya kelamı en aza indirilir. Dervişler burada bütün dünya işlerinden uzak durarak büyük bir teslimiyetle ibadet ve itaat ederler. Buraların bir özelliği de dar ve karanlık olmasıdır.yani dervişler buralarda ölmeden önce ölmüş olurlar.Burada çile çeken kişilere de çilekeş denir (Aktaş, 2001: s.185).

Âşık Hakiroğlu, çilehane terimini çile çekilen, canlar satılan bir dükkan olarak anlatır.Çile çekerek “Hünkar-ı Veli” makamına ulaşmayı vurgulamaktadır.

Çilane beline kurdu mekanı
Satar bedestanda açmış dükkan
Ölmeden evveli canana canı
Hünkar-ı Veli’yi erdi de gitti (78/2)

5.2.2.20. Eşik

“Tasvvufta ulvi değer taşıyan yer.Dışarıdan içeriye girmekle, zahirden batına ulaşmak anlamına gelir. Bu da eşikten geçmek suretiyle yapılır. Üzerine basıldığı için yokluğu, alçak gönüllülüğü ve yüceliği ifade eder. Bu bakımdan eşige basılmaz

ve eşiğin üzerine oturulmaz, hatta öpülüp girilir. “Eşiğe baş koymak” da bununla ilgilidir. “Beşikten eşiğe kadar” ifadesinde ise, beşikte doğum yani madde âlemine geliş, eşik ile da mana âlemine gidiş yani ölüm kastedilir” (Kaya, 2007: s. 314).

“Eşik, Hz.Muhammet’in “Ben ilim şehriyim, Ali onun kapısıdır” hadisinden esinlenerek Hz.Ali’yi temsil ettiğine inanılan ve yola girişin bir sembolü olarak algılanan meydanın giriş kapısının iç kısmı. Eşiğe yüz sürmek ise eşik öpmek demektir” (Korkmaz, 2003: s.141).

Âşık Cemal Hakiroğlu eşiğine yüz sürmek ifadesi ile bir alçak gönüllülük ve teslimiyet bildirir. Âşık, şiirinde o ulu kişinin eşiğine yüz sürerek kişiden yardım ve derman beklemektedir.

Bir ismi Gülahi biri Keçeci
Eşiğin yüz süren oluyo hacı
Dertlere de derman yarem ilacı
Çalar merhemini el güzel güzel (17/3)

Hakir oğlu aşkınla olmuşum deli
Savuruyor beni sevdanın yeli
Cümlenin umudu Hünkar-ı Veli
Eşiğine yüzüm sürmez miyim ki (98/4)

5.2.2.21. Don Değişirme (Ruhun Ölümsüzlüğü)

Anadolu Aleviliği’ni oluşturan temel inanç biçimlerinden birisi de ruhun yeniden dirilmesi anlamına gelen don değişirme olarak adlandırılan inanış biçimidir.Bu inanışta, ruh ölmez; bedenden bedene geçerek varlığını devam ettirir.

İnsan ruhunun canlı cansız varlıklarda devrettiği inancını, Türkler Anadolu'da da yaşatmışlardır. Örneğin insan sesini turnaya vermiştir.Yine değişik hayvanların donuna girerek sonsuz varlığını devam ettirir (Zelyurt, 2015: s. 242-243).

Bunca evliyalar bunca veliler

Er ölür mü don değişir erenler

İnsanlığa hizmet eden ulular

Er ölür mü don değişir erenler

Dolaşma dışında gel özüne in

Sor ki şu dünyanın sahipleri kim

Suluca Höyük'e konan güvercin

Er ölür mü don değişir erenler

Cumhuriyet kurdu hep olduk gardaş

Yedi devlet ile eyledik savaş

Doğacak Samsun'dan parlayan güneş

Er ölür mü don değişir erenler

Hakiroğlu gayri gel beri beri

Fark edip göresin er ile körü

Susuz kalmaz dolar bir gün göl yeri

Er ölür mü don değişir erenler (74.Şiir)

SONUÇ

Âşık Edebiyatı, ozan-baksı geleneğinin bir devamı olarak 16. yüzyılda teşekkül etmiş ve 17. yüzyılda kurumsallaşmıştır. Âşıklık geleneği geçmişten günümüze gelene kadar çeşitli evrelerden geçmiş, bu süreç içerisinde birtakım değişimler ve gelişmeler göstermiştir. Bu gelenek her dönemde kendisine yeni bir özellik katmış, dinamikliğini daima korumuştur.

Âşık Cemal Hakiroğlu, Tokat'ın Zile ilçesinde yaşayan ve âşıklık geleneğini günümüzde de yaşatmaya çalışan dinamik bir ozandır. 1953 yılında doğan âşık şu an 66 yaşındadır. Âşık 1980'den sonra yazdığı eserlerini cemlerde söylemeye başlamış daha sonra, Merzifonlu Ahmet Turan Saltık tarafından verilen "Hakiroğlu" mahlasını almıştır.

Âşık Cemal Hakiroğlu'nun şiirleri Alevi - Bektaşî kültür öğelerinin zenginliği bakımından önemli bir hazinedir. Âşık, yirmi yıldır hem yaşadığı Zile ve çevresinde hem de Hacı Bektaş dergâhından görevli olarak Anadolu'nun her yerinde zâkirlik görevini icra etmektedir. Âşık, şiirlerinin büyük bir kısmında "Bektaşî Adâp ve Erkânî'nî" işlemiş, ayrıca yazdığı bu şiirlere katıldığı cemlerde, muhabbet meclislerinde sazı ile hayat vermeye çalışmıştır.

Âşık Cemal Hakiroğlu, eserlerini sadece cemlerde değil, katıldığı şenlikler, festivaller ve konserlerde de icra etme fırsatı bulmuştur. Bu etkinliklerden, çoğu kayıt altına alınmadan kaybolan birçok ödül ve plaket kazanmıştır.

Âşık Cemal Hakiroğlu, âşıklığının anne tarafından geldiğini ve bu geleneğin kendilerinde torunlar vasıtasıyla devam ettiğini dile getirir. Âşıklık geleneğinin birçok özelliğini bilmekte olan âşık irticalen şiir söyleyebilmekte, saz çalabilmekte, atışma yapabilmekte, rüya ve badeye inanmaktadır.

Son yıllarda teknolojiye yaşanan gelişmeler âşık edebiyatını da etkilemiştir. Bu nedenle âşıklar da kendilerini geliştirmekte, çağa ayak uydurmaya çalışmakta,

şiiirlerini her kesimden insana ulaştırabilmek için teknolojiden faydalanmakta, eserlerini kaset, CD, internet aracılığı ile dinleyicilerine ulaştırmaktadırlar. Âşık Cemal Hakiroğlu da bu yoldan gitmektedir. Âşığın üç adet kaseti bulunmaktadır. Âşık, Barış Tv’de “Zâkirin Zikri” adlı televizyon programı yapmış, program ve cemlerde icra ettiği eserlerini www.youtube.com, www.dailymotion.com, www.facebook.com gibi video paylaşım sitelerinde yayımlamıştır.

Âşık Cemal Hakiroğlu’nun 98 şiiirini inceledik. Bu şiiirler hece ölçüsü bakımından 8’li ve 11’li hece ölçüsü kullanılarak yazılmıştır. 11’li hece ölçüsü ile yazdığı şiiirlerde çoğunlukla 6+5, 8’li hece ölçüsü ile yazdığı şiiirlerde ise 4+4 duraklar kullanılmıştır. Bazı şiiirlerinde durak ve uyak kusurları görölmüştür. İrticalen söyleyişten kaynaklanan uyak düzensizliklerinin fazlalığı sebebiyle hazırladığımız tabloda uyak türüne yer verilmemiştir. Âşık, en fazla koşma biçimini kullanmıştır. Şiiirlerinde hem tek ayak hem de döner ayak çeşidini kullanmıştır. Şiiirlerin büyük bir kısmı döner ayak şeklidir. (73 tanesi döner ayak, 25 tanesi tek ayak)

Âşık Cemal Hakiroğlu’nun şiiirlerinde yetiştiği bölgenin ağız özelliklerini görmek mümkündür. Şiiirlerinde baktığımızda arıyo (arıyor), gelmiyo (gelmiyor), neme (neyime), gibi ses düşmelerine; yürümez (yürümez), doktor (doktor), dokansız (dokunsun) ünlü değişimlerinden kaynaklanan yerel ağız unsurlarına yer verdiği görölmektedir.

Âşık Cemal Hakiroğlu, anlatımının sade ve açık olmasına dikkat etmiştir. Şiiirler daha çok nasihat ve öğüt verici bir üslupla olduğunu söylenmiştir. Bunun yanında “doğrudan”, “tahkiyeli”, “delil ve ispat yoluyla” anlatım gibi anlatım biçimlerini, söz sanatlarıyla anlatım, atasözleri, deyimler, alkış halk söyleyişleri gibi anlatım kalıplarını da şiiirlerde sıklıkla kullanmıştır.

Âşık Cemal Hakiroğlu’nun şiiirlerinde konu çeşitliliği dikkati çekmektedir. Dinî/ tasavvufi, öğüt verici/öğretici, toplumsal/bireysel eleştiri, maddi aşk gibi konuları şiiirlerde çok fazla işlemiştir. Âşığın özellikle dinî tasavvufi şiiirleri bulunduğu Alevi-Bektaşî kültürünün yansımalarını barındırır. Bu şiiirler dinî

şahsiyetler-tasavvuf uluları ve dinî-tasavvufî unsurlar olmak üzere iki kısımda incelenmiştir. Bu şiirlerle Ehl-i Beyt, Hz.Ali, Hz. Hüseyin, On İki İmam, Hacı Bektaş Veli gibi tasavvuf ulularına duyulan sevgi ve Cem, Dergâh, Hünkâr, Pir, Kerbelâ, Zülfikâr gibi tasavvuf terimleri sıkça dile gelmektedir.

Âşıklık geleneğinin geçmişten günümüze pek çok değişim ve dönüşüm gösterdiğini görmekteyiz. Ozan –Baksı geleneğinin bir devamı olarak gelen ve günümüzde gelişen teknoloji ile yeni bir şekil alan bu edebiyat bir zincir gibi devam etmektedir. Âşık Cemal Hakiroğlu da bu zincirin 21. yüzyıldaki halkalarından biri olmak isteyen âşıklarımızdan biridir.

Âşık Cemal hakiroğlu günümüz âşıkları içerisinde şiirlerinin çeşitliliği, işlediği konular, üslup ve biçim özellikleri bakımından incelenmeye değer bir âşıktır. Bu nedenle çalışmamızın genel manada Türk halk edebiyatına, özel manada ise âşıklık geleneğine katkı sağlayacağı kanaatindeyiz.

ŞİİRLER

Gel ey gafil kör dolaşma cihanda
Hak Adem'de Adem hakkı arıyor
Mehman olmuş can evinde binanda
Hak Adem'de Adem hakkı arıyor

Bu gizli esrara olursan mazhar⁶
Danış bir ustaza defterin yazar
Her nereye gitsen hak sende gezer
Hak Adem'de Adem hakkı arıyor

Eger çeker isen yolun nazını
Bülbülsen güle et avazını
Bir canlı Kabe'de kıl namazını
Hak Adem'de Adem hakkı arıyor

Senden evvel gelip gidenler hanı
Eger verdi isen canana canı
Dört kitapdan evvel sen seni tanı
Hak Adem'de Adem hakkı arıyor

Hak yoluna verir isen serini
Ta bugünden seyredersin yarını

⁶ Mazhar: Tezahür yeri, bir şeyin görüldüğü yer.

Hakiroglu köre deme sırrını

Hak ademde adem hakkı arıyor.

Muharrem ayında Aşûre günü
Ağla gözüm şah Hüseyin aşkına
Halkı için kurban etti canını
Çagla gözüm Şah Hüseyin aşkına

Muharrem'de dertli öter bülbüller
Virandır bahçeler açılmaz güller
Şah Hüseyin diye çağırır kullar
Dağla özüm Şah Hüseyin aşkına

Şah Hüseyin de Ehlibeyt'in başı
Yasını tutmayan olurlar asu⁷

Masumlar aşkına akıttım yaşı
Bağla gözüm Şah Hüseyin aşkına

Heçbir tabip derman olmaz yareme
Giden kervan selam söyle yarime
Hakiroglu Kerbela'da pirime
Söyle sazım Şah Hüseyin aşkına

⁷ Asu:Can yakan, isyan eden.

Nazargâh kılmışın Emirören'i⁸

Verme her yobaza pay Abdal Musa

Mürşid sanmayınız kara yılanı

Ne hallara kaldık vay Abdal Musa

Ziyaret eyledim şahlar şahını

Yalvarırım sana koyma ahımı

Şu sevgi tarlana fitne tohumu

Ettirme zalime tay Abdal Musa⁹

Kaygusuz'un oklarıyla vuruldu

Uçar sular oldu akdı duruldu

Dergâhına gelen sevgi bulurdu

Çoğaldı belirsiz soy Abdal Musa

Antalya eline eylemiş deman¹⁰

Hakiroglu yoktur gönlümde güman¹¹

Kusurum var ise medet el aman¹²

Etme emeyimiz zay Abdal Musa

⁸ Nazargâh: Nazar eden mürşidin makamı, huzuru.

⁹ Tay: Eşit, denk, yaşıt.

¹⁰ Deman: Çare, ilaç.

¹¹ Güman: Umut.

¹² Medet: Yardım.

Cemaline oldum aşık
Bülbülün gülşahına bakın
Sulpdan sulpa yanan ışık¹³
Mülkü Süleyman'a bakın

Ta ki ruh bağlamış özü
Katardan ayırma bizi¹⁴
Anlında Zöhre Yıldızı
Evladı hünkâra bakın

Gelen gider kalmaz sana
Can kurban olsun canana
Kerbelâ'daki al kana
Divanda didara bakın

Hakiroglu söyleten
Kâh güldürüp kâh aglatan
Gönül bendini çağlatan
Deryayı ummana bakın

¹³ Sulp: Döl, nesil, zürriyet.

¹⁴ Katar: Dizi, sıra, silsile.

Selanik elinden bir güneş dogdu
Parlayan Mustafa Kemal deyil mi
Azmışdı yaremiz bir derman yogdu
Baglayan Mustafa kemal deyil mi

Seni fark edemez gözü kör olan
Kâh Ali göründü kâhı Veli olan
Gider gelir don deyişir er olan
Anlayan Mustafa Kemal deyil mi

Hakkdan idi senin gücün kudretin
Vatan için tüm dünyayı titretin
Koca Tepe'deki sırrı hikmetin
Saglayan Mustafa Kemal değil mi

Yıkдын padişahı sendedir umut
Türk'ün damarında asil kan mevcut
Al bayragın gölgesinde tek vucut
Derleyen Mustafa Kemal deyil mi

Cumhuriyet dedin kurdun devleti
Alevi Sünli'si Kürdü Çerkezi
İnsanca severdin bütün herkezi
Söyleyen Mustafa Kemal deyil mi

Hakiroglu Atatürkün izinde
Sevgin dolu bu milletin özünde
Karada denizde gökler yüzünde
Gürleyen Mustafa Kemal deyil mi

Yazılmış eserin tarihe Zile
Bu toprakda nice canlar yetişir
Ne kadar söylesem gelmiyo dile
Bu toprakda nice canlar yetişir

İstemem ben kışı özledim yazı
Ötüşür baharda turnası kazı
Güneyinde yatar Hüseyin Gazi
Bu toprakda nice canlar yetişir

Gerceyi konuşur aşğın özü
Erenler ayırma katardan bizi
Hıdırlık'da Hıdır Abdal'ın izi¹⁵
Bu toprakda nice canlar yetişir

Gönül teseli dir sevgiden aşkdan
Zile'min ismini eylerim desdan
Kale güneyinde Beyaz-ı Besdan
Bu toprakda nice canlar yetişir

Çekilen emekler alasin zayi¹⁶
Turabi Baba'dan alsaydım payı

¹⁵ Hıdırlık: Mezarlık.

¹⁶ Zâyi: Elden çıkan, telef olan,yitik.

Zefil Necmi'yle Sadık Doğanay'ı

Bu toprakda nice canlar yetişir

Hakiroğlu hünkâr ederse himmet

Güzel vatanıma eylerim hizmet

Batıda Çig köyün Koca Şeh Ahmet

Bu toprakda nice canlar yetişir

Palan'lı köyünün ibadet yeri
Ne güzel seyrangâh Çig köyüm baba¹⁷
Kesilir koç kurban verilir seri
Ne güzel seyrangâh Çig köyüm baba

İlk baharda lale sümbül kokuşur
Batısında Kaygusuz'la bakışır
Ne kadar met etsem sana yakışır
Ne güzel seyrangâh Çig köyüm baba

Bir ismin Çig köyü bir ismin Murat
Erenler yolunda hak nizam sırat
Derdi belaları al yabana at
Ne güzel seyrangâh Çig köyüm baba

Yeşerdir ovayı çağlayan suyu
Horasan eridir bellidir soyu
Çekilen emeyi etmesin zayı
Ne güzel seyrangâh Çig köyüm baba

Hakiroglu benim ana vatanım
Evliya yolunda fedadır canım

¹⁷Seyrân: Gezinme, dolaşma.

Geldim dergâhına medet sultanım

Ne güzel seyrangâh Çig köyüm baba

Bir güneş misali dogar ufukdan
Karanlıklar aydınlığa az kaldı
Zamanı geldi de geçiyo çokdan
Sarı çiçek bal vermeye az kaldı

Kalkacak karanlık olacak gündüz
Dogacak samsundan parlayan yıldız
Türk ordusu hedefimiz Akdeniz
Koca çınar dal vermeye az kaldı

Kimin deryasında kimler yüzüyo
Haksızlar haklıyı her gün eziyo
Nuh gemi yapıyo derya azıyo
Türk gençliği hal vermeye az kaldı

Hakiroglu'na da böyle dediren
Delerek dağları geliyo tiren
Sarıнын öküzü kurda yediren
Koca hünkâr yar vermeye az kaldı

Havada karada bakdığım yerde
Umanda Bekdaşı veliyi gördüm
Yareler mehremi dertler davası
Dermanda Bekdaşı Veli'yi gördüm

Türklüğün mimarı Anadolu'da
Yenilik getirdi her bir konuda
Kadın erkek eşit dedi yolunda
Seyranda Bekdaşı Veli'yi gördüm

Horasan Pirleri dedi bu ne hal
Güvercin donunda uçaga misal
Cansız yörüttü moturlar i'mâl¹⁸
Devranda Bekdaşı Veli'yi gördüm

Hakiroglu pirin sevgisi büyük
Ne bilsin hünkarı yolundan dönük
Kâhı Ali kâhı ulu büyük Türk
Leyla'mda Bekdaşı Veli'yi gördüm

¹⁸ İ'mâl:işleme ,yapma.2.Üretme.

Kalıbım toprakda ruhum Adem'de
Döner çarkı devran handa eylemez
Dalarsa ummana aşkın gemisi
Kavuşur deryaya çayda eylemez

Gelmezse deryadan bendini başı
Koyma suyuyla dönmez deyirmen taşı
Üç yüz beş yüz deyil bin olsa yaşı
Akıl başda gerek zayda eylemez

Hakiroglu ben acırım halime
Beni teslim etme nevsim zalime
Dünyanın tabusu versen elime
Yükleyip götürsem tayda eylemez

Bülbülü gülden ayırmak

Bağıma yakışmaz benim

İrkçılık insan kayırmak

Çağıma yakışmaz benim

Boş laf ile kafa yormak

Hatır yıkıp gönül kırmak

İnsanlığa tuzak kurmak

Ağıma yakışmaz benim

Hakiroğlu olma iki

Karıncaya filin yükü

Aslan yatağına tilki

Dığıma yakışmaz benim

Tokat ellerinde Ali evladı
Aziz Baba Keçeci'yi gel de gör
Musa'yı Kazım'dan zatı sıfatı
Aziz Baba Keçeci'yi gel de gör

Biri dedesidir biri torunu
Süre geldik evliyanın yolunu
Seven görür cemalinin nurunu
Aziz Baba Keçeci'yi gel de gör

Sancı pelidiyle satılmış kaya
Bağlanırsan emek yetmiyo zaya
Bin de aşk atına yörüme yaya
Aziz Baba Keçeci'yi gelde gör

Kızlar ziyareti Cibali'ye bak
Nevruz Tepe'sinin havası ferah
Ayak Bastı'ya da basınca ayak
Aziz Baba Keçeci'yi gel de gör

Akıttım Hüseyin aşkına yaşı
Ta ki Kerbela'dan geliyo başı
Zemzem kuyusuyla delikli taşı
Aziz Baba Keçeci'yi gel de gör

Evliya Fırın'ı tarihe şahit

İmarı mimarı kendine ayit

Hakir oğlu'nu da eyleyin kayıt

Aziz Baba Keçeci'yi gel de gör

Baharın müjdesi gelir Nevruz'la
Suların çağlayıp akışına bak
Kuşlar aşka gelir öter avazla
Çalışıp yuvayı yapışına bak

Uyanınca tabiat biter çiğdem
Toprak rahmet bekler göklerden her dem
Sevgiyle kardeşlik verelim erdem
Nevruz'da yigidin halayına bak

Mart aylarının da yirmi birinde
Ata kültürümüz tarih derinde
Bayram olsun yurdun her bir yerinde
Bayragın göklerde duruşuna bak

Adem'in Havva'yı buldugu gündür
Hızır'ın deryaya daldığı gündür
Ol şahı merdanın doğduğu gündür
Şu koca tarihin akışına bak

Hakiroglu sevgiyle sazı ile
Nevruz olsun 4 mevsim yazı ile
Mor koyun yayıl yavru kuzu ile
Bülbülün gül için ötüşüne bak

Batınında gördüm Aşık Veli'yi¹⁹

Uzattı sazını çal dedi bana

Sever isen Muhammed'i Ali'yi

Bulunur kovanda bal dedi bana

Hamdullah Pirim'le cemde yan yana

Muhabbet etiler hayli can cana

Sundular bir dolu iç kana kana

Damlası deryadır dal dedi bana

Birisi ay gibi birisi güneş

Dedi uzak durma gel bize yanaş

Her dem nevsin ile savaş

Verdiğin ikrarda kal dedi bana²⁰

Hakiroglu diye çağır bu devran

Gider gelir bana yorulmaz kervan

Zahiri batunu gör eyle seyran

Farş etme sırrını hal dedi bana

¹⁹ Bâtın: Duyu organlarıyla algılanan nesnelvarlık alanı değil, içe kapanıp düşünmeyle kavranılan, görünmeyen gerçek varlık alanı.

²⁰ İkrar: Tarikata, yola girmek için verilen söz.

Anadan faniye gözüm açarken

Fikrim Ali zikrim Pir Hacı Bektaş

Aşkın kadehinin meyın içerken

Fikrim Ali zikrim Pir Hacı Bektaş

Arş kürş lefi kalem okunan ayet

Zahirden batına yevm-ül kıyamet²¹

Verince sultanın hüsnü hidayet

Fikrim Ali zikrim Pir Hacı Bektaş

Hakiroglu mehman bu can bu tende²²

Pirim Hüseyin'e bendeyim bende

İlik de kemik de damarda gende

Fikrim Ali zikrim Pir Hacı Bektaş

²¹ Yevm-ül kıyamet: İnsanların kısım kısım ayrıldığı ve davalarının halledildiği kıyamet günü.

²² Mehman: Misafir.

Nesli Şit mayası Muhammet Ali

Canlar Gl Aziz'e hoş geldiniz

Erenler halleder mŐkll hali²³

Canlar Gl Aziz'e hoş geldiniz

Sulpdan supla doğar parlayan güneş

Münkir ile eder cenk ile savaŐ²⁴

Ali'ye yoldaş et Hızır'a gardaş

Canlar Gl Aziz'e hoş geldiniz

Baban Ali Haydar deden KeÇeci

Sizden ola yaramızın ilacı

Geldik dergahına hep gardaş bacı

Canlar Gl Aziz'e hoş geldiniz

Hakiroğlu ter bülbülün zarda

Halimiz perişan iŐimiz zarda

Bozuldu bu düzen başımız darda

Canlar Gl Aziz'e hoş geldiniz

²³ MüŐkül: Ćetin,zor,gĖ.

²⁴ Münkir: Kabul etmeyen,inkâr eden,yadsıyan.

Yine mehman olduk pir dergâhına
Sazım aşka geldi tel güzel güzel
Arzu halim vardır şahlar şahına
Gider kervanımız yol güzel güzel

Gönül arz eyliyo vefalı yarı
Onun için gezdim delbi diyarı
Güle bülbül oldum çiçege arı
Taşdım kovana bal güzel güzel

Bir ismi Gül Ahi biri Keçeci
Eşigin yüz süren oluyo hacı
Dertlere de derman yarem ilacı
Çalar merhemini el güzel güzel

Hakiroglu eser pirimin yeli
Aziz Baba Sultan Şeh Mahmut Veli
Akılı olan gidiyo gelince deli
Erilmez sırrına hal güzel güzel

Yaz mı gelir gönül bir çiçek ile
Baharı kış edip gülü öldürme
Devirme dağları denizler taşar
Çölleri sel alır düzü öldürme

Karga leşe bülbül güle ötüyo
Dürüst kervan menziline yetiyo
Alev almış sinem yanıp tütüyo
Ateşe su döküp külü öldürme

Dilkiye kalleşlik aslan da duruş
Eger pehlivansan nevsinle tutuş
Sorarlarsa söyle bilirsen konuş
Arif meclisinde sözü öldürme

Hakiroglu kıldım kavlı ile karar
İster kar edeyim ister zarar
Gönül diyar gezer sevdiğin arar
Seyreyle alemi gözü öldürme

Hal hatır eyleyip dertleşsek bugün
Kavuştuk mürşite kar güzel güzel
Dogup büyüğüm o güzel dostlar
Eşden dostan haber sor güzel güzel

Gıda alın muhabbetin balından
Gaterimiz Şah Hüseyin yolundan
Nesli İmam Ali battal soyundan
Verdiğin ikrarda dur güzel güzel

Olmuşuz bu yola ezelden yoldaş
Ulumuz Ali'den Pir Hacı Bektaş
Yalvarırız hakka hep bacı gardaş
Dizildik katarı dar güzel güzel²⁵

Hakiroglu gezdim delbi diyarı
Güle bülbül oldum çiçege arı
Kalmadı ömrümün yazı baharı
Can isen canana var güzel güzel

²⁵ Katar: Dizi,sıra,silsile.

Eger bülbül isen konma her dala

Hara zar eyleme güle zor gelir

Ahu feryad ile yanarsın nara

Yanarsın ateşe küle zor gelir

İş işten geçerse etme feryadı

Doyulmaz güzeldir dünyanın tadı

Haykırır kişnerse nefsinin atı

Çeki ver dizgini yola zor gelir

Yanar dagda duman olur kar olmaz

Gül açmazsa bülbül ötüp zar olmaz

Hakiroglu ger güzele yar olmaz

Hünkar Hacı Bektaş Pire zor gelir

Tokat ellerine varırsan turnam
Bir gün de Zile'de kal kurban olam
Hüseyin Gazi'den seyret her yanı
Eşten dosttan selam al kurban olam

Artova ile Kaz Ova'sın arası
Yüksek yaylaları serin havası
Hele gör Ballica'lar Magara'sı
Sırrı hikmetinden hal kurban olam

Kelkit Vadi Yeşil Irmak'ın kolu
Suluyor ovayı hem sağlı sollu
Turhal'dan geçiyor Keçeci yolu
Hüsnüyle hümmetin al kurban olam

Reşadiye kaplıca çıkın geziye
Erbağ'dan üzüm getir hediye
Niksar'da ziyaret Melik Gazi'ye
Muhabbeti tatlı bal kurban olam

Hakiroglu sakın ayrılma yoldan
Tokat'da pirim var o anlar haldan
Almus'da Kul Hümmet Hubuyar Sultan
Orası bir derya dal kurban olam

Doğu batı kuzey güney ayırmam
Sorma vatanımı dünyalıyım ben
Dili dini rengi fark etmez bana
Bir tek insanlığa sevdalıyım ben

Yurt cihanda sulf ilkesi bilsek
Fidanlar büyütüp meyvesin dersek
Beraber çalışıp kardeşce bölsek
Sömürü düzenle kavgalıyım ben

Hakir oğlu denkle yükünü taya
Ömür gelir geçer gün saya saya
Adem sıfatında geldik dünyaya
Bütün kainata faydalıyım ben

Gönül sarayına taht kuran güzel

Eller sevdi seni biz sevedik

Yandım hasretinle ervah-ı ezel

Eller gördü seni biz göremedik

Güvercin donunda mazlum bir kuşum

Bana ne beş taşın delikli taşım

Keramet baştaysa ey kalem kaşım

Eller yordu seni biz yoramadık

Gel boşuna yorma Hakir oğlu'nu

Diyardan diyara sürme yolunu

Muhammet neslinden Ali torunu

Eller yordu seni biz yoramadık

Zeynep anana yalvarıyo gel gardaş
Gitme kurban olam imam Hüseyin
Zalım kafir yezit yapacak savaş
Gitme kurban olam İmam Hüseyin

Aglar şehri banu hep ugrun ugrun²⁶
Zalım tuzak kurdu kesecek yolun
Fadime Ana kucak açmış gel yavrum
Gitme kurban olam İmam Hüseyin

Aldı Ehli Beyit'i kan ile firak
Yetiş şahı merdan yolun mu ırak
Şahı Hüseyin'i terk etmiyo Zülcenah
Gitme kurban olam İmam Hüseyin

Hakiroglu durmaz gider bu kervan
Nalete siperdir Yezid-i Mervan²⁷
Müslüm Akil yavruları ile kurban
Gitme kurban olayım İmam Hüseyin

²⁶ Uğrun: Gizli.

²⁷ Mervan: Ehlibeyt'in azılı düşmanları arasında yer alan Mervan'ın adından esinlenerek, aynı durumda görülen yoldan düşen bir kimseyi tanımlamak için kullanılır.

Senelerdir yollarını gözlerim
Hatırla bir selam sal n'olur n'olur
Yaralıyım ta yürekten sızlarım
Azdırma yarayı sar n'olur n'olur

Kalmadı sevdiğim sabrı kararım
Gece gündüz bir çağlayan pınarım
Arı oldum her çiçeğe konarım
Zehirim kabul et bal n'olur n'olur

Hakiroğlu haktan dilek diliyo
Emlik kuzu anam diye meliyo
Zalım boynumuzda hançer biliyo
Yetiş bizi elden al n'olur n'olur

Damla iken vardım ulu deryaya
Lütfeyleyip bu binayı kuran var
Mecnun oldum aşka yandım Leyla'ya
Ferhat olup kayaları yaran var

Kainatı var eyleyen bir ana
Canan mihman olmuş cesette cana
Ben benden habersiz geldim bu hana
Beni benden evvel bakıp gören var

Kudreti kandilde var olan yazı
Melekler onura eder niyazı
Deryada balığı gökte yıldızı
Hesap edip birer birer sayan var

Hakiroğlu sorma bilinmez yaşım
Canlı cansız her mahluka gardaşım
Bendeki düşmanla cengi savaşım
Sabır ile ol Hayber'i kıran var

Bir menzile varamazsan

Yürüdüğün yola yazık

İkrar verip duramazsan

Atlas libas şala yazık

Kervanını vurma taşa

Varamaz menzile haşa

Kulak sağır beyin boşa

Muhabbet de hala yazık

Gelen gidecek bu hana

Pişmelisin yana yana

Sinegi koyma kovana

Tükettiği bala yazık

Hakiroğlu göremezsen

Paylaşıp da bölemezsen

Bu meydanda ölemezsen

Musallaya sala yazık

Tutmuşsun kulpundan dönder bakalım

Boşa devranının hayırını gör

Doldura doldura gönder bakalım

Karsız kervanının hayırını gör

Bir mürşitten tutmadıysan dermanı

Darda iken kabul etmez amanı

Ayırmazsan tane ile samanı

Yelsiz harmanının hayırını gör

Yine bir ademden doğursa ana

Yüz bin kere gelsem gitsem bu hana

Egerim boynumu Ali'den yana

Mavya mervanının hayırını gör

Hakir oğlu söyler gelince dile

Sözde yalan işte olmasa hile

Yakup'a gözyaşı Eyüp'e çile

Dertsiz dermanının hayırını gör

Ser çeşmenin gözü Pir Hacı Bektaş

Merhaba erenler sefa geldiniz

Katara uyanlar hep cümle gardaş

Merhaba erenler sefa geldiniz

Güvercin donunda barışa senbol

İmam Hüseyin bize gelen yol

Boş gezme cihanda gel destini dol

Merhaba erenler sefa geldiniz

Eline beline sahip diline

Sana zor geleni yapma birine

Oku okut durma çalış ilime

Merhaba erenler sefa geldiniz

Hakiroğlu dergahına yüz süren

Nuh'un gemisine kurtulup binen

İnsanı kamildir bu sırra eren

Merhaba erenler sefa geldiniz

Yavrusun yitirmiş ceylan misali
Ağla Fırat Kerbela'ya varınca
Durmaz gece gündüz eyleriz zarı
Söyle Fırat Kerbela'ya varınca

Çağla Kerbela'ya yüz süre süre
Bir arzu hal yazdım al götür pire
Söyle bendeleri gelince dile
Çağla Fırat Kerbela'ya varınca

Ol şahı merdana malum halları
Celal Abbas kesik durur kolları
Yaralandı ehli beyit gülleri
Bağla Fırat Kerbela'ya varınca

Hakir oğlu damla damla yaşımız
Gece gündüz hayalimiz düşümüz
Pir İmam Hüseyin'e bağlı başımız
Böyle Fırat Kerbela'ya varınca

Cemin cemalini bilmez kafirler
Çagırma beyhude dönmez vallahi
Dışını yıkarken içini kirler
Özünden pak olup yunmaz vallahi

Kudreti kandile olmuşuz aşık
Alanur ayeti yakarız ışık
İkilik gözetmek bacı gardaşık
Münkir bu gatara uymaz vallahi

Bir kılı kırk pare böler pirimiz
Yolumuz hoşgörü olmaz kinimiz
Paylaşmak ilkemiz sevgi dinimiz
Enel Hak'sız Mansur olmaz vallahi

Kış olmaz gönlümüz her dem bahar yaz
On İki İmam'a söyleriz dugaz
Biz canlı Kabe'ye kılarız niyaz
Yönümüz duvara dönmez vallahi

Hakiroğlu Hakka var niyazımız
Ali İmran okur telli sazımız
Pir cemali kıblem Kabe özümüz
Kör gezer dolanır görmez vallah

Yürü güzeller güzeli
Yandırdığın yetmedi mi
Sevmişim seni ezeli
Kandırdığın yetmedi mi

Koydun beni halden hale
Açtın yüregime yara
Kuş misali daldan dala
Kondurdugun yetmedi mi

Yok mu sende vidanla ar
Geniş dünyam eyledin dar
Agustos'da başıma kar
Yagdırdığın yetmedi mi

Hakiroğlu verdim ikrar
Sevdim seni kar ve zarar
Belki bir gün arar sorar
Umdurduğun yetmedi mi

Ne servetim vardır ne de şöhretim
Haktan hicap ettim ar bana yeter
Benden etna kul yok eyleme methim
Yönüm Şah Hüseyin zar bana yeter

Derdimi ellere döker ağlarım
Aşka gelir seller gibi çağlarım
Bülbüller konmuyor viran bağlarım
Sarılıp tuttuğum yar bana yeter

Hakiroğlu gelip geçmişiz eyvah
Affetsin kusurları hazreti şah
Pirimin cemali bana kiblegâh
Nuruna baktığım kar bana yeter

Sevgi insanlık temeli
Çiçekleri soldurmayın
Kula kul yazmaz ameli
Çiçekleri soldurmayın

Soldurmayın soldurmayın
Eli bize güldürmeyin
Ozanları yazanları
Aydınları öldürmeyin

Dünya baki sen yalansın
Geçsin özgürce dolansın
Akarsularla sulansın
Çiçekleri soldurmayın

Hakir oğlu selam size
Irmaklar aksın denize
Madımak da olsun müze
Bizi hepten öldürmeyin

Aşkına yandığım gül yüzlü canan
Doluya dönüyom farkında mısın
Tebliğin selamın gelmezse inan
Deliye dönüyom farkında mısın

Hayalin rüyamda cesette canım
Nere baksam seni gördüm imanım
Hançer vursan akmaz bir damla kanım
Ölüye dönüyom farkında mısın

Dünya bir yanadır sen de bir yana
Ateşim kül oldu ben yana yana
Ne kadar cevretsen hoş gelir bana
Veliye dönüyom farkında mısın

Hakiroğlu bitmez gamım kederim
Ozalım dünyada kalsın eserim
Kötülük etsen iyilik ederim
Ali'ye dönüyom farkında mısın

Kargayı bülbül eyledik
Gülümüz kan ağlar gider
Hırsızı çoban eyledik
Sürümüz kan ağlar gider

Menzile varmaz bu katar
Terazi taraflı tartar
Gemi delik kaptan yatar
Yönümüz kan ağlar gider

Hakiroğlu yanar tüter
Karıncaya deveyi yutar
Tilki aslana kafa tutar
Ünümüz kan ağlar gider

Bulunmaz dünyada emsali eşi
Bütün evrendeki var ağlar bu gün
İnsanlık uğruna kurbandır başı
Ay güneş tutuldu nur ağlar bu gün

Muhammet torunu alemler zarı

Ali'nin evladı Fadime yarı

Yatar Kербela'da cihanın varı

Zahiri batunu zar ağlar bugün

Hakir oğlu Muharrem'dir gülemez

Dikeninden korkan gülün deremez

Canı şöyle dursun malı veremez

Utanır kendinden ar ağlar bugün

Güzel Anadolu'm her yanım cennet
Bak tarihe dünü vardır Zile'min
Topragı altındır biçilmez kıymet
Pekmeziyle ünü vardır Zile'min

Verimli ova yaylası var yücesi
Bu topraktan geldi geçti nicesi
Fabrikası yok ki tütsün bacası
Kahvelerde günü vardır Zile'min

Suyu artar kuyuları vurdursak
Kırlarını fidan ile doldursak
Göç dururdu fabrikalar kurdursak
Madenleri feni vardır Zile'min

Hakiroğlu söyle sızlasın teller
Çalışmadan Allah vermez dediler
Dönsün geri gelsin büyük şehirler
İnsanlığa yönü vardır Zile'min

Karanlığın meşalesi

Yandıkca hünkar görünür

Yedi ırmagın şelalesi

Doldukca hünkar görünür

Gece gibi kusur örten

Toprak gibi ol üreten

Güneş gibi aydınlatan

Doğdukca hünkar görünür

Hakiroğlu böyle hali

Dün Ali'ydi bugün Veli

Topraga yamur misali

Yagdıkca hünkar görünür

Yüzmez dedim bu denizde bu gemi

Koca okyanusu kuruttun yeter

Harcayı harcayı bitirdin beni

Kaybetsin sürüyü arıttın yeter

Şirket kurmuş dağıtmaya kocunur

Halin sorsan senden de çok acınır

Utanmazlar hep gül gibi geçinir

Senelerdir bize sııttın yeter

Atamın izinde yürürken atım

Anan var babam var sen ettin yetim

Hep zararla döndü ayle şirketin

Senelerce bizden kar etin yeter

Hakiroglu yana yana çig bişer

Kahi mazlum olur bazı da coşar

Sana muhalefet bana saz düşer

Gece gündüz beni zar etin yeter

Bir kibrit bir dağı yakar
Koca çınar küle döndü
Baktıkca göz yaşım akar
Damla damla göle döndü

Yare beni yare beni
Yar düşürdü zara beni
Bir selamına hasretim
Ara sıra ara beni
Hakir oğlu boyun eger
Bükülmez yayımız meger
O yar benle gönül egler
Yar sandığım ele döndü

Yare beni yare beni
Yar düşürdü zara beni
Bir selamına hasretim
Ara sıra ara beni

Canını vermeyen can pazarında
Gezer dağı taşı yar arar durur
Bir adım atmamış halk nazarında
Enel Hak bağında dar arar durur

Bir mürşitten arınıp da yunmamış
Varıp ser çeşmeye kabın dolmamış
Sultan sarayına mehman olmamış
Açmamış perdeyi ar arar durur

Ekmeden biçmeyi düşünme sakın
Zay olmaz emeyin verirler hakkın
Sana seyreleyen senden çok yakın
Fark etmez bu sırrı kör arar durur

Hakir oğlu düşme bennik toruna²⁸
Bu günü fark eyle seyret yarına
Ugramazsa yolun dost pazarına
Kervanı pul yüklü kar arar durur

²⁸ Bennik: Kendini beğenme,övme ,kibir.

Ezeli ervahtan vermişiz ikrar²⁹
Allah bir Muhammet Ali gel yetiş
Hatice Fatıma Haydari Kerar
Du cihan güneşi nuru gel yetiş

İmamı Hasan'ın oldum aşığı
Şah Hüseyin iki cihan ışığı
Zeynel'in Bakır'ın olsam eşigi
Has bahçe bağının gülü gel yetiş

Caferi Sadık'la Musa'yı Kazım
İmamı Rıza'ya bağladım özüm
Tagıya nagıya sürmüşüm yüzüm
Arıtır kovanı balı gel yetiş

Hakiroglu cümle egelim başım
Askeri methiye dökelim yaşım
Pirim Hacı Bektaş sen düzelt işi
Üstümüzde yeşil eli gel yetiş

²⁹ Ervah: Ruhlar.

Can evimden bir ok vurdu cananım
Tabip derman bulamadı gel de gör
Ahı feryat ile geçdi zamanım
O yar merhem çalamadı gel de gör

Hasretin gözümde bir salkım üzüm
Senin hayalinle gecem gündüzüm
Yörümez kervanın yokuşum düzüm
Menziline varamadı gel de gör

Hakiroglu derdim dökem tellere
Diyemem derdimi yaban ellere
Bülbül küsmüş konmaz oldu güllere
Hâl ehlini bulamadı gel de gör

Yörü hey kervancı çek katarını

Bu yolda menzilin almasını bil

Bırak bir kenara karı zararını

Anana canını vermesini bil

Kimi hayal eder arar Mevla'yı

Mecnun da çöllerde sorar Leyla'yı

Zeliha Yusuf'a saldı sevdayı

Kerem ol aslıya yanmasını bil

Hakiroglu bilmez kaşın eymeyi

Kim istemez sevilip de sevmeyi

Ham iken koparma daldan meyveyi

Eger bahcivansan dermesini bil

Senin sevginle senin aşkınla
Söylüyorum Şah Hüseyin neredesin
Fırat'a karışan gözüm yaşında
Çağlıyorum Şah Hüseyin neredesin

Dün bugündür bugün düne benziyor
Zalimin zulmü de bizi eziyor
Tabip gelmez oldu yare azıyor
Sızlıyorum Şah Hüseyin neredesin

Hakir oğlu yollar çıkmıyo düze
Yoksa seni sevmek suçmudur bize
Boynumu sicime sinemi köze
Dağlıyorum Şah Hüseyin neredesin

Taç vurmuş boşuna beyinsiz başa

Hırkayı bilemez şal arar durur

Çiçek diye konar bir kara taşa

Arısız kovanda bal arar durur

Yüksek uçmuş bir turaba konmamış

Aşkın ateşinde pişip yanmamış

Boş dönmüş seçmeden kabın dolmamış

Karışmaz kervana yol arar durur

Hakiroglu emek gitmesin zaya

Kişinin makamı edeple haya

Yüzmeyi bilmezsen dalma deryaya

Çırpınır boşuna dal arar durur

Bülbülü gülden ayırmak

Bagıma yakışmaz benim

İrkçılık insan kayırmak

Çagıma yakışmaz benim

Boş laf ile kafa yormak

Hatır yıkıp gönül kırmak

İnsanlığa tuzak kurmak

Agıma yakışmaz benim

Hakiroglu olmaz iki

Karıncaya filin yükü

Aslan yatagına tilki

Dagıma yakışmaz benim

Ölümü kime danışdın
Dön de gel geri dön de gel
Sadık yar ile kavuşdun
Dön de gel geri dön de gel

Yeni dolup daşmışıdım
Engelleri aşmışıdım
Can gözünü acmışıdım
Dön de gel geri dön de gel

Sıkıldın mı sorunundan
Kocundun mu sen yolundan
Olgun kızın torunundan
Dön de gel geri dön de gel

Hakiroglu'na söz verdin
Sevdin bu yola öz verdin
Fidan dikdim meyve derdim
Dön de gel geri dön de gel

On sekiz mart bin dokuz yüz on dörtte
Dur yolcu geçilmez Çanakkale'den
Vatana can kurban oluruz derden
Dur yolcu! Geçilmez Çanakkale'den

Mustafa Kemal'le Kınalı Ali'm
Dünyaya ders verdi meçhul askerim
Anzak'la yan yana yatar Mehmet'im
Dur yolcu! Geçilmez Çanakkale'den

Çanakkale Dumlupınar Sakarya
Bütün şehitlerle yüce Ata'ya
Dünyaya ders verdi düşmanı zaya
Dur yolcu! Geçilmez Çanakkale'den

Hakir oğlu Türk'üm eylerim metin
Taşı kemigimdir toprağı ettim
Bir yumruk olunca benim milletim
Dur yolcu! Geçilmez Çanakkale'den

Ne yaptım bilmiyom ben bu feleğe

Her günüm sefalet zorunan geçti

Aşık oldum can alıcı meleğe

Sakladım yıllarca arınan geçti

Kimi ağlayacak kimi gülecek

Kimim var ki göz yaşımı silecek

Kimine bahşetmiş gül ile çiçek

Şu benim yıllarım zarınan geçti

Hakir oğlu kime dökem nazımı

Çaldım ama incitmedim sazımı

Çok bekledim baharımı yazımı

Benim dört mevsimim karınan geçti

Er olan toprağın altında yatmaz
Gönlünden gümânı kaldır imanım³⁰
Erenler sözüne yalanı katmaz
Menzile vardırıan yoldur imanım

Neylersin sarayı neylersin hanı
İsteyene versin şöhreti şanı
Deryanın içinde damlanı tanı
Akar katre katre doldur imanım

Süzülüp gelince lefi kalemde
Gerçeğe erersin işde o demde
Ne güzeller vardır bak şu aplemde
Sevilip sevmesi zordur imanım

Hakiroglu Pire eğer isen baş
Önce sen nevsinle edersin savaş
Ululardan ulu Pir Hacı Bektaş
Doğar her devirde nurdur imanım

³⁰ Gümân: Sanmak , zan

İster dert verirsin istersen derman
Vidanaına haval ettim yar seni
Her Şeye sahiptin elinde ferman
Vidanaına haval ettim Pir seni

Tabip ne yapsın ki yarem derinde
Sen olsan ne yapan benim yerimde
İnsafa gelirsin günün birinde
Vidanaına haval ettim yar seni

Seni sevenlerin kaçar mı gözden
Hakiroglu sevdim gönülden zden
Sıratı nizamda demezen bizden
Vidanaına haval ettim Pir seni

Viraneye dönmüş şu bizim köyler

Hatırları sorulmaya az kaldı

Hanı nerde kaldı agalar beyler

Koşa koşa yorulmaya az kaldı

Çekeriz çekeriz çilemiz bitmez

Baykuş mekan kurmuş bülbüller ötmez

Kapılar kapalı bacalar tütmez

Kara kilit kırılmaya az kaldı

Uyutulduk yalan dolan boş söze

Çok şükür köylüyü getirdim dize

Bir çuval gübreyi çıkardım yüze

Kara saban sarılmaya az kaldı

Hakiroglu uyanmanın zamanı

Ayırın taneden çürük samanı

Tütmeyince fabrikanın dumanı

Geri köye yamanmaya az kaldı

Tüm insanlık sevimli
Sevgi dostluk hoş görüyle
Hakları da verilmeli
Sevgi dostluk hoş görüyle

Adem'le Havva'dan geldik
Kâh ağladık kâhı güldük
Cepelere bile öldük
Sevgi dostluk hoş görüyle

Ferhat kayaları yardı
Mecnun Leyla'sını buldu
Atam Cumhuriyet kurdu
Sevgi dostluk hoş görüyle

Hakiroglu bu ne eda
Aşıklara Hakdan nida
Vatanıma canım feda
Sevgi dostluk hoş görüyle

Doğru diyen dokuz köyden kovulur
Ondandır her yerde taşlanıyorum
Yolunu bilmeyen kervan yorulur
Haldan bilmez hancı dışlanıyorum

Yalvardım yakardım duyan olmadı
Az almadı çoğa koydum olmadı
Şu dünyada bir eserim kalmadı
Acep insan mıyım suçlanıyorum

Marifet devrinde ilim çağında
Çırpınırım cehaletin ağında
Fidanlar yeşerttim gönül bağında
Daldan değil kökten aşlanıyorum

Hakiroğlu oldu yaş altmış altı
Gün ilkindi karanlığa ne kaldı
Geçen günler bir bir ömrümü çaldı
Baktım ki aynaya yaşlanıyorum.

Özünden benliği atmayan kişi
Enel Hak bağında dar olamaz ki
Can gözünü açıp canan görmeyen
Gezer dağı taşı yar olamaz ki

Sıfattan ademdir boş geçer devran
Çık da yücesine eyle dur seyran
Gönül şehrine gitmezse kervan
Beyhude yorulur şar bulamaz ki

Begenmez yuvayı çok dala konar
Deryadan gelmezse akar mı pınar
Kara daş kendini cefayir sanar
Bir sarraf elinde kar olamaz ki

Hakiroglu yalan dolan öz ile
Aşka düşüp yanamazsan köz ile
Hak bulunmaz üç beş tane söz ile
İniler arısı bal bulamaz ki

Bel baglama yalan dolan sözüne
Adem sıfatında hayvan çoğaldı
Zerre kadar hak girmemiş özüne
Adem sıfatında hayvan çoğaldı

Eylenmez bu handa gelen gidiyo
Çoban sürüsünü ayrı güdüyo
Evlat babasına küfür ediyo
Adem sıfatında hayvan çoğaldı

Hakiroglu ne olacak halimiz
Küstü ağaç meyve vermez dalımız
Ne hırkamız belli nede şalımız
Adem sıfatında hayvan çoğaldı

Lefi kalemlle yazılan
Kuran var kuran içinde
Süzölüp ademden gelen
Kuran var kuran içinde

Dünyanın kündünü bilen
Hak olup mihraca inen
Aşk ile yazılan kuran
Kuran var kuran içinde

Sayfa sayfa ayet ayet
Pahasına yetmez kıymet
Cümle alem sana mihnet³¹
Kuran var kuran içinde

Hakiroglu sırrım bilsem
Gonca gül misali dersem
Yüz bin kere yüzüm sürsem
Kuran var kuran içinde

³¹ Mihnet:Sıkıntı,zorluk.

Memleketi sınıflara bölenler
Arı yok ki namusuna dokansın
Mazlumun hakkını çalıp yiyenler
Arı yok ki namusuna dokansın

Birlesek kardeşim açılsın güller
Konuşsun ozanlar sızlasın teller
Ugur Mumcu'lara uzanan eller
Arı yok ki namusuna dokansın

Suç işleyip su yüzüne çıkanlar
Hakkın binasını vurup yıkanlar
Ozanlar yazarları yakanlar
Arı yok ki namusuna dokansın

Hakiroglu minnet mi var bu cana
Yanıp kül oluyom ben yana yana
Ne desem yobaza gelmez imana
Arı yok ki namusuna dokansın

İlim okyanusu fikir deryası

Hünkâr Hacı Bekdaş Kemal Atatürk

Fehmedersen insanlığın aynası³²

Şah-ı Merdan Hünkar Kemal Atatürk

Yaradan başka olma kula kul

Bilim ilim ile çalış ara bul

İnsanı sevmekdir güzel doğru yol

Şah-ı Merdan hünkar Kemal Atatürk

Çıkar karaları geyin akları

Birlik ile var ederiz yokları

Eşitlik simgesi kadın hakları

Veren Hacı Bekdaş Kemal Atatürk

Pirin felsefesi dünyaya ışık

Demokrasi Cumhuriyet Atatürk

Hakiroglu yürümeli bu tüzük

Şah-ı Merdan Hünkar Kemal Atatürk

³² Fehm: Anlama,kavrama,idrak.

Ne gözyaşı diner ne kavga biter
Demokrasi gelmeyince Türkiye'm
Dilkiler aslanı kalleşce yener
Demekrosi gelmeyince Türkiye'm

Amerika Rusya boş ver Arap'ı
Orta Dogu'nun yokdur düzeni tadı
Özgür konuşamaz vatan evladı
Demokrasi gelmeyince Türkiye'm

Ak alınına kara yazı yazılır
Bu düzene böyle gitmez bozulur
Zengin daha zengin fakir ezilir
Demokrasi gelmeyince Türkiye'm

Yağ çekip haksıza haklı diyemem
Sen aç durup ben de havyar yiyemem
Hakiroglu daha fazla diyemem
Demokrasi gelmeyince Türkiye'm

Arzuhalim sana pirim

Beni benden utandırma

Budur senden tek dileyim

Beni benden utandırma

Ekildim de oldum tohum

Senin olsun azım çoğum

Bugün varım yarın yoğum

Beni benden utandırma

Başka iş gelmez elimden

Ayırma beni yolumdan

Elim belimle dilimden

Beni benden utandırma

Akıtma beni sel gibi

Kara dolaşmış gül gibi

Hakiroglu'nu el gibi

Beni benden utandırma

Atatürk'dür benim baş öğretmenim
Karanlığa ışık saç öğretmenim
Nereden bakarsan bu eser senin
Her şeyde emeyin var öğretmenim

Öğretmezsen bunu kimse bilmezdi
Uydu füze bilgisayar olmazdı
Tıp gelişip insan kopyalanmazdı
Her beyine giden var öğretmenim

Yıllar evvel yaşarıdık çar naçar
Ne gemi yüzerdi ne uçak uçar
İlim ışığını dünyaya saçar
Her nereye baksam car öğretmenim

Hakiroğlu bunu düşünen beyin
Hesabını yapmış da A ile Z 'nin
Görmezse bakar kör köre ne deyim
Cahile bu dünya dar öğretmenim

Tarih doksan sekiz on bir otuzu
Kaybettim anamı yandım kor gibi
Sürüden ayrılmış meler bir kuzu
Meleyip geliyor anam der gibi

İnsan ömrü hayal ile düş imiş
Vardım mekanına üç beş taş imiş
Yalan dünya akıbetin boş imiş
İnsan oğlu fark edemez kör gibi

Hakir oğlu bilmem acep nasıl iş
Kâhı bahar oldum kâhı boran kış
Vardım mezarlığa ötüyo baykuş
Bir gün olur sende gelin der gibi

Salınarak gelen dilber
Dersem gülünü gülünü
Dökmüş kaşının üstüne
Zülfün telini telini

Aşkından döndüm deliye
Duruşun benzer Ali'ye
Hacı Bektaş'ı Veli'ye
Sordum eline eline

Olmuşum destine deman
Af eyler dilersen aman
Dedesı Ahmet'i cemal
Hünkâr torunu torunu

Çağlar akar aşkın seli
Bu derde düşünler deli
Hasan Hulki Rızan gülü
Sürer yolunu yolunu

Hakiroğlu'nun özünü
Eşiğne sürdüm yüzümü
Dost diye çaldım sazımı
Aşkın telini telini

Ferhat olan deler geçer dağları
Yanar sevdası Şirin'e sorun
Har dűŐürme viran eder bađları
Bűlbűl zara dűŐer gűlűne sorun

Kara reysin gemisine yűn veren
Gűvenci de Hindistan'a gűnderen
Sırrı hakikat da yeŐil el gűren
Dűnya gűzelini pirine sorun

Enel Hak bađının gűlűnű deren
Terk eder dűnyayı bu sırra eren
ađırmadan duyan bakmadan gűren
űlmeden evveli űlene sorun

Hakiroğlu fazla inme derine
Bugűn alıŐ sermaye tut yarına
Varıncağız o sultanın Őarına
Eline beline diline sorun

Doksan dokuz on yedi ağustos gecesi

Günler ağlar aylar ağlar yıl ağlar

Enkazlar altında kaldı nicesi

Yas tut Türkiye'm vatan kan ağlar

Oynadı fay hatdı açıldı Marmara

Yükseldi denizler yarıldı kara

El uzat milletim sarılsın yara

Vicdan ağlar gönül ağlar hal ağlar

Söyle hırsıza mazemedden çalmasın

Katliam gibi toplu insan ölmesin

Anne oğulsuz yavru yetim kalmasın

Unutulmaz acı tarih kan ağlar

Bolu Düzce Sakarya'dan Kocaeli

Gölcük Yalı Ova'dan İstanbul eli

Hakiroğlu böyle arz eder hali

Sazım ağlar perde ağlar tel ağlar

Niye yalan dünya demişler sana
Dünya yalan değil insanlar yalan
Gelen üç beş günlük mehmandır hana
Dünya yalan değil insanlar yalan

Kâh gündüz olursun kâhı da gece
Kimisi genç gider kimisi koca
Tahtı Süleyman'lar haniya nice
Dünya yalan değil insanlar yalan

İsderse bulanır isder durulur
Beynamaz fark etmez boşa yorulur
Er olanlar gelir gider sır olur
Dünya yalan değil insanlar yalan

Cemal Hakiroğlu yorma kendini
Bir deryaya bağladıysan bendini
Bilen var mı şu dünyanın kündünü
Dünya yalan değil insanlar yalan

Hançer vurdun parça parça eyledin

Yinede sağ kaldı öldüremedin

Aşıkâr cümle aleme söyledin

Ben kendi kendime bildiremedim

Öğüt verdim tenhalarda söyledim

Yalvardım yakardım yandım ağladım

Her yanından zincir ile bağladım

Yine de haykırdı sindiremedim

Çıktık er meydanına kuruldu divan

O kadar güzel ki sanki bir civan

El ayak tutturamaz yalı pehlivan

Bir türlü kimseye yendiremedim

Hakiroğlu eksilmiyor hep artar

Yaradan Allah'ım sen bizi tutar

Fazla fazla alır hep eksik artar

Kantarı bir yerde durduramadım

Gayrı zor geliyor bana Şu gurbet
Bizim elin yollarını unuttum
Ayrı dűŐmeyince bilinmez kıymet
Yârin tatlı dillerini unuttum

Geçti bahar yazlar dayandı güze
Gönül dayanmıyor hasrete naza
Yıllar geçti gelemedik yüz yüze
Sıra sıra benlerini unuttum

Hak seni saklasın değmesin nazar
Tartamaz terazi kurulmaz Pazar
Yavru ceylan gibi salınır gezer
Al yeŐilli Őallarını unuttum

Hakiroğlu bu kaderin oyunu
Selviye benzettim yarin boyunu
Hayal meyal kaŐlarının yayını
Siyah zűlfűn tellerini unuttum

Tayla denklerini karış katar
Yürü bir menzile yol verirseler
İrfan meclisinde durasın dara
Sorarlarsa söyle dil verirseler

Çay menzil aldırılmaz bir deryaya dal
Arı gibi çalış kovan dolsun bal
Kapı ara bahçıvandan destur al
İncitmeden kokla gül verirseler

Şu fani dünyaya konanlar göçer
Sırası gelenler ecelden içer
Hakiroğlu cümrün boyumu geçer
Geçerler suçumdan hoş görürseler

Irmaklar denize boşa akarsa
Bu gidişle bu memleket kalkınmaz
Serseri keyfince orman yakarsa
Bu gidişle bu memleket kalkınmaz

Her gelen haklıysa kimdedir hata
Hep geriye kaldık gitmedik öte
Köylünün malına kondukca kota
Bu gidişle bu memleket kalkınmaz

Vatanını düşün benliği bırakma
Almazlar da ABD' ye yolların ırak
İMF ile de otur İMF ile de kalk
Onun için bu memleket kalkınmaz

Siyasette koltuk aşkı bitmiyo
Bir gelirse daha güçte yetmiyo
Sıfırlıyo utanıp da gitmiyo
Bu gidişle bu memleket kalkınmaz

Hakiroğlu sarılmazsa bu yara
Gün geçtikçe ülke gidiyo dara
Selam olsun Anıtkabir Ankara
Sen gelmezsen bu memleket kalkınmaz

Bunca evliyalar bunca veliler
Er ölür mü don değişir erenler
İnsanlığa hizmet eden ulular
Er ölür mü don değişir erenler

Dolaşma dışında gel özüne in
Sor ki şu dünyanın sahipleri kim
Suluca Höyük'e konan güvercin
Er ölür mü don değişir erenler

Cumhuriyet kurdu hep olduk gardaş
Yedi devlet ile eyledik savaş
Doğacak Samsun'dan parlayan güneş
Er ölür mü don değişir erenler

Hakiroğlu gayri gel beri beri
Fark edip göresin er ile körü
Susuz kalmaz dolar bir gün göl yeri
Er ölür mü don değişir erenler

Yüce dağlar gibi derdim sıralı
Sende benim gibi yaralı mısın
Hançer yemiş yüreğinden yaralı
Sende benim gibi karalı mısın

Şu aşkın elinden kül olmuş özü
Alev çıkmaz ama tütüyo közü
Akmaz oldu yaşlar kurumuş gözü
Yürek pare pare yaralı mısın

Hakiroğlu geldi geçti çağlar
Akların üstüne karalar bağlar
Güler görünse de içi ağlar
Gari bülbül gibi Zaralım mısın

Allaha kul olduk resule hümmet
Ben Hüseyin'in bendesiyem bendesinin bendesi
Haksıza eğilip etmeyiz minnet
Ben Hüseyin'in bendesiyem bendesinin bendesi

Aşkına düşeli döndüm deliye
Talip oldum ululardan uluya
Tanrının aslanı merdan Ali'ye
Ben Hüseyin'in bendesiyim bendesinin bendesi

İrfan meclisine geldik cancana
Bacı gardaş otururuz yanyana
Kerbelâ Çöl'üne girdi kalkana
Ben Hüseyin'in bendesiyem bendesinin bendesi

Hakiroğlu olmaz kibir kinimiz
Ölmeden eveli burda ölür dirimiz
Hünkar Hacı Bektaş Veli pirimiz
Ben Hüseyin'in bendesiyem bendesinin bendesi

Dört mevsimim geldi geçti kar ile
Bahar erişmedi kış neme yarar
Bir gün devran süremedik yar ile
Hayal geldi geçti düş neme yarar

Ben kendi halimce dolandım durdum
Edirne'den Kars'a hep benim yurdum
Gördüğüm her dalda bir yuva kurdum
Sıgmıyor dünyaya baş neme yarar

Hep bana mı verdin derdi çileyi
Unutturdun şu dünyada gülmeyi
Mecnun ettin buldurmadin Leyla'yı
Dolandır bakalım boş neme yarar

Eyvah Hakiroğlu geçti iş işten
Gelirsem dünyaya bir daha baştan
Ben doğarken geçtim delikli taştan
Mihman ol gönlüme taş neme yarar

Hünkâr bahçesine dikildi fidan
Dünyaya meyvesin derdi de gitti
Onun istediği ilm ile irfan
İlm-i ledun dersi verdide gitti

Çilane beline kurdu mekanı
Satar bedestanda açmış dükkan
Ölmeden evveli canana canı
Hünkârı Veli'yi erdi de gitti

Sever idi erenlerin cemini
Şah Hüseyin'e verdi ikrar yemini
Pir elinden nuş eyledi demini
Sakiyi Kevser'den kandı da gitti

Kabın doldu ser çeşmenin gözünden
Pir sevgisi Atatürk'ün izinden
Söylenecek ozanların sözünden
Tarihe damgasın vurdu da gitti

Hakiroglu onu dil etmez tarif
Tarife gerek yok fark eder arif
Kim diye sorarsan Mahsuni Şerif
Bir Zöhre Yıldızı doğdu da gitti

İnsanlığa fayda olmak dilersen
Seni kurtaracak kalemdir yavrum
Yurtta sulh cihanda sulhu dilersen
Seni kurtaracak kalemdir yavrum

Oku mühendis ol işlet madeni
Havada uçağı deryada gemi
Eger sever isen güzel ülkeni
Seni kurtaracak kalemdir yavrum

Öğretmen ol ilmin ile aydınla
Doktur hekim olda yareyi bağla
Hakim savcı ol ki adalet sağla
Seni kurtaracak kalemdir yavrum

Hakiroglu yoksa yalan mı sözüm
Cumhuriyet ilkem Atatürk özüm
Düşündüm taşındım başka yok çözüm
Seni kurtaracak kalemdir yavrum

Ne yerin altında ne gökyüzünde
Arama beyhude hak sende sende
Düşün biraz akli mantık tezinde
Bir damlan deryadır ak sende sende

Gezme kır bayırda gönülde yayla
Ferhat'a Şirin'sin Mecnun'a Leyla
Sana mehman olmuş yaradan Mevla
Aç da can gözünü bak sende sende

Pir cemali kıblem etmem bahane
Ayn-el yakin hakkı gördük daha ne³³
Sana cennet agla bana meyhane
Yetmiş seksen huri çok sende sende

Hakiroglu söyler sözün firesiz
Açmış pazarını satar parasız
Aşık aşısız olmaz derdi çaresiz
Hançer yüreğime ok sende sende

³³ Ayn-el yakin: Göz ile görür derecede görerek,müşâhade ederek bilmek.

Feryadım arşa dayandı

Uyan dost gafletten uyan

Aklar karaya boyandı

Uyan dost gafletten uyan

Biri ikiye bölmeden

Dost ağlar düşman gülmeden

Fare gemiyi delmeden

Uyan dost gafletten uyan

Düne bak bu günü düşün

Gülmemiş çileli başın

Ekmeğe katık gözyaşın

Uyan dost gafletten uyan

Hakir oğlu bilmem n'oldu

Gül bağına karga doldu

Üsküdar da sabah oldu

Uyan dost gafletten uyan

Nesli Muhammet'den Haydar-ı Kerrar

Hünkâr Hacı Bektaş pirim Hamdullah

Sevgi meşalesi gönlümde yanar

Hünkâr Hacı Bektaş pirim Hamdullah

Damlası deryadır içenler kanar

Tarihe şahittir asırlık çınar

Aya ışık tutar güneşle yanar

Hünkâr Hacı Bektaş pirim Hamdullah

Hakir oğlu sözüm özde yuğurur

Gün gelir karınca fili doğurur

Barış güvercini sevgi çağırır

Hünkâr hacı Bektaş pirim Hamdullah

Göksünden ok yemiş yavru bir ceylan

Meller gider Hüseyin'e yaralı

Bakar dört köşeyi ediyor seyrân

Eller gider Hüseyin'e yaralı

Ziyaret et erenleri pirleri

Söyle yare durumları pirleri

Dumanlı dağları kızgın çölleri

Deler gider Hüseyin'e yaralı

Hakir oğlu yürür karış karış Katar'a

Sine kanda iken yetişir cara

Bizim derse yeter varınca şara

Yeller gider Hüseyin'e yaralı

İnsan sevdiğini arar bulursa
Arıya ne gerek bala ne gerek
Varır bir üstattan dersin alırsa
Hırkaya ne gerek şala ne gerek

İkrar kavli ile kalkıp oturan
Kaptan olur menziline yetiren
Gönül bahçesinde meyve bitiren
Ağaca ne gerek dala ne gerek

Bir lokmayı kırk pareye bölenler
Dört duvarı temelinden örenler
Canını canana kurban verenler
Sırrı sır ederler hala ne gerek

Pehlivan kendi nefsinin yenenler
Çiğ kalır mı aşk oduna yananlar
Hüseyin'e yardırl olur hüre erenler
Sırrı sır erenler hala ne gerek

Hakir oğlu geçmez oldu günlerim
Anasız kuzuyum durmaz melerim
Bir dokunsan inim inim inlerim
Mızraba perdeye tele ne gerek

Savurma zülfün telini
Yele nisbet etme n'olur
Sordum söylemez halını
Dile nisbet etme n'olur

N'olur n'olur n'olur sensiz de halım yaman olur

Yılda bir selam gelse bütün dünya benim olur

Kirpiği ok hilaldir kaş
Ah çekiyo yavaş yavaş
İnce ince süzülür yaş
Sele nisbet etme n'olur

N'olur n'olur n'olur sensiz de halım yaman olur

Yılda bir selam gelse bütün dünya benim olur

Zannedersem huri melek
Bir gün kabul olur dilek
Sarp kayada açan çiçek
Güle nisbet etme n'olur

N'olur n'olur n'olur sensiz de halım yaman olur

Yılda bir selam gelse bütün dünya benim olur

Can cananda hakkı sezer

Deryasın bulanlar yüzer

Yürek yara sızlar gezer

Tele nisbet etme n' olur

N' olur n' olur n' olur sensiz de halım yaman olur

Yılda bir selam gelse bütün dünya benim olur

Hakir oğlu düşlerini

Bahar eyle kışlarını

Çatma güzel kaşlarını

Ele nisbet etne n' olur

N' olur n' olur n' olur sensiz de halım yaman olur

Yılda bir selam gelse bütün dünya benim olur

Ölürüm uğruna kırpmam gözüm
Vatanım bayrağım cumhuriyetim
Zincire vursalar çekmem sözümü
Vatanım bayrağım cumhuriyetim

Bir yumruk oluruz düşmana karşı
Vermeyiz vatandan bir çakıl taşı
Gölgele al bayrak semayı arşı
Vatanım bayrağım cumhuriyetim

Her karışta bin bir türlü anı var
Bak tarihe şöhreti var şanı var
Dağında taşında şehit kanı var
Vatanım bayrağım cumhuriyetim

Hakir oğlu doğruları demeli
Bizi bölmek de faşizmin emeli
Laiklikdir bir olmanın temeli
Vatanım bayrağım cumhuriyetim

Tokat vilayeti Turhal halkına
Cümle yatan erenlere merhaba
Bilenler erermiş sırrın farkına
İncitmeden derenlere merhaba

Aziz Baba Ali Haydar Keçeci
Soyu Şah-ı Merdan başında tacı
Dertlerin dermanı yare ilacı
Murat Mahsut verenlere merhaba

Atdı Zülfikar'ı Kızıl Elma'dan
Deryaları geçti dağlar yarmadan
İnanmazsan git sor Çatal Kaya'dan
Hak deyip de bilenlere merhaba

Selam olsun sana ey Koca Haydar
Tarihe şahittir sahip Zülfikar
Hakir oğlu sana eyler durur zar
Can içinde yarenlere merhaba

Bir ismin Süleyman biri de Aziz
Bir açmış bahçede gül ile nergiz
Canlar dergâhına gelir sürer yüz
Cemalini görenlere merhaba

Aşk dağları yarar yandığın zaman
Ferhat olup kazmasını bilersen
Erenlerin yolu deryayı umman
Yelken açıp yüzmesini bilersen

İkrara bağlıdır oturuş duruş
Eğer yiğit isen nevsinle vuruş
İrfan meclisinde destur al konuş
İnci mercan dizmesini bilersen

Düşersen benliğe dost dosttan üşür
Dinle arifleri manayı devşir
Arı her çiçeği kovana taşır
Zehir-i bal süzmesini bilersen

Hakir oğlu hakdan tutmuşuz eli
Seni senden sorar neylersin eli
Mürvet kapısıdır Pir Bektaş Veli
Arzu halim yazmasını bilersen

Gönül dosda gitmek ister
Yollar bir acayip oldu
Dost sandığım kinler besler
Kullar bir acayip oldu

Eyvah eyvah zaman eyvah
Hallarımız yaman eyvah

Haksıza haklı denildi
Gül diye diken derildi
Arıya şeker verildi
Ballar bir acayip oldu

Eyvah eyvah zaman eyvah
Hallarımız yaman eyvah

Mum güneşi yakar gibi
Kör Tanrı'ya bakar gibi
Balık baştan kokar gibi
Halar bir acayip oldu

Eyvah eyvah zaman eyvah
Hallarımız yaman eyvah

Hakir oğlu hayal düşler
Herkes mayasını işler
Yuva yaptırmaz ağaçlar
Dallar bir acayip oldu

Eyvah eyvah zaman eyvah
Hallarımız yaman eyvah

Çekmiş katarın gider
Yolun açık olsun kervan
Pir vermesin gamla keder
Yolun açık olsun kervan

Bülbül olmuş düşer zara
Durur Mansur gibi dara
Bir diyardan bir diyara
Yolun açık olsun kervan

Söz söylenir hece hece
Kâhı gündüz kâhı gece
Selam olsun ey Güblüce
Yolun açık olsun kervan

Dostluk gelsin kinler bitsin
Sevenler murada yetsin
Sergen Baba yardım etsin
Yolun açık olsun kervan

Her aşığın bir havası
Her Mecnun'un bir Leyla'sı
Hakir oğlu'nun duası
Yolu açık olsun kervan

Rehber oldun diyar diyar gezdirdin
Sazım sen olmasan hâlım perişan
Kâhı gökde kâh deryada yüzdürdün
Sazım sen olmasan hâlım perişan

Ne kadar aşığım bir bilsen sana
Kâh baba misali kâhı da ana
Derdimi döktüğüm sadık yar bana
Sazım sen olmasan hâlım perişan

Dökülür manalar sarı telinden
Anlatanlar anlar senin telinden
Mecnun'a aşk verir Leyla çölünden
Sazım sen olmasan hâlım perişan

Hakir oğlu derdi gamı bölüşür
Daralınca Hızır gibi erişir
Sesime ses verir benle konuşur
Sazım sen olmasan hâlım perişan

Alıp da verdiğim her nefesimde
Fikrim Şah Hüseyin dilim ya Ali
Sazım inledikçe gönül sesimde
Perdeler Hüseyin telim ya Ali

Leyli nahar bir çağlayan pınarım
Dumansız ateşe düşdüm yanarım
Arıyım konmaya kovan ararım
Çiçeğim Hüseyin balım ya Ali

Kurban olsun her dem canana canım
Verseler cellat katli fermanım
Gönlümün bağında açan fidanım
Meyvesi Hüseyin dalım ya Ali

Hakir oğlu çeker gam ile kervan
Gün ilkindi oldu geçdi bu devran
Batında cemalin eyledim seyran
Size malum olsun halım ya Ali

Samandan ayır taneyi
Elemezsen un olmuyo
Egirip verme emeyi
Keçi kılı yün olmuyo

Yalvarıyom yapma etme
Hep işin oynayıp ütme
Doğru gel dostu incitme
Eğri kılıç kın uymuyo

Hakir oğlu keder elem
Yazmaz oldu sustu kalem
Nasıl şad olup da gülem
Kan akmadık gün olmuyo

Merzifon'dan giden giden ey ulu kervan
Feryadımı zarda koyma geri dön
Böyle kurulmuşdur bu çark-ı devran
Yakıp bizi narda koyma geri dön

Kurban olam şah-ı merdan soyuna
Şahin bakışına fidan boyuna
Mekanını kurmuş Yakup köyüne
Müşgülümü zorda koyma geri dön

Battal'ı Gazi'den yeşeren o el
Ferhat'lar misali kayaları deler
Yine bir anadan zuhur eyle gel
Gözlerimi yolda koyma geri dön

Hakir oğlu için için yanarım
Kanatsız kuş uçmaz ki konarım
Gece gündüz bir çağlayan pınarım
Mansur gibi darda koyma geri dön

Can tahammül etmez yürek dayanmaz
Kanlı Kerbelâ'da durur boş beşik
Oklar deymiş Ali Asker uyanmaz
Kanlı Kerbelâ'da durur boş beşik

Güneşin önüne çekildi perde
Zeynep giriftardır binlerce derde
İmam Zeynel hasta çaresiz halde
Kanlı Kerbelâ'da durur boş beşik

Celal Abbas su yolunda ah çeker
Hür şeyit kanı hüseyin'e akar
Mahsumlar feryadı ta arşa çıkar
Kanlı Kerbelâ'da durur boş beşik

Hakir oğlu gider Hüseyin göçü
Şehriban feryatla yoluyo saçı
Altı aylık yavrunun neydi suçu
Kanlı Kerbelâ'da durur boş beşik

Kurttan kuzu doğmaz çakaldan aslan
Sultan makamını kul temsil etmez
Her yeledi attan olmaz küfeylan
Varamaz menzile yol temsil etmez

Kamil ile cahil etmez hasbıhal
Kirlendir çiçeği sinek yapmaz bal
Kimi saç uzatır kimisi sakal
Dervişi tekkeyi kıl temsil etmez

Seni senden sorar istemez tanık
Ebedi yaşarsın olursan layık
Bu dünyada baki kalan insanlık
Saraylar servetler pul temsil etmez

Hakir oğlu yoğruldukça yoğrulur
Doğruyu eğmezsen eyri doğrulur
Bir anam var kainatı doğurur
Hâla ergenim der dul temsil etmez

Hiç kimseye fayda olmaz
Cebi dolu beyni boşlar
Tabip olsa derman çalmaz
Cebi dolu beyni boşlar

Ölür esersiz yaşamaz
Zerrece vicdan taşımaz
Öksüzün başın okşamaz
Cebi dolu beyni boşlar

Hakir oğlu eyledi tez
Yol çamur kayıp olmuş iz
Götürecek üç metre bez
Cebi dolu beyni boşlar

Gönül arz ediyor pir diyarını
Gel derse hünkarım gitmez miyim ki
Açarsa bağında kırmızı gülüm
Garip bülbül gibi ötmez miyim ki

Orda çok güzeldir erenler cemi
Söyletir insanı o aşkın demi
Açarsa yelkeni yürürse gemi
Deryayı ummana yetmez miyim ki

Bağlanan geçermiş cümle varından
Dertli derman bulur yüce şanıdan
Seven gelir yurdun dört bir yanından
Halkıma sazı çalmaz mıyım ben

Hakir oğlu aşkla olmuşum deli
Savuruyor beni sevdanın yeli
Cümlenin umudu Hünkar-ı Veli
Eşiğine yüzüm sürmez miyim ki

SÖZLÜKÇE

Asu: Can yakan, isyan eden.

Âvâz: Ses.

Ayn-el yakin: Göz ile görür derecede görerek, müşâhade ederek bilmek.

Bâtın: Duyu organlarıyla algılanan nesnelvarlık alanı değil, içe kapanıp düşünmeyle kavranılan, görünmeyen gerçekl varlık alanı.

Bend: Baraj

Bennik: Kendini beğenme, övme, kibir.

Cevr: Ezâ, haksızlık, zulüm.

Demam: Çare, ilaç.

Didar: Yüz, çehre

Emlik: Süt emmekte olan, insan ya da hayvan yavrusu.

Ervah: Ruhlar.

Esrar: Sırlar, gizler, gizli şeyler.

Fehm: Anlama, kavrama, idrak.

Gül-şen: Güllük, gül bahçesi.

Güman: Umut.

Gümân: Sanmak, zan

Hıdırlık: Mezarlık

Hidâyet : Doğru yol, hak yolu, kurtuluş yolu.

Himmat: Çaba, gayret. 2.Girişim, uğraş 3.lütuf, kerem.

İkrar: Tarikata, yola girmek için verilen söz.

İ'mâl: işleme ,yapma. 2. Üretme.

Kâfir: Tanrı'nın varlığına inanmayan, Tanrı tanımaz.

Katar: Dizi, sıra, silsile.

Künd: Kesmez, kör 2.Ağır.

Mazhar: Tezahür yeri, bir şeyin görüldüğü yer.

Medet: Yardım.

Mehman: Misafir.

Mervan: Ehlibeyt'in azılı düşmanları arasında yer alan Mervan'ın adından esinlenerek, aynı durumda görülen yoldan düşen bir kimseyi tanımlamak için kullanılır.

Mihnet: Sıkıntı, zorluk.

Münkir: Kabul etmeyen, inkâr eden, yadsıyan.

Mürşid: İrşad eden, olgunlaştıran, gerçeği gösteren. 2.Şeyh.

Müşkül: Çetin, zor, güç.

Nazargâh: Nazar eden mürşidin makamı, huzuru.

Seyrân: Gezinme, dolaşma.

Sulp: Döl, nesil, zürriyet.

Tay: Eşit, denk, yaşıt.

Uğrun: Gizli.

Ummân: Büyük deniz, okyanus.

Yevm-ül kıyamet: İnsanların kısım kısım ayrıldığı ve davalarının hâledildiği kıyamet günü.

Yunmak: Yıkanmak

Zâhiri: Görünürde olan, dışsal.

Zâr: Ağlayan, inleyen.

Zâyi: Elden çıkan, telef olan, yitik.

EKLER

Ek 1. Fotoğraflar

Keçeci Baba Anma Töreni Tokat-Erbaa (2013)

Abdal Musa Anma Töreni Emirören Köyü (2000)

Zile Belediyesinin düzenlediği Nevruz Kutlaması (1993)

Âşık Cemal Hakiroğlu'nun Adana'da bir dernek açılışı sırasında çekindiği fotoğraf

Âşık Cemal Hakiroğlu (sağdaki) Adapazarı'nda askerlik sırasında çekindiği bir fotoğraf (1975)

Âşık Cemal Hakiroğlu saz çalarken (2018)

Tokat Zile Cemevi'nde zâkirlik görevi sırasında (2018)

Âşık Cemal Hakiroğlu (solda) ve Battal Gazi Ocağı'ndan Ocak Dedesi Ahmet Turan Saltık (2000)

Âşık Cemal Hakiroğlu (soldaki) ve Âşık Haydar Tezel (sağdaki)

Aziz Baba törenlerinde (Tokat-Turhal) Cemal Hakiroğlu (ortada) ve arkadaşları

Cemal Hakiroğlu(sağda), Çorumlu Cafer Dede (ortada) ve kardeşi (solda)

AMASYA

YEŞİLÖZ KÖYÜ KÜLTÜR DAYANIŞMA ve YARDIMLAŞMA DERNEĞİ
*Düzenlemiş olduğumuz "1. Bahar Şenliğinin" de
buluşmak dileğiyle...*

TÜM HALKIMIZ DAVETLİDİR

KATILAN SANATÇILARIMIZ

AŞIK GÜLABİ

Durmuş ÇARİŞSES

Aşık Cemal HAKİROĞLU

Tuncer BAL

Nevzat AK

**SÜ TV' de SİLAYA DOĞRU PROGRAM
ÇEKİMİYLE ve SUNUMUYLA
GÜRSEL SUNAR ve EKİBİ**

ONUR KONUĞUMUZ , ŞİŞLİ BELEDİYE BAŞKANI MUSTAFA SARIGÜL

3. SIDKI BABA ETKİNLİKLERİ

Ondörtbin yıl gezdim divanelikte
Sıdkı ismin duydum pervanelikte
İçtim şarabını mestanelikte
Kırkların ceminde dara düş oldum

Güruh-u naci'ye özümü kattım
İnsan sıfatından çok geldim gittim
Bülbül oldum firdevs bağında öttüm
Bir zamanlar gül için Dara düş oldum

Sıdkı' yam çok şükür didara erdim
Aşkın pazarında hak yola girdim
Gerçek ariflere çok meta verdim
Şimdi Hacı Bektaş pire düş oldum

Sıdkı Baba

PROGRAM
Saygı Duruşu
İstiklal Marşı
Açılış Konuşması
Yemek ve İkram

SANATÇILAR
Dertli Divanı
Seyfi Alkan
Cemal Hakiroğlu
Ali Şaban
Ferhat Durmuş
Konuk Sanatçılar

Tarih : 24 Ağustos 2008 Pazar Günü Saat : 12:00
Yer : Gümüştepe Köyü

Âşık Cemal Hakiroğlu'nun katıldığı program afişlerinden bazıları

KEÇECİ BABA
TOKAT - ERBAA
KEÇECİ KÖYÜ

TOKAT ERBAA KEÇECİ KÖYÜ
TERTİP KOMİTESİ
SALİN BOLAT
MUHTAR VE YÖN.

İSTANBUL TERTİP KOMİTESİ
KEÇECİ KÖYÜ SOS. YAR. VE DAY. DER.
ALİ ARSLAN
BAŞKAN VE YÖN.
Tel: 0536 702 13 30
(KEÇECİ KÖYÜ DERNEĞİ GENÇLİK KOLLARI)

22. GELENEKSEL AHİ MAHMUT VELİ KÜLTÜR ETKİNLİKLERİ

GÜLER DUMAN

YOL TV'den Sılaya Doğru Ekibi Program Çekimiyle
Sılaya Doğru Ekibi ve (Gürsel SUNAR) Yorumu İle
30 AĞUSTOS 2008 CUMARTESİ
CEM TÖRENİ
(TÖREN GÜNÜ PANEL OLACAKTIR.)
OTOBÜSLER 29 AĞUSTOS 2008 CUMA AKŞAMI
DERNEK ÖNÜNDE HAREKET EDECEKTİR.

KEÇECİ KÖYÜ SEMAH EKİBİ

KEÇECİ KÖYÜNDE GÖRÜNTÜLER

KONUK SANATÇILAR
ARSLAN KOÇ - ALİ RIZA TEPE - NESLİGÜL ERARSLAN - VEYSEL GÖZGÖZ

AŞIK ERENİ
SADIK YİĞİT
SEVGİ ARSLAN
AYŞEGÜL PINAR
Medya FM'den
AŞIK CEMAL HAKİROĞLU

Âşık Cemal Hakiroğlu'nun katıldığı program afişlerinden bazıları

YAŞAYAN ZİLELİ ÂŞIKLARIMIZ.

ÂŞIK Cemal HAKİROĞLU
(Cemal DEMİRELLİ)

Necdet KURT

1953 yılında Zile'ye bağlı Palanlı köyünde doğmuştur. Annesi Keziban Hanım, Babası Süleyman Bey'dir. Beş kız, üç erkek kardeşin en büyükleridir, ilkokulu 1966 yılında bitiren Âşık Cemal Hakiroğlu üç'ü kız dört çocuk babasıdır.

Gençliğinde hayvancılık ve çiftçilikle uğraşmış olan âşık, halen Zile ilçe merkezinde yaşamakta ve geçimini âşıklık yaparak sağlamaktadır. Bölgedeki gelenekte önemli yere sahip âşıklardan biridir.

İrticalen şiirler söyleyebilen Âşık, Hakiroğlu mahlasını kullanmaktadır. Bu mahlas kendisine Battal Gazi evlatlarından Ahmet Turan Saltuk tarafından verilmiştir. Sekiz yaşlarında Dedesi ve çevresindeki Cem âşıklarına heveslenerek, ustası Âşık Hacı Koçer'den usta çırak ilişkisiyle ders almıştır. Aslında Âşık Cemal Hakiroğluna göre aşk ve sevgi gibi kavramlar insanın yaşam hamurunun ana maddesini oluşturmaktadır. Alevi-Bektaşî inanç sisteminin ana temellerinden olan incinsen de incitme anlayışını şiar edinmiştir. Tasavvuf, Methiye, Hiciv, Tabiat ve insan sevgisi gibi konuların yanı sıra güncel ve sosyal konularda da şiirler yazmaktadır.

Âşığın birçok şiiri başka sanatçılar tarafından bestelenmiş ve şiirleri birçok araştırmacının dikkatini çekmiştir. Kendi eserlerinden oluşan ve kendisinin seslendirdiği üç adet albümü bulunmaktadır. Şiirlerinden örnekler:

ZİLEM

*Güzel Anadolu'm her yanı Cennet
Bak tarihe şamı vardır Zile'min
Toprağı altındır biçilmez kıymet
Pekmeziyle ünü vardır Zile'min*

*Verimli ova yaylası var yücesi
Bu topraktan geldi geçti nicesi
Fabrikası yok ki tütsün bacası
Kahveleri dolu dolu Zile'min*

*Sular artar kuyuları vurdursak
Kırlarını fidan ile doldursak
Göç dururdu fabrikalar kurdursak
Madenleri boşa yatar Zile'min*

*Hakiroğlu söyle sızlasın teller
Çalışmadan Allah vermez dediler
Dönsün geri gelsin büyük şehirler
Bahçesi var bağı vardır Zile'min*

ER ÖLÜR MÜ

*Bunca evliyalarda bunca veliler
Er ölür mü? don değişir erenler
İnsanlığa hizmet eden ulular
Er ölür mü? don değişir erenler*

*Dışında dolaşma gel özüne in
Sor ki şu dünyanın sahipleri kim
Sulcahöyük'e konan güvercin
Er ölür mü? don değişir erenler*

*Cumhuriyet kurdu hep olduk kardaş
Yedi düvel ile eyledik savaş
Doğacak samsundan parlayan güneş
Er ölür mü? don değişir erenler*

*Hakiroğlu gayri gel beri beri
Fark edip göresin er ile körü
Susuz kalmaz dolar birgün göl yeri
Er ölür mü? don değişir erenler*

YETKİ BELGESİ

T.C.NO	28115250554		
SOYADI	DEMİRELLİ		
ADI	CEMAL		
BABA ADI	SÜLEYMAN		
ANNE ADI	KEZİBAN		
DOĞUM YERİ	ZİLE		
DOĞUM TARİHİ	01.10.1955		
MEDENİ HALİ	EVLİ		
İL	TOKAT		
İLÇE	ZİLE		
KÖY	PALANLI		
Cilt no:0051	Aile sıra no:00017		Sıra no:0033

OCAĞIBAĞLI OLDUĞU OCAK BATTAL GAZİ

Minareyi Sağır Mh. Yüksel cd. 26 Zile/Tokat

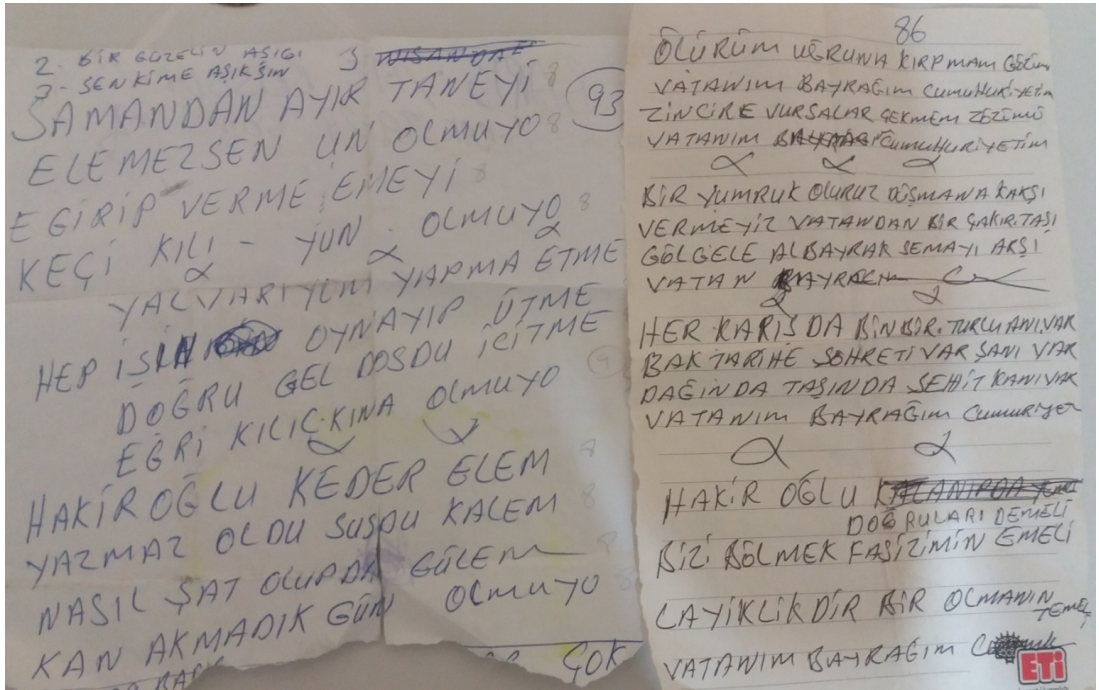
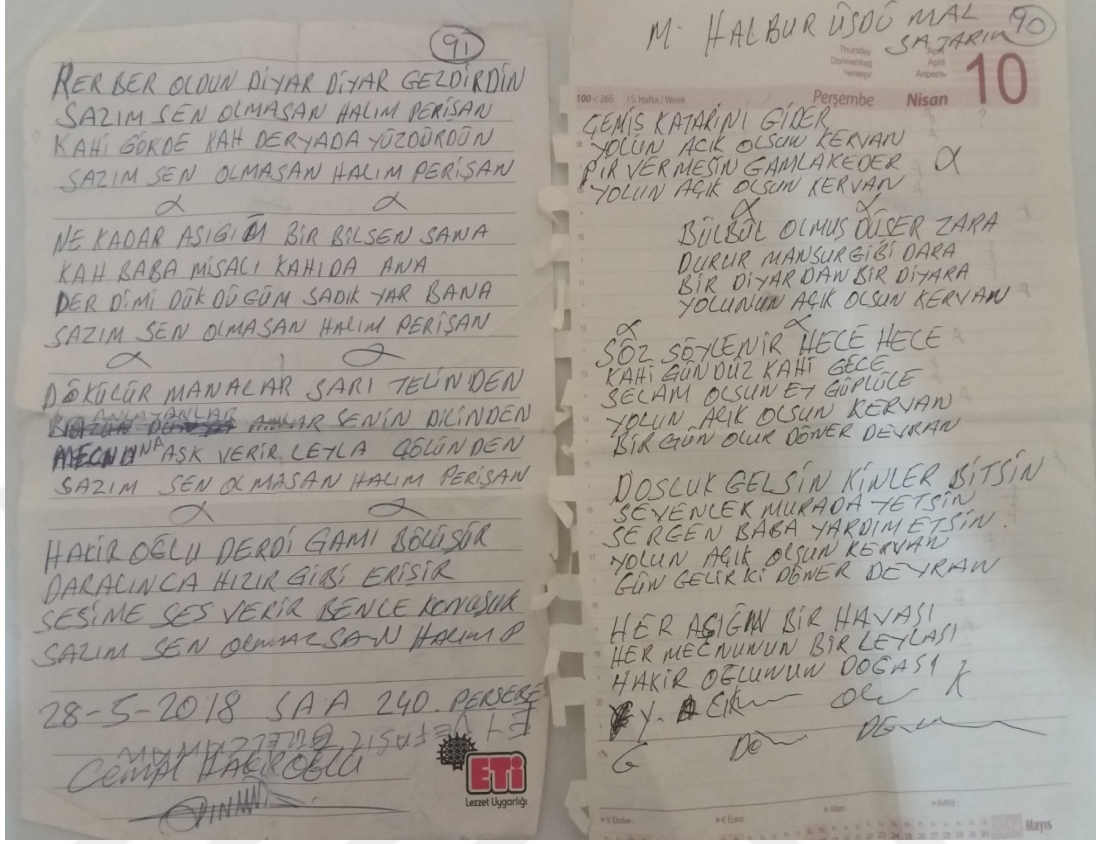
TLF. EV : GSM:0535/9505061 İş:

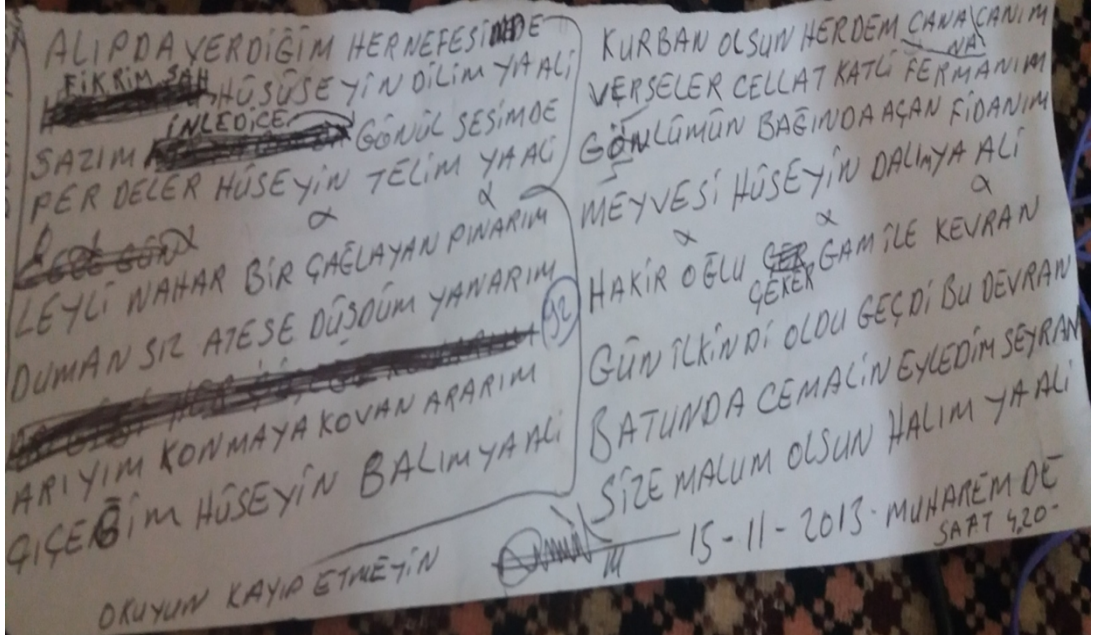
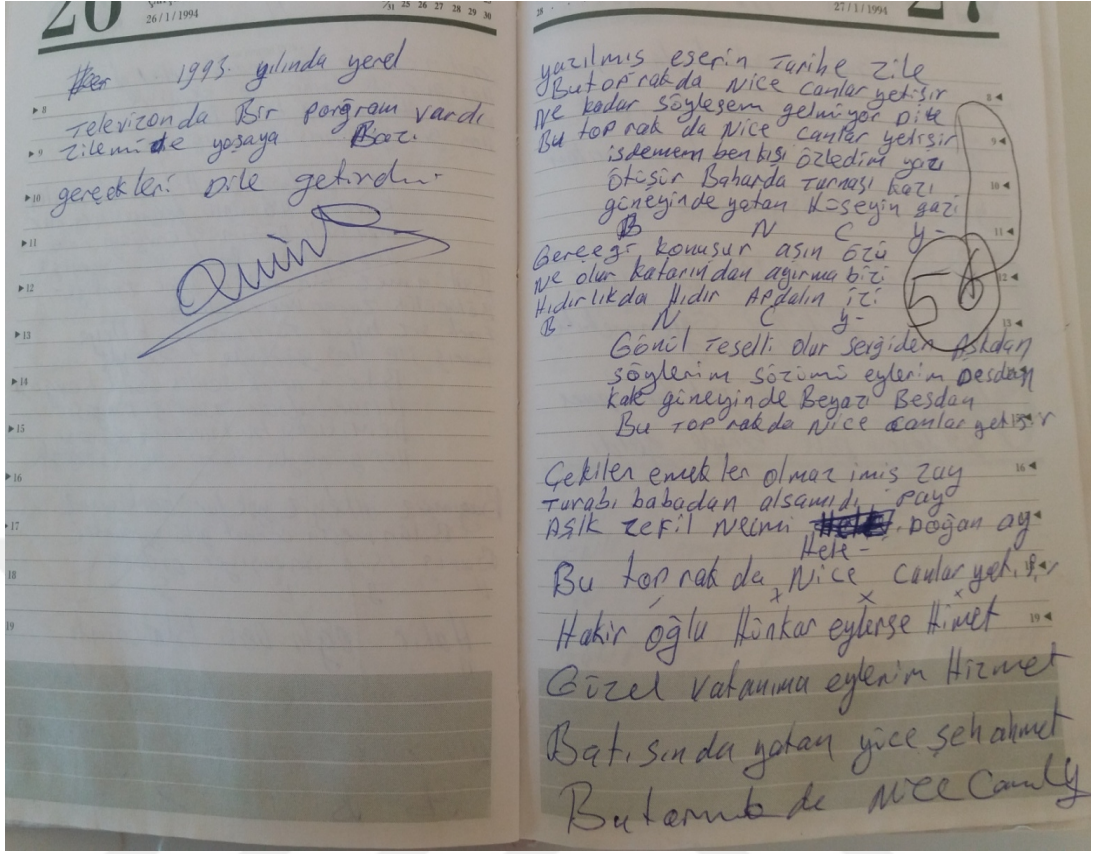
YUKARDA KİMLİĞİ BELİRTİLEN CEMAL DEMİRELLİ, YOLUMUZLA İLGİLİ HER TÜRLÜ HİZMETİ (DEDELİK, ZAKİRLİK.. V.S.) YÜRÜTMEME YETKİLİDİR. CÜMLE ALEVİ BEKTAŞİ TOPLUMUNUN GÖREVİ ESNASINDA YARDIMCI OLMALARINI, GEREKEN İTAAT VE İNKİYATA BULUNMALARINI RİCA EDER SEVGİ VE SELAMLARIMI SUNARIM. 16 AĞUSTOS 2013

Veliyettin ULUSOY
Bala Mah. Ulusoy Sok.No:2
50800 HACİBEKTAŞ

Âşık Cemal Hakiroğlu'nun zâkirlık görevini yapmasını sağlayan belge

Ek 2. Âşık Cemal Hakiroğlu'nun el yazması şiir örnekleri

Ek 3. Âşık Cemal Hakiroğlu'nun Aldığı ödüllerin bir kısmı

KAYNAKLAR

AKTAŞ, Hasan (2001). **Türk Şiirinde Din ve Tasavvuf**. Konya: Çizgi Kitabevi.

ALTUN, Işıl (2007). **Âşık Mevlüt İhsanî'nin Aşk Konulu Hikâyeleri Üzerine Bir Araştırma**, (2. Baskı), İstanbul: Doğu Kütüphanesi.

ALTUN, Işıl, Yasemin Gürsu (2010). **Âşık Mevlüt İhsani Gizli Defterim (Yaşamı-Edebi Kişiliği-Yayımlanmamış Şiirler)**. Baskı-platin ofset.

ALTUN, Işıl, Utku Özdemir (2011). **Âşık Nuri Çırağı Unutamadım (Hayatı-Sanatı-Şiirleri)**. İstanbul: Motif Vakfı Yayınları.

AKIN, Bülent (2016). **Zâkirlikten Âşıklığa Âşık Niyazi**. Ankara: Barış Kitap.

ARTUN, Erman (2017). **Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı**. Adana: Kitabevi Yayınları (9. Baskı).

ARTUN, Erman (2008). **Dini Tasavvufî Halk Edebiyatı**. İstanbul: Kitabeviyayınları (2.Baskı).

ARTUN, Erman (1996). **Günümüzde Adana Aşıklık Geleneği (1966-1996) ve Aşık Feymani**. Adana: Adana Valiliği İl Kültür Müdürlüğü Yayınları: 3.

ARTUN Erman (2004). **Türk Halk Edebiyatına Giriş**. İstanbul: Kitabevi Yayınları.

ATALAY, Besim (1991). **Bektaşilik ve Edebiyatı**. İstanbul: Ant Yayınları.

BAKIRCIOĞLU, N. Ziya (2007). **Halk Şiirimiz**. İstanbul: Ötüken Yayınevi.

BOZÇALI, Mahmut (2006). **Alevi-Bektaşî Nefeslerinde Dinî Muhteva**. İstanbul: Horasan Yayınları (2.Baskı).

DEMİR, Necati (2006). **Tokat İli ve Yöresi Ağzları (İnceleme-Metinler-Sözlük)**. Ankara: Gazi Kitabevi Yayınları.

DEMİRELLİ, Cemal (2018a). **Âşık Cemal Hakiroğlu ile Zile'de yapılan 25.07.2018 tarihli görüşme. Görüşmenin ses kaydı ve deşifre edilmiş bir kopyası Zübeyde Şirin arşivindedir.**

DEMİRELLİ, Cemal (2018c). **Âşık Cemal Hakiroğlu ile Zile’de yapılan 25.07.2018 tarihli görüşme.**Görüşmenin ses kaydı ve deşifre edilmiş bir kopyası Zübeyde Şirin arşivindedir.

DEMİRELLİ, Cemal (2018b). **Âşık Cemal Hakiroğlu ile Zile’de yapılan 02.09.2018 tarihli görüşme.**Görüşmenin ses kaydı ve deşifre edilmiş bir kopyası Zübeyde Şirin arşivindedir.

DİLÇİN, Cem (1995). **Örneklerle Türk Şiir Bilgisi.** Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 517 (3.Baskı).

DÜZGÜN, Dilaver (2010). **Türk Halk Edebiyatı El Kitabı.** Ankara: Grafiker Yayınları(7.Baskı).

EYÜBOĞLU, İsmet Zeki (1991). **Alevi –Bektaşî Edebiyatı.** İstanbul: Der Yayınları.

GÖLPINARLI, Abdülbaki (1969). **100 Soruda Tasavvuf.** İstanbul: Gerçek Yayınevi.

GÖLPINARLI, Abdülbaki (1963). **Bektâşî Nefesleri.** İstanbul: Remzi Kitabevi.

GÜNAY, Umay (2008). **Türkiye’de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi.** Ankara: Akçağ Yayınevi (5.Baskı).

GÜZEL, Abdurrahman, Ali Torun (2003). **Türk Halk Edebiyatı El Kitabı.** Ankara: Akçağ Yayınevi (1.Baskı).

GÜZEL, Abdurrahman (2012). **Dini Tasavvufî Türk Edebiyatı El Kitabı.** Ankara: Akçağ Yayınevi (5.Basım).

KAYA, Doğan (1999). **Anonim Halk Şiiri.** Ankara: Akçağ Yayınları.

KAYA, Doğan (2000). **Âşık Edebiyatı Araştırmaları.** İstanbul: Kitabevi Yayınları.

KOCADAĞ, Burhan (1998). **Alevi-Bektaşî Tarihi.** İstanbul: Can Yayınları.

KÖPRÜLÜ, M. Fuad (2004). **Saz Şairleri.** Ankara: Akçağ Yayınları (3.Baskı).

KÖPRÜLÜ, M. Fuad (2004). **Edebiyat Araştırmaları 1.** Ankara: Akçağ Yayınları (4.Baskı).

KURT, Necdet (2016). **El Vurup Yâremi İncitme Tabip Zileli Âşık Sadık Doğanay** (Araştırma-Derleme-İneleme). İzmir: Kanyılmaz Matbaacılık.

MELİKOFF, Iréne (2014). **Uyur İdik Uyardılar-Alevilik-Bektaşilik Araştırmaları**. İstanbul: Demos Yayınları (4.Baskı).

ONAY, Ahmet Talât (1996). **Türk Halk Şiirlerinin Şekil ve Nev'i** (1.Baskı) (Haz: Prof. Dr.Cemal Kurnaz). Ankara: Akçağ Yayınevi.

ÖZARSLAN, Metin (2001). **Erzurum Âşıklık Geleneği**. Ankara: Akçağ Yayınları (1.Baskı).

SAKAOĞLU, Saim (2014). **Âşık Edebiyatı Araştırmaları**. Konya: Kömen Yayınevi (1.Baskı).

ULU, Mehmet Emin (2004). **Alperenler Cenneti Tokat**. İstanbul: Acar Matbaacılık.

VAKTİDOLU, Adil, Ali Atalay (2002) **Hız. Betül - Fatıma Anamız**. İstanbul: Can Yayınları (4.Basım).

YARDIMCI, Mehmet (2003). **Âşık Edebiyatı Araştırmaları**. İzmir: Ürün Yayınları.

ZELYUT, Rıza (2015). **Türk Aleviliği (Anadol Aleviliğinin Kültürel Kökeni)**. Ankara: Kripto Kitabevi (13.Basım).

BİLDİRİLER

ARTUN, Erman (13-18 Ağustos, Eylül 2009). “**Türk Dünyası Âşıklık Geleneğinin Geleceğe Taşınması**”. XVII. Uluslararası Kıbatek Edebiyat Şöleni (Balkanlar Türk Edebiyatı ve Kültürü), Kosova.

SOILEAU, Mark (2011). “**Vilayet-Name'nin Dünyası, Hacı Bektaş'ın Mirası**”. 1. Uluslararası Hacı Bektaş Veli Sempozyumu. Ankara: SFN Televizyon Tanıtım Tasarım Yayıncılık Ltd. Şti.: 502-505.

ANSİKLOPEDİLER

DUYGULU, Melih (2009). “Saz”. İslam Ansiklopedisi. İstanbul: T.D.V. C.36, s.220.

KILIÇ, Ünal (2013). “Yezid”. İslam Ansiklopedisi. İstanbul: T.D.V. C.43, s.514.

TÜRK Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi (1997). (Devirler/İsimler/Eserler/Terimler). İstanbul: Dergâh Yayınları. C.1, s.184, 188.

ÖZKAN, Halit (2013). “Zeyneb”. İslam Ansiklopedisi. İstanbul: T.D.V. C.44, s.356.

ŞENEL, Süleyman (1991). “Âşık Musiksi”. İslam Ansiklopedisi. İstanbul: T.D.V. C.3, s.555.

SÖZLÜKLER

ALBAYRAK, Nurettin (2010). **Ansiklopedik Halk Edebiyatı Sözlüğü**. İstanbul: Kapı Yayınevi (2.Basım).

Dinî Terimler Sözlüğü (2009). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

KAYA, Doğan (2007). **Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Terimler Sözlüğü**. Ankara: Akçağ Yayınevi (1.Baskı).

KORKMAZ, Esat (2003). **Ansiklopedik Alevî Bektaşî Terimleri Sözlüğü**. İstanbul: Kaynak Yayınevi (3.Basım).

Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Büyük Lügat (1990). İstanbul: TÜRDAV Basın ve Yayın Ticaret ve Sanayii A.Ş.

ÖRS, Derya, Hicabi Kırılancı, Ahmet Eryüksel. (2006). **Osmanlı Türkçesi Sözlüğü**. Ankara: Gün Yayınları.

ÖZTÜRK, Özhan, (2009). **Folklor ve Mitoloji Sözlüğü**. Ankara: Phoenix Yayınevi.

PÜSKÜLLÜOĞLU, Ali (1994). **Arkadaş Türkçe Sözlük**. Ankara: Arkadaş Yayınevi.

SARAÇBAŞI, M.Ertuğrul (2010). **Örnekleriyle Büyük Deyimler Sözlüğü I ve II.Cilt**. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Türk Atasözleri ve Deyileri I ve II (1997). İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü (6 Cilt) (2009). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

TEZLER

BAŞ, Şehhalil (2018). **Âşık Hüseyin Sümmânîoğlu Üzerine Bir Monografi**. Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.

GÜRSU, Yasemin (2008). **Âşık Mevlüt İhsanî'nin Yayınlanmamış Şiirleri Üzerine Bir İnceleme**. Yüksek Lisans Tezi, KOÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.

ÖZBEY, Ömer (2008). **Âşık Aşur Uygur'un Hyatı-Sanatı ve Eserleri**. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

ÖZDEMİR, Utku (2009). **Âşık Nuri Çırağı Hayatı, Sanatı ve Şiirleri Üzerine Bir İnceleme**. Yüksek Lisans Tezi, KOÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.

Elektronik Kaynaklar

Çukurova Üniversitesi Türkoloji Makale Bilgi Sistemi (2010). http://turkoloji.cu.edu.tr/makale_sistem/tum_list.php 02.10.2018.

<http://isamveri.org>(2011).http://isamveri.org/pdfdrq/D242255/2011_SOILEAU_M.pdf 05.03.2019.

ÖZGEÇMİŞ

1986 yılında Tokat'ta doğdu. İlk ve ortaöğrenimini İstanbul'da tamamladı. 2007 yılında Balıkesir Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde lisans eğitimine başladı. 2011 yılında lisans eğitimini tamamladı. 2011 yılında mezun olduktan sonra çeşitli işlerde çalıştı ve 2016 yılında MEB bünyesinde Tokat- Zile'de Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni olarak görev yapmaya başladı. Aynı yıl (2016 yılında) Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Programı Türk Halkbilimi Anabilim Dalı'nda yüksek lisansa başladı. Hâlâ Tokat-Zile'de Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni olarak görev yapmakta olup Kocaeli Üniversitesi yüksek lisans öğrencisidir.